

Tanja Jakobsson

Att hjälpa ungdomar som isolerar sig

En kvalitativ studie kring socialarbetares och socialhandledares erfarenheter av att hjälpa unga vuxna mellan 18-29 år som är socialt tillbakadragna från samhället

Masteroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Anne Moe

Medveileder: Harry Lunabba

August 2023

Tanja Jakobsson

Att hjälpa ungdomar som isolerar sig

En kvalitativ studie kring socialarbetares och socialhandledares erfarenheter av att hjälpa unga vuxna mellan 18-29 år som är socialt tillbakadragna från samhället

Masteroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Anne Moe
Medveileder: Harry Lunabba
August 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Förord

Det har varit mycket givande och intressant att få möjligheten till att fördjupa sig inom ett tema som står mig väldigt nära till hjärtat. Jag har själv arbetat med ungdomar som är socialt tillbakadragna under våren 2019 och eftersom det oftast var utmanande att hitta rätt hjälp till dessa ungdomar så väcktes mitt intresse till att forska inom detta område. Under dessa åtta månader som jag har arbetat med min magisteravhandling har jag fått nya perspektiv på temat och jag ser fram emot att få använda mig av detta när jag återgår till arbetslivet.

Jag vill tacka mina duktiga handledare, Anne Moe och Harry Lunabba, för ett väldigt gott samarbete och för alla goda råd som har hjälpt mig under skrivprocessen. Det har varit givande att ha en handledare från NTNU och en handledare från Helsingfors Universitet, bägge två har deltagit med sin expertis och samarbetet har fungerat bra även om jag och Harry har varit belägna i Finland och Anne har varit i Trondheim. Jag är tacksam för det kunskapsutbyte som har uppstått mellan universiteten och för allt som jag har lärt mig av att skriva en magisteravhandling.

I tillägg till detta så vill jag tacka min familj och mina vänner för att de har hejat på mig och stöttat mig genom hela processen. Året har fört med sig både motgångar och medgångar och jag kan inte med ord beskriva hur mycket deras stöd har betytt. Stödet från familj och vänner har hjälpt mig att blicka framåt och röra mig mot mitt mål även under mera utmanande perioder.

Vasa, Finland, augusti 2023

Tanja Jakobsson

Abstrakt

Syftet med denna magisteravhandling är att undersöka vilka erfarenheter socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete har av att arbeta med unga vuxna som är socialt tillbakadragna. Fokus sätts på de utmaningar som de professionella kan möta på i arbetet med målgruppen och relateras till det handlingsrum som de professionella arbetar inom. Avhandlingen strävar även till att belysa de arbetssätt som har visat sig vara positiva för att hjälpa målgruppen och framför faktorer som kunde hjälpa och stärka de professionella i deras arbete med målgruppen. Avhandlingen fördjupar sig i problematiken kring ungdomar som är socialt tillbakadragna genom att undersöka de professionellas förståelse av fenomenet och belysa de bakomliggande faktorerna som ofta kan ligga som grund för social tillbakadragning.

Denna magisteravhandling grundar sig på en kvalitativ studie med fem semistrukturerade intervjuer. Alla informanter hade erfarenhet av att arbeta med unga vuxna mellan 18–29 år som är socialt tillbakadragna och arbetade inom vuxet socialt arbete inom Österbottens välfärdsområde i Finland. Av de fem informanterna som intervjuades så jobbade tre som socialhandelare och två som socialarbetare inom vuxet socialt arbete. Intervjuerna spelades in med diktafon och transkriberades noggrant efteråt. För att trygga ett starkt induktivt (empiriskt drivet) tillvägagångssätt och ge struktur till arbetsprocessen så grundar sig analysen i studien på stegvis deduktiv-induktiv metod (SDI-metod) (Tjora, 2021, s. 252). Genom att basera forskningen på empiri så blev forskningen mera levande och det var informanternas svar som styrde vad som var intressanta teman och fenomen inom forskningen.

Resultatet av studien påvisar att de professionella innefattar en medicinsk/diagnostisk förståelse av fenomenet, en kontextuell förståelse av fenomenet och en samhällsmässig förståelse av fenomenet, som tillsammans bildar deras övergripande förståelse av social tillbakadragning. Även om informanterna förstår att social tillbakadragning uppstår på grund av individuella, kontextuella och samhällsmässiga faktorer så finns det ändå en brist på- och begränsade möjligheter till att arbeta med arbetsmetoder som angriper problematiken på en kontextuell- och samhällsmässig nivå. I tillägg till detta så leder tidsbrist och krav på effektivitet till att informanterna upplever att de inte kan arbeta med målgruppen enligt de värderingar som de anser att tillhör socialt arbete. Att ständigt stå i kläm mellan samhällets och administrationens krav på effektivitet och en egen önskan om att få bemöta- och arbeta med klienten enligt klientens egen takt och behov, gör att professionella befinner sig i en väldigt krävande situation som skapar en osäkerhet kring arbetet med målgruppen och leder till stress.

Abstract

The aim for this master thesis is to examine social workers and social advisor's experiences of working with socially withdrawn youth within adult social work. The challenges that the professionals may face are related to the organizational framework surrounding them to further investigate the professional's possibilities to help socially withdrawn youth. The thesis presents working methods that have been proven helpful for socially withdrawn youth and investigates if there is something that could aid and support the professionals in their work with the target group. In addition to this the phenomenon of social withdrawal and the underlying causes are investigated and presented.

In this thesis, qualitative data was collected with five semi structured interviews. All the informants had experience of working with socially withdrawn youth in the age of 18-29, within adult social work in the Wellbeing services county of Ostrobothnia in Finland. Out of the five interviews, two of the informants were social workers and three were social advisors within adult social work. The semi structured interviews were recorded with a dictation machine and carefully transcribed afterwards. An inductive research process was used to make sure that the themes and phenomenon discussed were relevant and important for the informants, thus ensuring that the thesis can be useful for the practical work. To support and give structure to the qualitative research process, the stepwise-deductive inductive (SDI) approach was used (Tjora, 2021, s. 252).

The empirical evidence shows that the professionals have a medical/diagnostic understanding of social withdrawal, a contextual understanding of social withdrawal and a societal understanding of social withdrawal, which in combination reflects their overall understanding of the phenomena. Even though the professionals understand that social withdrawal occurs because of individual, contextual, and societal factors, there is a lack of working methods that would address the issue on a contextual and societal level. There is also limited possibilities to work with those methods that have been proven to be helpful for socially withdrawn youth. Lack of time and requirements for efficiency lead to a feeling of not being able to work with the youth according to the values that the professionals relate to social work. It is very stressful and emotionally difficult to be in a position where the society and administration requires efficiency, while the professionals would like to work with the clients at the client's own pace and meet the client's needs.

Tiivistelmä

Maisteritutkielman tavoite on tutkia sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kokemuksia työskentelystä sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten kanssa. Haasteet, joihin ammattilaiset törmäävät, vertaillaan aikuissosiaalityön organisaation viitekehukseen, analysoidakseen ammattilaisten mahdollisuuksia auttaa kohderyhmää. Tämän lisäksi tutkielma tuo esiin menetelmiä, jotka ovat osoittautuneet toimivan hyvin auttaessa kohderyhmää, sekä mahdollisia tekijöitä, jotka voisivat auttaa ja tukea ammattilaisia heidän työssään kohderyhmän kanssa. Maisteritutkielma perehtyy myös sosiaaliseen vetäytymiseen ilmiönä, ja tuo esiin tekijöitä, jotka voivat johtaa sosiaaliseen vetäytymiseen.

Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, jossa aineistonkeruun menetelmänä käytettiin puolistrukturoituja haastatteluja. Tutkimusaineisto koostuu viidestä haastattelusta. Kaksi haastateltavista oli sosiaalityöntekijöitä ja kolme sosiaaliohjaajaa. Kaikki haastateltavat työskentelevät aikuissosiaalityössä Pohjanmaan hyvinvointialueella, 18–29-vuotiaiden sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten parissa. Haastattelut nauhoitettiin sanelukoneella, ja puhe muuttui tekstiin litteroinnin avulla. Maisteritutkielma perustuu induktiiviseen prosessiin, mikä tarkoittaa, että tutkimuksen pääpaino on aineistossa. Aineisto lähtökohtana, tekee tutkimuksesta elävämmän ja takaa sen, että tutkimuksen aiheet ovat ajankohtaisia sosiaalityön kentällä. SDI-menetelmä (asteittainen deduktiivinen-induktiivinen menetelmä), on antanut rakennetta ja selkeyttä koko tutkimusprosessiin (Tjora, 2021, s. 252).

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että ammattilaisilla on lääketieteellinen/diagnostinen ymmärrys sosiaalisesta vetäytymisestä, kontekstuaalinen ymmärrys, sekä yhteiskunnallinen ymmärrys sosiaalisesta vetäytymisestä, jotka yhdessä muodostavat ammattilaisten yleisen ymmärryksen ilmiöstä. Vaikka ammattilaiset ymmärtävät, että sosiaalinen vetäytyminen tapahtuu yksilöllisten, kontekstuaalisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden takia, on puutetta työtavoista, jotka toimivat kontekstuaalisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Ammattilaiset kokivat myös rajalliset mahdollisuudet työskennellä toimivien menetelmien kanssa. Ajanpuute ja vaatimukset tehokkuudesta johtavat siihen, että ammattilaiset tuntevat, että he eivät pysty työskentelemään nuorten kanssa sosiaalityön arvojen mukaisesti. On henkisesti raskasta ja kuormittavaa yrittää auttaa sosiaalisesti vetäytyneitä nuoria heidän omassa tahdissaan, ja tarpeidensa mukaan, sekä samalla yrittää toteuttaa hallinnon ja yhteiskunnan vaatimuksia tehokkuudesta.

Innehåll

1.	Inledning	1
1.1	Bakgrund för val av tema	2
1.2	Temats relevans för socialt arbete	2
1.3	Temats samhällspolitiska relevans	4
1.4	Avhandlingens syfte och problemställning	5
1.5	Centrala begrepp.....	5
1.6	Magisteravhandlingens strukturella uppbyggnad.....	6
2.	Tidigare forskning	8
2.1	Social tillbakadragning	8
2.1.1	Karaktärsdrag för social tillbakadragning	9
2.1.2	Tre olika grupper av socialt tillbakadragna ungdomar i Finland	11
2.2	Möjliga orsaker bakom social tillbakadragning	12
2.2.1	Mobbning	12
2.2.2	Psykiatriska och/eller neuropsykiatriska diagnoser.....	12
2.2.3	Svårigheter med att bemöta samhällets krav	12
2.2.4	Den virtuella världen	13
2.2.5	Faktorer som upprätthåller den sociala tillbakadragningen.....	14
2.3	Faktorer som ökar möjligheten till att kunna hjälpa målgruppen.....	14
2.4	Arbetsmetoder för att hjälpa målgruppen.....	16
2.4.1	CHIME-modellen som teoretiskt ramverk för det praktiska arbetet.....	16
2.4.2	Förebyggande insatser och tidigt ingripande.....	17
2.4.3	Hembesök	18
2.4.4	Interventioner utanför hemmet	19
2.5	Sammanfattning av tidigare forskning	20
3	Teoretiska ramar inom socialt arbete	21
3.1	Handlingsrummet för socialt arbete	21
3.1.1	Individualismens inverkan på socialt arbete	22
3.1.2	Marknadsorienteringens inverkan på socialt arbete	24
3.1.3	Aktiveringspolitiska åtgärder	25
3.1.4	Ökad social ojämlikhet.....	26
4	Metod och kvalitetssäkring	27
4.1	Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	27
4.1.1	Fenomenologi.....	28
4.1.2	Hermeneutik.....	29
4.2	Forskningsstrategi	31
4.2.1	Kvalitativ metodik	31

4.2.2	Val av datainsamlingsmetod	32
4.2.3	Urval och urvalskriterier	33
4.2.4	Rekrytering av informanter	34
4.2.5	Intervjuguide	35
4.2.6	Genomförande av semistrukturerade intervjuer	36
4.2.7	Transkribering	38
4.3	Analys av data	38
4.3.1	Från data mot teori i sju olika steg	39
4.4	Kvalitetssäkring	42
4.4.1	Reliabilitet	43
4.4.2	Validitet	44
4.4.3	Generaliserbarhet	45
4.5	Etiska reflektioner	45
4.5.1	Målgruppens sårbarhet och forskarrollen	46
4.5.2	GDPR och informerat samtycke	47
4.5.3	Frågan om anonymisering	48
5	Analys	49
5.1	Medicinsk/diagnostisk förståelse av social tillbakadragning	49
5.1.1	Psykisk ohälsa	49
5.1.2	Neuropsykiatriska diagnoser	51
5.2	Kontextuell förståelse av social tillbakadragning	52
5.2.1	Mobbning	53
5.2.2	Svåra hemförhållanden	54
5.3	Samhällsmässig förståelse av social tillbakadragning	54
5.3.1	Den digitala världen	55
5.3.2	Känslan av att vara annorlunda	56
5.3.3	Normbrytande beteende	58
5.4	Arbetsmetoder som grundar sig på en medicinsk förståelse av fenomenet	59
5.4.1	Hembesök	59
5.4.2	Samarbete med professionella inom hälsovården i samband med hembesök	60
5.4.3	Samarbete med andra professionella inom socialvården	62
5.5	Arbetsmetoder med fokus på det relationella	63
5.5.1	Att se personen bakom problematiken	64
5.5.2	Flexibilitet för att skapa kontakt och stärka resiliensen	64
5.5.3	Förtroende och acceptans	65
5.6	Stödinsatser med fokus på integrering i samhället	66
5.6.1	Sysselsättning som en väg tillbaka in i samhället	67

5.7	Informanternas handlingsutrymme.....	68
5.7.1	Tidsbrist.....	68
5.7.2	Vuxen socialarbetets roll	69
5.7.3	Brist på verktyg	70
5.8	Informanternas behov och önskemål.....	72
5.8.1	Utveckla samarbetet med läkare.....	72
5.8.2	Tidigt ingripande	73
5.8.3	Mera lågröskelverksamhet	74
5.8.4	Någon att dela tankarna med	75
6	Diskussion och kritisk granskning	76
6.1	Sammanfattning av fynd	76
6.2	Diskussion	77
6.2.1	Brist på kontextuella och samhällsmässiga arbetsmetoder	77
6.2.2	Bristande möjligheter till att arbeta med fungerande arbetsmetoder.....	80
6.2.3	Emotionellt krävande arbete.....	81
6.3	Implikationer	83
6.4	Studiens begränsningar.....	84
6.5	Avslutning	85
	Källförteckning	86
	Bilagor.....	92
	Bilaga 1: Intervjuguide.....	92
	Bilaga 2: Informationsbrev	93
	Bilaga 3: Samtyckesblankett	96

1. Inledning

Marginalisering är ett allvarligt samhällsligt problem och social tillbakadragning är ett av många sätt som marginalisering tar sig i uttryck (Haasio, 2015, s. 15; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 10; Haasio, 2021, s. 33; Haasio et al., u.å, s.4). Med social tillbakadragning syftar man på ungdomar som isolerar sig där hemma, inte deltar i den sociala världen och därmed undviker kontakt med andra människor. Social tillbakadragning existerar på ett spektrum var allvarlig social tillbakadragning kan ses som den mest extrema formen av social exkludering, var ungdomen bara spenderar sin tid hemma (Muris & Ollendick, 2023, s. 462). Forskningen kring ungdomar som är socialt tillbakadragna härstammar ofta från forskning kring hikikomori som är ett japanskt begrepp som kombinerar två japanska verb, nämligen ”hiku” (att dra sig undan) och ”komoru” (att isolera sig själv). Hikikomori används idag för att beskriva själva fenomenet med ungdomar som är socialt tillbakadragna samt för att beskriva själva ungdomen som påvisar detta beteendemönster. Tidigare trodde man att hikikomori var ett fenomen som var kulturellt bundet till Japan, men forskning har nu påvisat att problematiken har dokumenterats i många olika länder vilket gör det till ett globalt fenomen (Muris & Ollendick, 2023, s. 460).

Bland annat Haasio (2021, s. 33) framför att social tillbakadragning som ett fenomen har upptäckts även i Finland. Många ungdomar avbryter sina studier, söker sig inte vidare till andra studier och löper därmed av en högre risk för att drabbas av psykisk ohälsa. En stor del av dessa ungdomar är 16–30 åriga män och en del av dem är socialt tillbakadragna och spenderar nästan all tid där hemma. Det finns ingen exakt uppskattning på hur många socialt tillbakadragna ungdomar vi har i Finland men till exempel socialarbetare och de som arbetar inom mentalvården träffar på fenomenet och har rapporterat att fenomenet ständigt ökar. Det är svårt att hitta dessa ungdomar som är väldigt isolerade i sina hem, eftersom de ofta är ganska ”osynliga” och inte har problem med myndigheter (Haasio, 2021, s. 33). Unga vuxna som lämnar hemma utan någon skola eller något jobb löper dock en stor risk för att bli socialt exkluderade (Tägtström & Olsen, 2016, s. 6), vilket i sin tur är en riskfaktor den individuella utvecklingen (Husu & Välimäki, 2016, s. 606).

I denna magisteravhandling kommer jag att studera hurdana erfarenheter socialarbetare och socialhandledare som arbetar med vuxet socialt arbete inom Österbottens välfärdsområde har av att hjälpa unga vuxna mellan 18–29 år som är socialt tillbakadragna. Statistiken visar att vi har många unga vuxna i Finland som är utan jobb eller studieplats (Eurostat, 2023, Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status) och eftersom dessa ungdomar

har en ökad risk till att bli socialt exkluderade (Tägtström & Olsen, 2016, s. 6) så är det av relevans att undersöka hur socialarbetare och socialhandledare som träffar på dessa ungdomar kunde hjälpa dem på bästa möjliga sätt för att förhindra social exkludering och ytterligare isolering.

1.1 Bakgrund för val av tema

Inspirationen till temat för denna magisteravhandling har jag fått från det japanska begreppet Hikikomori, som skapades av den japanska psykologen Saito Tamaki under 1998. Ungdomar som isolerar sig där hemma och undviker social kontakt är ett fenomen som ökar globalt (speciellt inom länder) (Wong, 2014, s. 161; Li & Wong, 2015, s. 595; Muris & Ollendick, 2023, s. 476) och jag kom personligen i kontakt med problematiken då jag arbetade som uppsökande ungdomsarbetare under våren 2019.

Som uppsökande ungdomsarbetare upplevde jag att det var utmanande att hjälpa socialt tillbakadragna ungdomar och jag saknade tydliga metoder och riktlinjer som kunde användas i arbetet med dessa ungdomar. Mitt personliga intresse för ämnet har således ökat min motivation för att undersöka temat och försöka förstå vad denna problematik handlar om. Litteraturen framhäver att ungdomar som är socialt tillbakadragna är en svår målgrupp att hjälpa (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11) och detta är även något som väckte mitt intresse för att undersöka vilka erfarenheter socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete har av att hjälpa målgruppen i fråga. Jag hoppas att mitt arbete ska bidra till en ökad kunskap kring problematiken och belysa de metoder som kunde fungera för att hjälpa målgruppen inom det ramverk som omger socialt arbete.

Problematiken kring ungdomar som är socialt tillbakadragna är även ett aktuellt tema eftersom media har lyft fram detta fenomen mera under den senaste tiden. På samma gång har dock media bidragit till att skapa en förenklad bild av problematiken (Li & Wong, 2015, s. 596), vilket gör att det är ännu viktigare att fördjupa sig inom detta fenomen och de professionellas erfarenheter.

1.2 Temats relevans för socialt arbete

Socialt arbete som fält har en lång historia som har gått från frivilligarbete mot en profession med vetenskaplig grund. Ofta uppfattas det västerländska moderna sociala arbetet ha uppkommit under 1800-talet då sociala problem började lyftas fram i samhällsdebatten i takt med industrialiseringen. Sociala missförhållanden ansågs uppstå på grund av industrialiseringen och det började uppstå krav på

mera systematiserade insatser för att motverka bland annat missbruk, fattigdom, familjevåld och prostitution (Meeuwisse & Swärd, 2011, s. 33–35).

Den definition på socialt arbete som oftast används idag godkändes av IFSW och IASSW i juli 2014. Den globala definitionen av socialarbetaryrket lyder därmed:

Socialt arbete är ett praktikbaserat yrke och en akademisk disciplin som främjar social förändring och utveckling, social sammanhållning och bemyndigande och befrielse av människor. Principer om social rättvisa, mänskliga rättigheter, kollektivt ansvar och respekt för mångfald är centrala i socialt arbete. Underbyggt av teorier om socialt arbete, samhällsvetenskap, humaniora och inhemska kunskaper, engagerar socialt arbete människor och strukturer för att ta itu med livets utmaningar och förbättra välbefinnandet. Ovanstående definition kan förstärkas på nationell och/eller regional nivå. (International Federation of Social Workers, 2023)

I enlighet med den globala definitionen för socialarbetaryrket så är det tydligt att socialt arbete handlar om social sammanhållning, bemyndigande och befrielse av människor, vilket starkt relaterar till ungdomar som isolerar sig där hemma eftersom det finns ett behov att få dem att uppleva social sammanhållning, öka deras aktörskap och därmed även deras bemyndigande (Wong, 2009, s. 348).

Den stressen som hemmasittande ungdomar känner är inte bara ett psykologiskt fenomen, utan även ett socio-kulturellt och samhälleligt (miljömässigt) fenomen. Socialt arbete som fält är unikt eftersom man strävar efter att förstå och lösa olika problem som grupper och individer kan möta på i sin vardag genom att använda sig av ett ramverk som är psykosocialt och anti-diskriminerande i sin natur (Wong, 2009, s. 348). Den amerikanska akademien för socialt arbete har publicerat tolv stora utmaningar för socialt arbete som profession, och en av de stora utmaningarna är att bryta och minska på social isolering (Bent-Goodley, 2016, s. 197). Det psykosociala ramverket som omger socialt arbete kunde fungera som en givande förståelseram för problematiken med ungdomar som är socialt tillbakadragna och bidra till att minska på den sociala isoleringen (Wong, 2009, s. 348).

1.3 Temats samhällspolitiska relevans

Under den senaste tiden har det rapporterats kring social tillbakadragning med en stor oro (Wong, 2014, s. 161). På samma gång finns det inte ännu mycket forskning som påvisar hurdan effekt social tillbakadragning har på samhällen (Li & Wong, 2015, s. 596), men det som är tydligt är att fenomenet ökar inom i-länder (Muris & Ollendick, 2023, s. 476) och att fenomenet är oönskat av individer, familjer och samhällen (Wong, 2009, s. 339–340).

Eftersom det inte finns mycket finsk forskning kring ungdomar som är socialt tillbakadragna så finns det inte heller några exakta siffror som skulle visa hur många socialt tillbakadragna ungdomar vi har i Finland (Haasio, 2021, s. 33). Det blir därmed i stället aktuellt med att se på statistik kring arbetslöshet och ungdomar som varken är i jobb eller skola. Genom att se på statistik kring ungdomar som inte är i jobb eller skola kan man få en bild av den marginalisering som finns bland unga i Finland. En del av dessa ungdomar är även socialt tillbakadragna och löper en större risk för social exkludering (Haasio, 2021, s. 33). Andelen 15–29 åriga ungdomar i Finland som varken var inom utbildning eller jobb låg på 9,5% under 2019 för att sedan öka till 10,3% under 2020 och minska till 9,3% under 2021 (Eurostat, 2023b).

Statistiken visar att andelen långtidsarbetslösa ungdomar i Finland har ökat från 0,9% till 1,3% under 2021 (Eurostat, 2023c). Denna ökning är oroande och statistiken påvisar även att andelen långtidsarbetslösa marginellt var störst bland 18–24 åringar eftersom långtidsarbetslösheten inom denna ålderskategori hade fördubblats under 2021 (Tilastokeskus, 2022). Långtidsarbetslöshet är en märkbar riskfaktor för social exkludering (Alatalo et al., 2017, s. 21).

Det finns en hel del statistik som belyser hur mycket arbetslöshet och långtidsarbetslöshet kostar för samhället direkt och indirekt. För att ge ett exempel på arbetslöshetens övergripande kostnader på samhällsekonomisk nivå så kostade arbetslösheten 10,8 miljarder euro under 2016 (Alasalmi et al, 2019, s. 3) då arbetslösheten i landet låg på 8,9 % (Eurostat, 2023d). Av denna andel bestod 5,6 miljarder euro för arbetslöshetsunderstöd och olika arbetskraftstjänster medan 1,1 miljarder euro uppskattades gå till de arbetslösas utkomststöd och boendestöd. Hela 4,1 miljarder stod för förluster i skatteintäkter och arbetslöshetsförsäkringsavgifter (Alasalmi et al, 2019, s. 3). Dessa siffror påvisar tydligt hur stor ekonomisk förlust arbetslöshet är för staten, och denna samhällsekonomiska aspekt är bara en av flera grunder till att det är viktigt att hjälpa de ungdomar som är utanför arbetslivet och studielivet. Att vara utanför arbetslivet/studielivet har även flera konsekvenser på individnivå eftersom

långtidsarbetslösa ungdomar har dubbelt högre risk att insjukna i psykisk ohälsa så som depression och ångest, medan arbetsförmågan försvagas (Ala-Uotila et al, 2016, s. 6).

1.4 Avhandlingens syfte och problemställning

Syftet med denna magisteravhandling är att undersöka vilka erfarenheter socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete har av att arbeta med unga vuxna som är socialt tillbakadragna. För att kunna förstå informanternas erfarenhetsvärld analyseras hur de förstår själva problematiken kring social tillbakadragning samt det hjälpbehov som finns hos målgruppen. Informanternas förståelse av problematiken kopplas ihop med deras erfarenheter av att arbeta med målgruppen och fokus sätts på olika möjligheter, hinder och begränsningar som relaterar till informanternas handlingsrum. Avhandlingen fokuserar på att undersöka den dynamik som uppstår mellan professionell, klient, arbetsmetoder och de professionellas handlingsrum.

Min problemställning är *”Hurdana erfarenheter har socialarbetare och socialhandledare inom socialtjänsten av att arbeta med unga vuxna mellan 18–29 år som är socialt tillbakadragna?”* Fokus ligger således på informanternas erfarenhetsvärld och på basen av detta har jag formulerat tre olika forskningsfrågor som understödjer syftet med studien: *1) Hurdan förståelse har informanterna av social tillbakadragning och behövliga stödinsatser? 2) Finns det några hinder eller specifika utmaningar som begränsar informanternas möjligheter till att hjälpa målgruppen? 3) Finns det något som kunde stärka och hjälpa informanterna i deras arbete med målgruppen?* Med dessa frågeställningar hoppas jag skapa en djupare förståelse för fenomenet och de professionellas möjligheter till att hjälpa målgruppen, för att eventuellt påvisa utvecklingsförslag som kunde stärka de professionella i sitt arbete med målgruppen.

1.5 Centrala begrepp

Jag har valt att använda mig av begreppet social tillbakadragning för att beskriva fenomenet av ungdomar som drar sig undan, inte deltar i den sociala världen och undviker kontakt med andra människor. Jag väljer att använda mig av ovanstående begrepp i stället för begreppet hikikomori eftersom forskning har bevisat att social tillbakadragning inte bara är bundet till den japanska kulturen utan kan ses som ett globalt fenomen. I enlighet med Muris & Ollendick (2023, s. 460–461) så anser jag därmed att det är bättre att använda sig av termen social tillbakadragning i stället för det japanska ordet hikikomori eftersom social tillbakadragning är mera neutralt och inte anknyts med den japanska

kulturen. När jag presenterar och diskuterar tidigare forskning kommer jag dock ibland att nämna begreppet hikikomori.

Så som jag nämnde tidigare så existerar social tillbakadragning på ett spektrum var allvarlig social tillbakadragning kan ses som den mest extrema formen av social exkludering (Muris & Ollendick, 2023, s. 462). Allvarlig social tillbakadragning hänvisar till väldigt allvarliga fall var ungdomen inte överhuvudtaget lämnar sitt rum eller sitt hem (Muris & Ollendick, 2023, s. 462). Majoriteten av socialt tillbakadragna ungdomar i Finland är dock mera milda fall som till exempel deltar i någon typ av rehabiliterande verksamhet och ibland rör sig utanför hemmet (Haasio, 2021, s. 34), och på grund av detta skriver jag främst om social tillbakadragning och inte lika ofta om allvarlig social tillbakadragning. Det är dock viktigt att poängtera att problematiken kring social tillbakadragning alltid är allvarlig, eftersom de ungdomar som har en svag kontakt med samhället riskerar att i framtiden bli totalt isolerade från samhället (Haasio, 2021, s. 34).

Det varierade en hel del vilka begrepp som informanterna använde sig av när de pratade om ungdomarna, men vanligast var *marginaliserade ungdomar* och *isolerade ungdomar*. *Hemmasittare*, *långtidsarbetslösa* och *daglediga* var även begrepp som dök upp under intervjuerna. Detta påvisar att social tillbakadragning inte används i det vardagliga språket, utan är något som används inom det akademiska kontexten. Lindström & Raske (2016, s. 6) framför även att man ofta inom vardagliga kontexter kan prata om ”hemmasittare” medan man inom akademiska kontexter pratar om ungdomar som är socialt tillbakadragna.

1.6 Magisteravhandlingens strukturella uppbyggnad

Även om denna studie har en starkt induktiv (empiriskt) driven design så har jag valt att strukturellt presentera magisteravhandlingen genom att först presentera vad tidigare forskning säger kring mitt tema, för att sedan gå in på teoretiska ramar, metod och presentation av fynd. Jag vill ändå starkt understryka att studien har blivit gjort enligt en induktiv process, var jag som forskare började med att samla in empiri genom semistrukturerade intervjuer, transkriberade, analyserade och tolkade materialet. Efter att jag som forskare hade en bild av vad empirin säger så började jag göra litteratursökning kring tidigare forskning på basen av de teman som visade sig vara relevanta enligt empirin. Jag anser dock att det är bäst att strukturellt först presentera tidigare forskning före jag presenterar mina fynd eftersom läsaren då har en bättre grund att stå på kring tematiken, och förstår mina resultat bättre.

I den tidigare forskningen kommer jag kort att presentera vad forskning säger om social tillbakadragning och de möjliga bakomliggande orsakerna till fenomenet. Jag anser att det är viktigt att lyfta fram denna problematik i början eftersom det via empirin kom fram att det är omöjligt att inte fördjupa sig i den bakomliggande problematiken till social tillbakadragning när man diskuterar de arbetsätt som kunde hjälpa denna målgrupp. I den tidigare forskningen undersöker jag även vilka arbetsmetoder som kunde fungera för att hjälpa målgruppen.

Efter den tidigare forskningen så presenteras teoretiska ramverk som omger socialt arbete idag och formar de professionellas handlingsrum. De professionellas möjligheter till att hjälpa målgruppen analyseras i förhållande till det handlingsrum som de professionella arbetar inom. I kapitel fyra presenteras allt som har att göra med metodik och kvalitetssäkring, i kapitel fem presenteras fynd och i kapitel sex diskuteras mina fynd i ljuset av tidigare forskning och mitt teoretiska ramverk.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag att påvisa vad tidigare forskning säger kring social tillbakadragning som fenomen och se på de bakomliggande orsakerna till social tillbakadragning. Till sist ser jag på hur dessa ungdomar bör bemötas och vilka arbetsmetoder som kan fungera för att hjälpa målgruppen. Litteratursökningen baserar sig på de teman och intressanta fenomen som var återkommande i empirin under den induktiva forskningsprocessen.

Eftersom informanterna använde sig av olika begrepp för att beskriva ungdomar som är socialt tillbakadragna så gjordes även en bred litteratursökning med flera olika begrepp. Det visade sig att ”isolated youth” och ”marginalized youth” var för ospecifika sökord för att hitta litteratur som behandlade social tillbakadragning så som informanterna förstod fenomenet, eftersom till exempel ”isolated youth” gav stora mängder litteratur som handlade om ungdomar som var geografiskt isolerade eller var isolerade på grund av covid-pandemin. Att söka på isolerade ungdomar gav även en stor mängd sökresultat i PubMed, hela 3 720 000.

När jag använde kombinationen ”social withdrawal” och ”youth” hittade jag mest litteratur som beskrev social tillbakadragning i dess medicinska, kontextuella och samhällsmässiga natur, vilket reflekterade informanternas förståelse av fenomenet. Mängden träffar var även mindre när jag sökte på ”social withdrawal” och ”youth” i PubMed (748 000 träffar). I tillägg till detta så sökte jag på kombinationen ”socialt arbete” och ”handlingsrum”, för att hitta vad tidigare forskning säger kring de utmaningar som socialt arbete möter på idag. Jag sökte även på kombinationen ”socialt arbete” och ”utmaningar”, vilket gav 52 100 resultat på Google scholar. För att hålla litteratursökningen nära det empiriska materialet sökte jag även litteratur på basis av de konkreta utmaningar som informanterna nämnde, så som till exempel tidsbrist. Alla sökningar gjordes på engelska, svenska och finska för att ge flera sökresultat och en möjlighet till att välja litteratur av bästa möjliga relevans och kvalitet. Jag använde mig av PubMed, EBSCO, Google Scholar och peer-reviewed artiklar via Oria.no för att hitta litteratur.

2.1 Social tillbakadragning

Många av de faktorer som ligger bakom social tillbakadragning är universella inom i-länder (Muris & Ollendick, 2023, s. 476), men trots detta så finns det väldigt lite finsk forskning kring social tillbakadragning eftersom det har funnits en tradition att forska kring unga marginaliserade på ett mera allmänt plan och inte specifikt fokusera på de ungdomar som isolerar sig där hemma under en lång tid (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11). Takkunen och Uusitalo-Malmivaara (2017, s. 11)

framför att det dock vore viktigt att studera och belysa fenomenet mera både från ett samhälls- och individperspektiv eftersom de individer som blir socialt tillbakadragna lider av situationen och blir en väldigt svår målgrupp att hjälpa. Att vara en del av en gemenskap är väldigt viktigt för vårt välbefinnande och utan något socialt sammanhang riskeras den psykologiska och kognitiva utvecklingen hos individen som är socialt tillbakadragen. I tillägg till detta så är det även väldigt dyrt med social rehabilitering och att försöka få någon att bli delaktig i samhället igen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11).

Det finns flera olika begrepp som beskriver ungdomar som är utanför skolvärlden och arbetslivet, så som till exempel NEET (Not in education, employment or training) som används i Stor Britannien, 'twixter', 'slacker' och 'adultolescent' som används i Förenta staterna och 'NEY' (Non-Engaged Youth) som används i Hong Kong (Li & Wong, 2015, s. 596). I Svenskfinland och i Sverige använder man sig vardagligt mest av begreppet "hemmasittare" och inom akademiska kontexter av ungdomar som är socialt tillbakadragna från samhället när man pratar specifikt om de ungdomar som är utan jobb eller skola och även är socialt isolerade (Lindström & Raske, 2016, s. 6). På finska används i stället begreppet "hikky" för att beskriva ungdomar som är socialt tillbakadragna, vilket anses vara en förkortning för hikikomori. Hikky används dock mest bara av de ungdomar som själva är socialt tillbakadragna, och det är även ungdomarna själva som har skapat och börjat använda sig av detta begrepp på ylilauta.org (en nätsida var man kan ha anonyma diskussionstrådar) (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11–12).

I Finland använder man begrepp som hikikomero och komeroitunut för att beskriva social tillbakadragning som ett fenomen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11–12). Hikikomero betyder "en svettig garderob", medan "komeroitunut" betyder att någon är "i garderoben". Hikikomero liknar det japanska begreppet hikikomori till en stor del och inspirationen till detta finska begrepp kommer från det japanska begreppet. De två finska begreppen hikikomero och komeroitunut är väldigt beskrivande och antyder att ungdomen spenderar sin tid ensam, i ett väldigt litet utrymme. Ibland används även komeroituminen som ett begrepp för att beskriva själva processen när en ungdom isolerar sig där hemma (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11–12).

2.1.1 Karaktärsdrag för social tillbakadragning

Social tillbakadragning karaktäriseras av tre olika karaktärsdrag, nämligen; en längre period av isolering i hemmet, brist på social status och brist på relationer som skapas ansikte mot ansikte. Social

tillbakadragning kan se ut på många olika sätt eftersom en del ungdomar bara rör sig inom hemmet, medan andra rör på sig lite mera utanför hemmet under tider då det är lite människor i rörelse (Wong, 2009, s. 340; Li & Wong, 2015, s. 603). På samma gång kan inte en längre period av isolering i hemmet vara de enda kriterierna som beskriver social tillbakadragning eftersom dagens teknik möjliggör att man kan arbeta hemifrån eller studera hemifrån. En person som har ett arbete eller studerar har en viss social status som gör att vi ofta inte tänker att de är isolerade på ett problematiskt sätt (Wong, 2009, s. 339–340). All typ av isolering är inte heller negativ, ibland kan människor dra sig undan för att till exempel koppla av och fokusera helt på sig själv, men långsiktig social tillbakadragning är väldigt skadligt för ungdomar (Lee et al., 2013, s. 199) och isoleringen skapar även ofta ångest och är oönskat av individer och familjer (Wong, 2009, s. 339–340).

I samhällets ögon övergår en ungdom från ungdomslivet till vuxenlivet bland annat genom att övergå från att studera till att börja arbeta. Identitetsskapandet och övergången till vuxenlivet sker därmed i samverkan med andra och är kopplat till socialt status, så som att till exempel kunna säga att man är en studerande, praktikant eller arbetstagare (Wong, 2009, s. 341). Forskning påvisar att ungdomar som är socialt tillbakadragna inte går till skola eller deltar i arbetslivet, vilket gör att de saknar socialt status (Li & Wong, 2015, s. 598; Wong, 2009, s. 341; Wong, 2014, s. 161). Wong (2009, s. 341) framför att ifall man inte innefattar något socialt status så brukar man kunna prata om ”Status zero” vilket innefattar de ungdomar som inte är i arbete, skola eller praktik, så kallade NEET-ungdomar (Not in education, training and work). Bristen på socialt status är dock inte ett kriterium som ensamt uppfyller social tillbakadragning eftersom det är vanligt att alla någon gång i livet kan sakna en titel som ger social status (till exempel om man är arbetslös en tid eller har ett mellanår), men detta innebär inte att man automatiskt är socialt tillbakadragen eftersom man ändå kan ha ett rikt socialt liv (Wong, 2009, s. 341).

Det sista karaktärsdraget för social tillbakadragning handlar om en brist på relationer som skapas ansikte mot ansikte (Wong, 2009, s. 340; Haasio, 2021, s. 34). En del av ungdomarna som isolerar sig där hemma har kontakt med familjemedlemmar medan andra inte ens pratar med sina familjemedlemmar även om de ännu skulle bo hemma. Extra sårbara är även de ungdomar som har flyttat bort hemifrån eftersom de inte har några chanser till att kommunicera med någon där hemma (Wong, 2009, s. 340).

Det faktum att ungdomarna undviker att skapa relationer ansikte mot ansikte gör ofta att deras sociala förmågor försvagas (Wong, 2009, s. 341–342; Wong, 2014, s. 162) vilket i sin tur har en negativ effekt på deras sociala kapital (deras förmåga att skapa, upprätthålla och förstärka sitt sociala nätverk) (Wong,

2009, s. 341–342). Bristen på socialt kapital gör ofta att ungdomarna har ett svagt stödnätverk runt omkring dem och ett svagt socialt kapital begränsar även individers kapacitet till aktörskap då deras förmåga till att själva påverka sitt liv försvagas (Husu & Välimäki, 2016, s. 614). Svårigheterna med sociala situationer har vidare en negativ inverkan på ungdomarnas självkänsla och förstärker ytterligare behovet för att isolera sig (Wong, 2009, s. 341–342).

2.1.2 Tre olika grupper av socialt tillbakadragna ungdomar i Finland

I en finsk studie av Takkunen & Uusitalo-Malmivaara (2017, s. 16) intervjuade man två socialt tillbakadragna ungdomar och studerade 32 diskussionsteman under kategorin ”hikikomero” på ylilauta.org. I studien kunde man hitta liknande drag mellan olika socialt tillbakadragna ungdomars attityd mot deras isolering och vilja att ändra sin situation. På basen av de liknande drag de kunde hitta i sin studie så skapade Takkunen & Uusitalo-Malmivaara tre olika grupper av socialt tillbakadragna ungdomar, nämligen; garderobens fångar, eremiter och de som var mottagliga för rehabilitering.

De ungdomar som tillhörde gruppen garderobens fångar upplevde ofta en känsla av hopplöshet och ångestfylldhet. Dessa ungdomar kunde även vara ganska cyniska och prata illa om sig själva. Det som förenade ”garderobens fångar” var även att de önskade att den sociala exkluderingen skulle sluta men de hade inte några medel och/eller någon ork till att göra detta. De flesta ungdomar i studien tillhörde gruppen garderobens fångar (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 17).

Den gemensamma faktorn för eremiterna var att de hade godkänt sig själva och sin situation. Dessa ungdomar hade antingen valt att dra sig undan och isolera sig eller så hade de nått en acceptans över deras livsstil och kände inte något behov för att isoleringen borde avslutas. Den tredje och sista gruppen, de som var mottagliga för rehabilitering, hade till skillnad från eremiterna en vilja att ändra sin situation och avsluta isoleringen. De försökte aktivt och målmedvetet börja delta i samhället igen, skapa rutiner och jobba på att knyta kontakt med andra människor. Ofta kan dessa ungdomar delta i rehabiliterande arbetsverksamhet, så som den ena intervjuade ungdomen gjorde (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 17). De tre olika grupperna av socialt tillbakadragna ungdomar belyser tydligt att ungdomarnas attityd gentemot deras isolering varierar mycket, och att deras aktörskap är på olika nivåer beroende på hur de själva tänker kring deras möjlighet till att kunna förändra sin livssituation (ifall det överhuvudtaget finns en vilja att ändra sin livssituation).

2.2 Möjliga orsaker bakom social tillbakadragning

Social tillbakadragning är ett komplext fenomen och därför är det även många olika orsaker som tillsammans kan bidra till att en ungdom blir socialt tillbakadragen. De faktorer som framställs inom följande underkapitel är välkända riskfaktorer både för social tillbakadragning och marginalisering (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22).

2.2.1 Mobbning

Skolmobbing har visat sig vara en central faktor som har inverkan på den individuella utvecklingen och en stor del av de ungdomar som blir socialt tillbakadragna i Finland har upplevt mobbning (Haasio, 2021, s. 39; Haasio et al., u.å., s. 8; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 19–20). Mobbningen ger upphov till ensamhet, isolering, dålig självkänsla och att ungdomarna mister förtroendet till andra människor. Mobbningen och det faktum att man mister förtroendet till andra leder lätt till en känsla av otrygghet, brister i social förmåga och att man har svårigheter med att lita på andra människor, vilket ytterligare bidrar till den sociala isoleringen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22).

2.2.2 Psykiatriska och/eller neuropsykiatriska diagnoser

Forskare som Wong (2009, s. 342–343) har påvisat att psykisk ohälsa ofta är en faktor som ligger bakom social tillbakadragning. Speciellt social ångest, generellt ångestsyndrom och depression är vanligt hos finska ungdomar som är socialt tillbakadragna (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 19–20). Social tillbakadragning kan dock inte förstås som en primär konsekvens av psykisk ohälsa, eftersom det även finns ungdomar som är socialt tillbakadragna men inte påvisar några psykiatriska symtom (Wong, 2009, s. 342–343). På samma gång är det dock självklart att isolering över en längre tid ofta leder till att personer kan få depression och social ångest, och därmed börja lida av psykisk ohälsa. På grund av detta skulle det vara viktigt med tidiga interventioner (Wong, 2009, s. 342–343).

I diskussionsforumet på ylilauta.org pratar ungdomarna ofta kring aspergers och det är väldigt vanligt att ungdomarna själva misstänker att de skulle ha en aspergers-diagnos (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 19–20). Olika neuropsykiatriska diagnoser ökar risken för att bli hemmasittande bland annat eftersom det gör det svårare att klara sig i skola/jobb (Tägtström & Olsen, 2016, s. 6).

2.2.3 Svårigheter med att bemöta samhällets krav

Majoriteten av finska socialt tillbakadragna ungdomar är män (Haasio, 2021, s. 33; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 10) och det är väldigt vanligt att socialt tillbakadragna män upplever att

de inte klarar av att uppfylla de krav och förväntningar som sätts på män i dagens samhälle vilket i sin tur bidrar till den sociala isoleringen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 15–16). Samhället sätter krav på att män ska vara typiskt ”manliga” och många ungdomar upplever att det inte finns utrymme i det finska samhället för de män som inte uppfyller den traditionella manliga könsrollen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 20).

Det är dock inte bara unga män som upplever att det är svårt att bemöta de krav som samhället ställer utan det verkar som att socialt tillbakadragna ungdomar som en grupp upplever att de inte kan uppfylla de krav som samhället ställer. Husu och Välimäki (2016, s. 613–614) framför att ungdomarna ofta upplever att det är väldigt svårt att få ett jobb, och att det inte räcker att man till exempel pratar svenska, finska och engelska flytande utan att man även måste vara social och emotionellt intelligent. En känsla av otillräcklighet är vanlig och detta kan göra att ungdomarna tappar tilliten till det omgivande samhället, blir pessimistiska och tar ännu mera avstånd från samhället (Husu & Välimäki, 2016, s. 613–614).

2.2.4 Den virtuella världen

Den virtuella världen och dess relation till social tillbakadragning är även något som har undersökts en del och när man pratar om ungdomar som blir socialt tillbakadragna så är det vanligt att internet och spelande lyfts upp som orsaker till att ungdomarna har isolerat sig. Haasio (2021, s. 39) framför dock att forskning visar att man ska vara försiktig med att koppla ihop social tillbakadragning och internet/spelberoende. Ungdomar som är socialt tillbakadragna kan ha ett internet/spelberoende eftersom det är väldigt vanligt att de sätter många timmar av deras dag på den virtuella världen, men för många är internet/spelande den enda kontakten till omvärlden och en plats var dom kan få kamratstöd och skapa (virtuella) relationer (Haasio, 2021, s. 39).

Forskningen är därmed oense om internet är en primär orsak bakom social tillbakadragning eller ett sekundärt resultat av social tillbakadragning (Lee et al., 2013, s. 200). Internet kan dock ses som en möjliggörare till social tillbakadragning eftersom man idag kan få all behövlig service levererat till hemmet, något som utvecklades ytterligare på grund av COVID-19 pandemin (Muris & Ollendick, 2023, s. 470; Husu & Välimäki, 2016, s. 607).

2.2.5 Faktorer som upprätthåller den sociala tillbakadragningen

En negativ självbild (självhat, skam och en känsla av värdelöshet) som ofta var relaterat till depression och social ångest har visat sig vara en stor bidragande faktor till att social tillbakadragning fortsätter (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 20–21). Speciellt social ångest har visat sig vara en stark faktor till att en ungdom isolerar sig och att problematiken fortsätter (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 20–21). De faktorer som allra mest ansågs upprätthålla den sociala isoleringen var dock svårigheter med att skapa och upprätthålla relationer (Haasio, 2021, s. 39; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22–23), en växande rädsla för sociala situationer och själva ensamheten i sig (Haasio, 2021, s. 35). Att gå utanför lägenheten och visa sig för andra människor upplevs svårt och ångestfyllt (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 20–21). Att isolera sig där hemma blir därmed ett tryggt alternativ efter en lång rad av misslyckanden i det sociala samspelet med andra (Haasio, 2021, s. 35; Haasio et al., u.å., s. 8).

2.3 Faktorer som ökar möjligheten till att kunna hjälpa målgruppen

Tägtström och Olsen (2016, s. 7) påvisar att det inom de nordiska länderna används många olika metoder för att förebygga och minska på andelen ungdomar som lämnar utanför skolvärlden och arbetslivet. Eftersom ungdomar som blir hemmasittande utan någon typ av sysselsättning löper en hög risk för att bli socialt exkluderade så är det viktigt att se på vilka faktorer som ökar chanserna till att kunna hjälpa socialt tillbakadragna ungdomar ur deras isolering. Social tillbakadragning är ett komplext fenomen som kräver att hjälp ges på många olika nivåer och på olika sätt, vilket är fallet inom de nordiska länderna. Det finns initiativ som ges på nationell nivå men även olika mindre projekt som riktar sig till en färre skala. Även om hjälpen kan erbjudas på väldigt olika sätt så påvisar ändå forskning att det finns vissa gemensamma faktorer som ökar chanserna till att kunna hjälpa socialt tillbakadragna ungdomar och dessa särdrag kommer jag att presentera i följande underkapitel.

Yung et al. (2021, s. 26) för fram att en god kontakt och allians mellan professionell och ungdom är något av det viktigaste när det kommer till att försöka hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna. För att kunna uppnå allians och ett gott samarbete med ungdomen bör den professionella vara tålmodig och respektfull. Att lära sig att lita på människor och stärka tilliten är en väldigt viktig del av socialt tillbakadragna ungdomars återhämtningsprocess. Man kunde säga att den relation och tillit som skapas mellan den professionella och ungdomen är grundläggande för att ungdomens återhämtningsprocess ska kunna börja. Tålmod är viktigt eftersom forskning påvisar att det ofta tar länge före socialt

tillbakadragna ungdomar börjar lita på professionella, ofta mellan ett halvt år till ett års tid (Yung et al., 2021, s. 26).

Flera nordiska initiativ för att hjälpa socialt tillbakadragna ungdomar grundar sig på att skapa en god relation till ungdomen. Ömsesidig respekt mellan ungdom och professionell, ett dialogbaserat förhållningssätt och en grundtanke om att ungdomen själv är expert på sitt liv och sin situation har visat sig vara viktiga aspekter för att kunna bygga en god relation med socialt tillbakadragna ungdomar (Tägtström & Olsen, 2016, s. 8). Genom diskussioner kring ungdomens situation och upplevelser ökar förhoppningsvis ungdomens motivation till att förändra sin situation (Muris & Ollendick, 2023, s. 475).

För att på bästa vis kunna hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna krävs även att de professionella är flexibla i sina arbetssätt och skräddarsyr servicen enligt ungdomens behov (Li & Wong, 2015, s. 605). Forskning har påvisat att det är bäst ifall man erbjuder målgruppen aktiviteter som är flexibla och inte väldigt ”stela” och inramade. Att arbeta enligt ungdomens takt och planera aktivitet enligt ungdomens förmåga är viktigt eftersom ett för fullt schema lätt gör ungdomarna utmattade (Li & Wong, 2015, s. 605). Genom flexibel och skräddarsydd service kan man undvika att klienterna blir pressade att delta i samhällets ”riktiga” takt för snabbt (Wong, 2009, s. 343–344).

I tillägg till ett behov för flexibilitet så framhäver Tägtström & Olsen (2016, s. 8) att det har visat sig att valfrihet är en väldigt viktig aspekt när man försöker hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna. Valfrihet engagerar ungdomen på ett helt annat sätt eftersom det betyder att ungdomen själv måste göra ett val och ha någon typ av motivation till att delta i det stödet som erbjuds. Till exempel inom finländska ungdomsverkstäder har man kunnat påvisa att valfriheten är en viktig aspekt i att stödja ungdomen till att själv hitta lösningar gentemot en mera aktiv vardag.

Inom Uppsala kommun i Sverige erbjuder man i stället en verksamhet som heter projekt Hikokomori, var ungdomar som är över 18 år och har isolerat sig där hemma en lång tid på grund av rädsla eller social ångest kan välja att ta kontakt med teamet som arbetar på projekt Hikokomori för att få stöd till att våga röra sig utanför hemmet och öka sin livshantering. Personalen som jobbar inom verksamheten kommer från socialpsykiatri i Uppsala, men man behöver ingen remiss eller diagnos för att få hjälp av teamet och baserar sig helt på valfrihet och ungdomens egen vilja till att ändra sin situation, vilket har visat sig vara effektivt (Tägtström & Olsen, 2016, s. 8).

2.4 Arbetsmetoder för att hjälpa målgruppen

Eftersom det inte har gjorts mycket forskning kring socialt tillbakadragna ungdomar i Finland så innebär det även att det inte finns så mycket forskning som specifikt påvisar vilka metoder som skulle vara effektiva för att hjälpa denna målgrupp som ofta blir väldigt svår att hjälpa (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11). Själva processen med att hjälpa en ungdom att återigen bli en del av samhället är oftast icke-lineär och kan ses mera som en jojo-process med flera motgångar, vilket är helt naturligt med tanke på att motgångar hör till livet (Wong, 2014, s. 169). Något som dock framkommer tydligt inom litteraturen är att det krävs många olika typer av interventioner för att kunna hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna, vilket är helt logiskt med tanke på att själva problematiken även uppstår på grund av många olika faktorer (Muris & Ollendick, 2023, s. 475).

Målet för socialt arbete är att hjälpa ungdomarna i denna målgrupp att röra sig utanför hemmet, integrera dem i det omgivande samhället samt jobba för att ungdomen skulle återgå till någon typ av sysselsättning (till exempel skola, praktik eller arbete) (Muris & Ollendick, 2023, s. 475). Det finns flera olika sätt som socialarbetare kan jobba på för att försöka uppnå dessa mål och i följande underkapitel kommer jag att framföra de arbetssätt och metoder som tidigare forskning har påvisat att kan fungera för att hjälpa målgruppen.

2.4.1 CHIME-modellen som teoretiskt ramverk för det praktiska arbetet

En systematisk översyn av Yung et al. (2021) påvisade att CHIME-modellen för personlig återhämtning vore ett givande ramverk att fokusera på när man arbetar med ungdomar som är socialt tillbakadragna (Muris & Ollendick, 2023, s. 475). De flesta interventioner som finns för att hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna saknar ett teoretiskt ramverk för att guida arbetet med målgruppen. CHIME-modellen påvisades vara ett bra ramverk för att styra det praktiska arbetet med målgruppen, så länge man gör några små anpassningar till modellen som ursprungligen har använts inom mentalvården. CHIME-modellen består av fem olika områden som professionella borde fokusera på när de stödjer målgruppen i deras återhämtningsprocess och väg tillbaka till samhället (Muris & Ollendick, 2023, s. 475), nämligen:

1. Samhörighet (kontakt med jämnåriga, stöd av andra och att bli en del av närsamhället)
2. Hopp och optimism (tilltro för sin återhämtningsprocess, hitta motivation till förändring, positivt tänkande och att hitta egna mål och drömmar)

3. Identitet (att bygga upp och definiera en ny, positiv identitet och slippa stigmat av social tillbakadragning)
4. Mening i livet (att bygga upp sitt liv igen, skapa meningsfulla relationer och försöka nå sina mål)
5. Egenmakt/empowerment (att ta ansvar och kontroll över sitt liv)

I tillägg till de ovanstående fem områden så påvisade forskningen av Yung et al. (2021, s. 1) att ytterligare tre områden borde inkluderas i CHIME-modellen för att den på bästa sätt kunde fungera som ett teoretiskt ramverk när man försöker hjälpa målgruppen. De tre områden som borde tilläggas är; tilltro (trust building), icke-linjär återhämtningsprocess och beaktande av omgivningen. Att bygga tilltro mellan klient och professionell är något av det viktigaste för att återhämtningsprocessen ens kan börja. Den icke-linjära återhämtningsprocessen handlar om en medvetenhet kring att återhämtningen inte sker linjärt, utan även består av motgångar under olika skeden av återhämtningsprocessen. Beaktande av omgivningen bör även inkluderas i modellen eftersom det på grund av problematiken är väldigt viktigt att utgå ifrån klientens behov då man erbjuder hjälpa (till exempel genom att erbjuda hjälp i klientens hem genom hembesök) (Yung et al., 2021, s. 26–27).

2.4.2 Förebyggande insatser och tidigt ingripande

Social tillbakadragning sker aldrig från tomma intet utan utvecklas gradvis (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22). Med tanke på problematikens natur så kunde den mest produktiva hjälpen för målgruppen ges i form av förebyggande arbete och tidigt ingripande, främst inom grundskolan och andra stadiet då skolgången är obligatorisk inom de flesta länderna. Insatser som har visat sig vara viktiga är tidigt ingripande vid skolfrånvaro, ingripande vid mobbning samt att man undersöker ifall det kunde finnas några kognitiva/neuropsykiatriska orsaker bakom att en ungdom har svårt med skolgången (Muris & Ollendick, 2023, s. 473).

Takkunen och Uusitalo-Malmivaara (2017, s. 22–23) framför att mobbningsförebyggande arbete kan ses som extra viktigt eftersom majoriteten av de ungdomar som är socialt tillbakadragna har blivit utsatta för mobbning. Ungdomar med specialbehov har en ökad risk för att drabbas av mobbning och bli socialt tillbakadragna och på grund av detta vore extra viktigt att stärka dessa ungdomars deltagande, inkludering och möjligheter till att skapa relationer med jämnåriga (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22–23).

Enkäter som skulle mäta prevalensen av- och risken för social tillbakadragning bland eleverna kunde även fungera som en förebyggande metod. Till detta kunde man till exempel använda Hikikomori Risk Inventory (HRI-24) som är skapad av Loscalzo et al (2022, s. 90) eftersom denna enkät har designats specifikt för att det ska kunna användas inom västerländska länder var det saknas verktyg för att mäta prevalensen av social tillbakadragning.

Psykoedukation till ungdomar, föräldrar och professionella är en annan förebyggande insats som har visat sig vara effektiv för att sprida kunskap om fenomenet och förebygga nya fall. Då det kommer till psykoedukation finns det utrymme för att använda sig av kreativa metoder för att sprida kunskap om fenomenet. Som ett exempel kan man nämna Teo et al (2015, s. 157), som skapade ett offentligt filmevenemang för att sprida kunskap om psykisk ohälsa relaterat till social tillbakadragning. Resultatet visade att filmevenemanget hade ökat kunskapen kring social tillbakadragning, relaterad psykisk ohälsa samt väcka en vilja att söka hjälp.

2.4.3 Hembesök

Wong (2014, s. 161–162) belyser att när det kommer till att försöka hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna så kan man tolka det traditionella arbetssättet med att ”starta där var klienten är” bokstavligt talat. Hembesök kan ses som en trygg plats för att bygga en relation med klienten och försöka arbeta för att få ungdomen ut i samhället. Eftersom ungdomar som är socialt tillbakadragna spenderar mycket tid hemma så är det naturligt att börja arbetet med ungdomarna där hemma (Wong, 2014, s. 161–162; Muris & Ollendick, 2023, s. 474).

Hembesök ger professionella en möjlighet till att bättre nå klienter som är ”osynliga” och svåra att nå, se hur klienten lever, hitta olika ledtrådar (till exempel intressen, hobbies, foton) som kunde motivera klienten till dialog och observera familjedynamiken (om ungdomen bor hos vårdnadshavare) (Wong, 2014, s. 162; Wong, 2009, s. 344). På samma gång gör hembesök även att en del av maktbalansen som uppkommer vid institutionella möten försvinner då man träffas i en miljö som är bekant för ungdomen (Wong, 2014, s. 162).

Wong (2014, s. 164–165) framför även att det finns möjligheter till kreativt tänkande då det kommer till hembesök som metod, till exempel om ungdomen inte vill prata under första hembesöket så kan den professionella till exempel väcka ungdomens nyfikenhet genom att lämna en liten handgjord present med ett litet brev var det står klientens namn. Med presenten kan man även lämna en lapp var

det står namnen på de som besökte klienten och en länk till hemsidan. Något som de professionella också kan göra är att prata med klientens familjemedlemmar nära klientens rum, på detta vis kan ett samarbete med familjen inledas och eventuellt så kan ungdomen bli nyfiken på socialarbetaren då hen märker att hen är vänligt inställd. Socialarbetaren kan även försöka prata kring olika familjefoton eller på andra vis försöka starta i gång en positiv diskussion om den unga tillsammans med vårdnadshavare, så att ungdomen kunde få höra något positivt om sig själv (Wong, 2014, s. 164–165). Ibland kan det vara enklare att inleda samarbetet med föräldrarna och till exempel fokusera på att stärka deras föräldraskap ifall det är svårt att uppnå någon kontakt med ungdomen (Muris & Ollendick, 2023, s. 475).

2.4.4 Interventioner utanför hemmet

Forskning av bland annat Wong (2014, s. 168) påvisar att ungdomar som är socialt isolerade ofta känner mycket oro och ångest kring att gå utanför hemmet och till exempel inleda praktik, börja studera eller arbeta. Det är väldigt viktigt att socialarbetare och socialhandledare noggrant går igenom vad som oroar klienten för att på bästa möjliga vis kunna stödja klienten i att till exempel ta bussen och börja röra sig i samhället igen. För klienter som är socialt tillbakadragna är ett litet steg utanför deras hem ett stort steg ut i den okända världen, och därför är det viktigt att professionella arbetar med små steg framåt och i den takt som passar klienten. När man försöker få ungdomen att röra sig utanför hemmet så är det bäst att utgå från klientens intressen, och till exempel fota tillsammans med klienten om hen är intresserad av detta. Genom att låta klienten framföra vad hen skulle vilja göra, tillsammans planera rutten, öva på olika oväntade situationer (till exempel att någon plötsligt hälsar) så kan den professionella stärka klientens känsla av trygghet (Wong, 2014, s. 168).

Möjlighet till praktik/rehabiliterande arbetsverksamhet och hjälp till att söka arbete är väldigt viktigt eftersom ungdomarna då kan få en inblick i arbetslivet och de förmågor som krävs på arbetsmarknaden. Genom rehabiliterande verksamhet och deltidsarbete så kan ungdomarna stegvis lära sig deras stil att arbeta och hitta sin plats i samhället (Li & Wong, 2015, s. 605). Något som är väldigt viktigt är dock att de som tar emot ungdomarna är väldigt flexibla och accepterar ungdomen som hen är, annars är risken att ungdomen kan bli traumatiserad av erfarenheten vilket ger en ny orsak till att isolera sig där hemma (Wong, 2014, s. 168–169).

2.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det inte finns en modell som fungerar för alla då det kommer till att bryta social tillbakadragning och få ungdomen till att återigen bli en del av samhället. Något som dock är väldigt viktigt är att skapa flexibla och accepterande miljöer för målgruppen var de i lugn och ro kan lära sig nya saker och träna på att skapa relationer med jämnåriga i en avslappnad och vänlig atmosfär (Wong, 2014, s. 171).

Inom de nordiska länderna använder man sig av stödinsatser på olika nivåer för att försöka hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna eftersom problematiken även uppstår på grund av många olika orsaker (Tägtström & Olsen, 2016, s. 7). Socialt arbete som fält har goda möjligheter till att förstå fenomenet med social tillbakadragning i och med att det psykosociala ramverk som omger fältet medför en tanke om att både psykologiska- och sociala förklaringsmodeller bör inkluderas för att man ska kunna förstå fenomenet (Wong, 2009, s. 348). Trots detta är det tydligt att social tillbakadragning är en utmaning för socialt arbete, och trender samt utvecklingen på både samhällelig och politisk nivå påverkar starkt det sociala arbetet (Julkunen, 2017, s. 17). Utvecklingen på samhällelig och politisk nivå påverkar de professionellas förutsättningar att hjälpa klienterna på bästa möjliga sätt, och leder till utmaningar i det praktiska arbetet.

3 Teoretiska ramar inom socialt arbete

Vilka ramar omger socialt arbete och präglar det arbete som socialarbetare och socialhandledare kan göra med klienter? De metoder som kan hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna fungerar bara ifall det institutionella ramverk som omger socialarbetare och socialhandledare inom socialtjänsten möjliggör att de professionella även i praktiken kan använda sig av dessa metoder. I detta kapitel kommer jag att framföra olika teoretiska perspektiv på det sociala arbetets möjligheter och begränsningar genom att undersöka det handlingsrum som socialarbetare arbetar inom.

3.1 Handlingsrummet för socialt arbete

Julkunen (2011, s. 17) beskriver att man med begreppet handlingsrum/handlingsutrymme syftar på att aktörer (som till exempel socialarbetare) finns inom en handlingsrymd som antingen kan utvidgas eller krympa beroende på olika yttre faktorer. Handlingsrummet är det utrymme som aktörerna kan arbeta inom och ger aktörerna handlingsförutsättningar för deras arbete. I detta arbete har jag använt mig av bland annat fenomenologi som vetenskapsteoretisk utgångspunkt, och med tanke på detta är det ytterst viktigt att undersöka vilka faktorer som påverkar socialarbetares och socialhandledares handlingsrum eftersom fenomenologin framhäver att man bara kan förstå ett subjekt i dess relation till omvärlden.

Handlingsrummet är dynamiskt i sin natur eftersom det skapas i samspel mellan rådande yttre förhållanden och aktörers förmåga till att förhålla sig till dessa yttre förhållanden och hantera handlingsrummet (Julkunen, 2011, s. 17). Det faktum att handlingsrummet är dynamiskt kan stärkas av en fenomenologisk ansats eftersom fenomenologin framhäver att alla individers upplevda erfarenheter är unika, vilket även gör att individers förståelse för olika fenomen är olika (Thomassen, 2021, s. 108). Man kunde därmed säga att handlingsrummet är unikt för varje individ, även om samma yttre förhållanden påverkar handlingsrummet. Det faktum att alla upplever handlingsrummet olika, innebär att socialarbetare och socialhandledare kan uppleva sina möjligheter till att hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna på väldigt olika sätt, beroende på deras förmåga att förhålla sig till- och hantera de rådande yttre förhållanden som påverkar handlingsrummet.

Walls (2013, s. 74) för fram att handlingsrum även handlar om kunskapsutvecklingens (forskningens) relation till kunskapsobjektet (praxisen). Forskning bör därmed se till att skapa begrepp som socialarbetare faktiskt kan använda sig av inom det praktiska arbetet och för att kunna göra detta måste forskningen ta fasta på alla element som bygger upp handlingsrummet, de aktiviteter som pågår i rummet och de aktörer som existerar i rummet. Handlingsrummets relation till kunskapsutvecklingen

bygger på en tanke om att subjektet alltid måste förstås i relationen till omvärlden för att man ska kunna skapa kunskap och förståelse kring fenomenens existentiella och relationella kontext (Thomassen, 2021, s. 108), som i detta fall är socialt arbete som praxis.

Socialt arbete är ett fält som starkt påverkas av trender och utveckling på både samhällelig och politisk nivå och detta kan ses till exempel genom det inflytande som nyliberalismen och globaliseringen har på fältet (Julkunen, 2017, s. 17). Arbetsplatskulturen inom socialt arbete har blivit mera och mera präglad av olika manualer och krav på att göra arbetet mätbart och påvisa dess effekt. De byråkratiska rutinerna, olika procedurer och regler tydliggör verksamheten men på samma gång finns även risken för att det viktigaste för ledningen blir att se till att socialarbetarna följer procedurerna och reglerna (Julkunen, 2017, s. 17).

I kapitel 2 har fokus legat på att undersöka problematiken kring en av aktörerna i rummet, nämligen själva ungdomen som är socialt tillbakadragen, men i detta kapitel skiftas fokuset över till den professionella och faktorer som påverkar den professionellas arbete. I följande underkapitel kommer jag kort att redovisa för faktorer som inverkar på handlingsrummet som socialarbetarna arbetar inom för att försöka skapa en bild av de förutsättningar som socialarbetare har för att kunna hjälpa målgruppen. Med fenomenologin som vetenskapsteoretisk utgångspunkt har jag strävat efter att göra en bred litteratursökning för att undersöka hela variationsbredden av de faktorer som inverkar på socialt arbete idag, för att sedan fokusera på de faktorer som är konstanta och bidrar till att hitta kunskap kring dagens sociala arbete.

3.1.1 Individualismens inverkan på socialt arbete

Dahlstedt och Lalander (2019, s. 21) skriver att individualiseringen är något som präglar vårt samhälle och som även har lagt sina spår inom dagens sociala arbete. Man kunde säga att det har skett en individualisering av ansvar som baserar sig på en tanke om att olika sociala problem är individuella problem. Det faktum att sociala problem individualiseras ökar risken för att social arbetare glömmer att fokusera på de samhälleliga och politiska strukturer som omger individen. Den rådande individualiseringen som präglar vårt samhälle har även gjort att socialpolitiska åtgärder främst riktas mot individer medan åtgärder som riktar sig mot kollektivet har minskat (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21). Socialarbetare inom offentliga sektorn förväntas därmed oftast använda sig av arbetsmetoder som bygger på en individualiserad förståelse av sociala problem (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265). I enlighet med fenomenologin kan man bara förstå subjektet i relation till omvärlden (Thomassen, 2021,

s. 108), och med tanke på detta är det väldigt oroande att sociala problem som social tillbakadragning riskeras att ses enbart som individuella problem.

Individualiseringen av ansvar har även lett till ökade krav på att individer själva skulle hitta lösningar till sina utmaningar medan det även råder ett mål om att aktivera klienten till att hitta den egna vägen i livet. Ifall klienten inte lever upp till idealet om att vara aktivt ansvarstagande så anses hen inte tillhöra normen och blir subjekt för olika normaliserande åtgärder vars syfte är att aktivera, motivera och uppmuntra till ansvarstagande (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21).

Individualiseringen av ansvar berör dock inte bara klienterna utan även de professionella genom att de professionella anses ha fullt ansvar för deras handlingar utan att strukturella och institutionella faktorer tas i beaktan. Ifall man inte tar i beaktande det strukturella och institutionella ramverk som påverkar socialarbetares handlingar så minskar solidariteten inom socialt arbete och möjligheterna till att skapa samhällelig förändring förminskas till en hög grad (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266). När de professionellas ansvar inte relateras till de strukturella och institutionella faktorer som omger dem kunde man i enlighet med fenomenologin säga att man förlorar det sociala arbetets relationella och existentiella kontext i samhället (Thomassen, 2021, s. 108).

Med tanke på att social tillbakadragning som fenomen är väldigt komplext och bland annat uppstår på grund av samhälleliga faktorer så är det väldigt oroande att individualismen påverkar dagens sociala arbete till en hög grad. Toiviainen (2021, s. 52) framför att individualismen ökar risken för att ungdomarnas och familjers riskfaktorer förstås som fristående av strukturella och institutionella faktorer, vilket kan leda till en så kallad ”epistemologisk illusion” varifrån även ungdomarna själva tolkar och förstår sin situation. Faktum är dock att ungdomarnas val görs i samverkan med omgivningen, samhällsförhållanden och sociala kontexter som även lär ungdomarna att förstå den omgivande verkligheten och tolka sina egna möjligheter inom denna verklighet (Toiviainen, 2021, s. 52).

När riskfaktorer förstås som fristående från strukturella och institutionella faktorer ses klienterna lätt som individuella problem-bärare (Khoo et al., 2020, s. 2101–2102). Det finns en risk för att socialarbetare förenklar de olika fallen genom att kategorisera och sortera klienterna enligt deras problematik, vilket antyder att det finns en tanke om att kausalitet vore möjligt när man försöker förstå sociala problem. Individualiseringen och krav på effektivitet kan därmed göra att det inte finns tid och resurser till att se det unika i alla fallen (Khoo et al., 2020, s. 2101–2102).

3.1.2 Marknadsorienteringens inverkan på socialt arbete

Nyliberalismen har lett till ett bredare välfärdspolitiskt skifte och har haft ett stort inflytande både på organiseringen av socialt arbete och de arbetssätt som används med klienter. Nyliberalismen kan ses som en global policytrend och de förändringar som har kommit i följd av detta kallas ofta för New Public Management (NPM) (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23) och Evidence based-practise (EBP) (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265).

Nyliberalismen har förminskat det sociala arbetets förmåga att ha en politisk inverkan och röst kring sociala problem (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266) vilket har en negativ inverkan på fältets möjligheter till att kunna förbättra situationen för socialt tillbakadragna ungdomar på en samhällelig nivå (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23–24). I enlighet med fenomenologin så måste man ta vara på subjektens egna upplevelser och erfarenheter kring deras situation för att kunna förstå människa och samhälle (Thomassen, 2021, s. 104–105) och med tanke på detta är det oroande att social arbetare inte har goda möjlighet till att framföra deras upplevelser av att hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna. Man kunde säga att vi går miste om de professionellas erfarenhetsvärld, som kunde ge värdefull kunskap kring rådande samhällsproblem och olika fenomen.

På samma gång framför Dahlstedt & Lalander (2019, s. 23–24) att socialt arbete även har blivit en aktiv aktör inom marknaden eftersom det har blivit vanligare att man köper in olika verktyg som ska användas för en viss målgrupp. De nyliberala modellerna för styrning som råder inom socialt arbete ställer ett krav på effektivitet vilket gör att det sociala arbetet har blivit präglad av olika instrument, verktyg och metoder som ska användas för att påvisa arbetets effektivitet. Att ha ett så stort fokus på effektivitet inom ett fält som handlar om människomöten gör att den sociala dimensionen inom socialt arbete blir hotad (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23–24).

Man kunde summerat säga att nyliberalismen har gjort omsorg marknadsorienterat genom att framhäva effektivitet, individuellt ansvar och standardisering (Kamali & Jönsson, 2018, s. 261). Standardiseringen som har tagit sig i uttryck bland annat genom kravet på evidensbaserad praktik har bland annat gjort att socialarbetare tvingas följa politiska och organisatoriska riktlinjer medan deras möjligheter till att använda sig av sin professionella kompetens och arbeta kreativt förminskas kraftigt. Nyliberalismen hotar det sociala arbetets kärna eftersom sociala problem blir förenklade och lösningarna blir ofta opersonliga, stela och ”objektiva” även om sociala problem egentligen är väldigt

komplexa och påverkas av omgivningen samt strukturella och institutionella faktorer (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265).

Nyliberalismens inverkan på socialt arbete är oroväckande när man ser på de arbetssätt som enligt forskning bäst hjälper ungdomar som är socialt tillbakadragna. Li & Wong (2015, s. 605) framhäver att man borde använda sig av flexibla arbetssätt som skräddarsys enligt ungdomarnas behov föra att på bästa sätt kunna hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna. Lösningar som är opersonliga, stela och ”objektiva” kan i min mening ses som motsatsen till flexibla arbetssätt. På samma gång vore det viktigt att socialarbetare och socialhandledare kunde använda sig av deras tid på ett flexibelt sätt och till exempel boka in träffar med klienterna under lugna tider på dagen och undvika tider kring rusningstid. Det är dock väldigt utmanande för social arbetare och socialhandledare att på samma gång kunna arbeta flexibelt med tiden och möta de institutionella krav som omger deras arbete (Wong, 2009, s. 343–344).

3.1.3 Aktiveringspolitiska åtgärder

Handledning av ungdomar sker inom många olika instanser och beroende på var handledningen sker så måste den professionella tolka ungdomens situation genom de värderingar, diskurser, normer och regler som gäller inom institutionen. Något som är gemensamt för all handledning i dagens samhälle är att det finns ett fokus på att aktivera klienten till att antingen börja studera eller arbeta. Detta fokus på aktivering går även att koppla ihop med individualiseringen eftersom det finns en strävan efter att ungdomen själv ska hitta motivation till att vilja ändra sin situation och veta vad som kunde vara det följande steget mot en mera aktiv vardag (Toiviainen, 2021, s. 18).

Toiviainen (2021, s. 18–19) fortsätter med att framföra att ett fokus på att aktivera klienten och uppmuntra till ansvarstagande medför risken att ungdomen återigen får uppleva misslyckanden eftersom det kan vara ett allt för stort steg för ungdomen att hitta egen motivation, ta eget ansvar för sin situation och fundera på studier/arbete. Det faktum att aktivering ligger i fokus indikerar att dagens handledning av ungdomar grundar sig på en tanke om att stärka och främja ungdomarnas förmåga att ta till sig olika kulturella och diskursiva resurser som anknyter till medelklassen. De kulturella och diskursiva resurserna tar sig i uttryck till exempel genom att det värdesätts att man som individ ska kunna handleda sig själv, värdesätta studier/arbete och vilja utvecklas som individ. Detta kan leda till utmanande situationer för social arbetare eftersom de kan möta på ungdomar som vill ”göra sin egen grej”, medan ramverket för socialt arbete inte alltid ger utrymme för detta eftersom den hjälp som

erbjuds till en hög grad baserar sig på att hitta någon sysselsättning till ungdomarna inom det aktiveringspolitiska ramverket (Toiviainen, 2021, s. 18–19).

Fokuset på att främja sysselsättning kan eventuellt göra att professionella kan förenkla den problematik som uppstår vid social tillbakadragning. Alla ungdomar vill inte ta åt sig de samhällsnormer som råder i dagens samhälle och en del kanske inte klarar av att leva upp till denna norm även om de skulle vilja. Man kan reflektera kring det faktum att ett fokus på aktiveringspolitiska åtgärder kan göra att subjektet inte förstås i relation till hans egen omvärld, utan i stället förstås i relation till den omvärld som omger de professionella och dagens sociala arbete.

3.1.4 Ökad social ojämlikhet

En annan utmaning som påverkar dagens sociala arbete är den ökade ojämlikheten och segregeringen mellan olika grupper (Kamali & Jönsson, 2018, s. 261; Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23). Ofta tolkas de spänningar som orsakas av social ojämlikhet på ett ganska svart-vitt sätt inom media och de lösningar som presenteras kan ofta handla om repression, till exempel genom hårdare straff. Mera fokus borde sättas på hur man kunde skapa ett långsiktigt förebyggande socialt arbete var man kunde skapa möjligheter för demokratiska former för dialog och stärka tillit och lyssnande mellan klient och socialarbetare. En intersektionell ansats skulle krävas för att kunna skapa ett strukturellt och förebyggande socialt arbete som skulle belysa på vilket sätt strukturella ojämlikheter påverkar individers liv och vardag (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23).

Ett strukturellt och förebyggande socialt arbete som skulle belysa hur strukturella ojämlikheter påverkar individers liv står dock i konflikt med nyliberalismens värdesättning av individuellt ansvar och effektivitet (Kamali & Jönsson, 2018, s. 261). Nyliberalismen i kombination med den individualism som präglar dagens sociala arbete riskerar att öka den sociala ojämlikheten mellan olika grupper. Risken är att individer tillges ett för stort ansvar över att hitta lösningar till sin livssituation, även om problematiken egentligen borde förebyggas och handskas med på en samhällelig och strukturell nivå. Det är även ett faktum att vissa individer inte har samma förmåga till att själva påverka sin livssituation och tyvärr kan nyliberalismen medföra att dessa gruppers ställning i samhället blir ännu sämre, ifall sociala problem förstås som fristående av strukturella och institutionella faktorer (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265).

4 Metod och kvalitetssäkring

I detta kapitel kommer jag att beskriva mitt val av vetenskapsteoretisk utgångspunkt, forskningsstrategi och redogöra för hur utförandet av studien gick till. Jag kommer att ta upp vilka förberedelser jag gjorde innan studien så som val av urvalskriterier och design på intervjuguide. I detta kapitel går jag även in på analysmetod, reliabilitet, validitet, generaliserbarhet och slutligen etiska aspekter knutet till studien.

4.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Jag har använt mig två olika vetenskapsteoretiska perspektiv som har hjälpt mig att hålla en enhetlig linje i min syn på kunskap och hur man kan inhämta kunskap. Vetenskapsteoretiska perspektiv är en viktig del av forskning och de säger något om vad som existerar i samhället som vi kan veta något om (ontologi) och hur man sedan kan utveckla kunskap om detta (epistemologi) (Tjora, 2021, s. 29). De två vetenskapsteoretiska perspektiv som jag har valt att använda mig av är fenomenologi och hermeneutik.

Det fenomenologiska perspektivet genomsyrar arbetet från början till slut, men jag har använt det extra mycket medan jag planerade min intervjuguide och samlade in data genom semistrukturerade intervjuer. Fenomenologin har ett kunskapsteoretiskt mål som handlar om att man kan få kunskap om den värld vi lever i genom att leva i den, kunskap blir därmed skapat på basis av de omedelbara erfarenheterna som vi möter i vår tillvaro (Thomassen, 2021, s. 104). Eftersom min problemställning tydligt framhäver att jag är intresserad av att undersöka informanternas erfarenheter av att arbeta med ungdomar som är socialt tillbakadragna, så känns det fenomenologiska perspektivet logiskt och givande.

I analysdelen framträder det hermeneutiska perspektivet och kompletterar det fenomenologiska perspektivet i och med att jag genom hermeneutiken kan börja fokusera mera på hur jag kan tolka den verklighet och de erfarenheter som informanterna har fört fram. Hermeneutik är ett samlingsbegrepp på olika teorier som utforskar vad som krävs och vad det innebär att förstå och tolka material som kan kopplas ihop med mänskliga uttalanden, texter och handlingar (Thomassen, 2021, s. 163). Genom att använda mig av hermeneutik inom analysprocessen och i mina reflektioner så kan jag därmed bli mera medveten om hur jag tolkar data och vilka utmaningar det finns med att inta denna roll som forskare. I följande underkapitel kommer jag kort att presentera de båda vetenskapsteoretiska perspektiven och vidare påvisa vilken relevans dessa perspektiv har för min magisteravhandling.

4.1.1 Fenomenologi

Thomassen (2021, s. 103) skriver att fenomenologi (på grekiska logos och phainomenon) kan översättas till ”läran om det vi ser” eller ”läran om det som visar sig”. Genom ett fenomenologiskt perspektiv försöker vi därmed undersöka saker i världen så som vi upplever dem och ser dem. Fenomenologi används ganska ofta inom kvalitativ forskning eftersom man inom kvalitativ forskning intresserar sig för att undersöka informanternas subjektiva perspektiv, så som även jag har gjort i denna studie (Thomassen, 2021, s. 103). Mina semistrukturerade intervjuer baserade sig därmed på ett fenomenologiskt perspektiv, eftersom jag hade en strävan till att förstå informanternas subjektiva upplevelser samt hur de reflekterar kring dessa upplevelser (Tjora, 2021, s. 128–129). Fenomenologin har hjälpt mig att förstå hur informanterna har fått kunskap om arbetet med målgruppen och hur de förstår fenomenet med ungdomar som är socialt tillbakadragna.

Man kan säga att forskning som har ett fenomenologiskt perspektiv karaktäriseras av tre olika drag. För det första så vill man undersöka hur informanterna själva upplever sin verklighet, för det andra så vill man få kunskap ”inifrån” genom att undersöka hur ett fenomen upplevs av de som är berörda och för det tredje så är man intresserad av att bygga teorier nerifrån och uppåt, genom att först undersöka hur det ser ut på fältet i stället för att bara grunda sin forskning på vad som är god verksamhet och goda metoder (Thomassen, 2021, s. 106–107). Jag anser att syftet och metodvalet för min studie stämmer bra överens med dessa tre karaktärsdrag eftersom jag genom att undersöka informanternas direkta erfarenheter söker efter kunskap ”inifrån” och genom att ha en induktiv design på studien och använda mig av SDI metoden så tryggar jag även att jag först har undersökt hur saker ser ut på fältet för att sedan koppla ihop det med relevant forskning.

Thomassen (2021, s. 108) skriver att den danska filosofen Dan Zahavi framhäver att det är viktigt att komma ihåg att ett fenomenologiskt perspektiv inte bara handlar om att man intresserar sig för informanternas erfarenheter, utan att man även aktivt strävar till att förstå subjektet i relation till omvärlden. Detta innebär alltså att man som forskare intresserar sig för att skapa sig en djupare förståelse för det undersökta fenomenet i dess existentiella och relationella kontext. Detta är något som jag har haft i åtanke under forskningsprocessen, vilket även har gett goda grunder till reflektion kring de fynd som har gjorts.

Genom att använda sig av ett fenomenologiskt perspektiv så strävar man efter att undersöka hela variationsbredden som ett fenomen kan upplevas vara (Thomassen, 2021, s. 114–115). Man vill därmed

undersöka alla olika erfarenheter som informanterna har upplevt i samverkan med fenomenet, men med målet att hitta de specifika sakerna i fenomenet som förblir konstanta och upprepar sig genom alla olika variationer för att hitta kunskap om ett fenomenens essens eller väsen. Detta betyder att även om fenomenologin söker kunskap från subjektiva erfarenheter så betyder det inte att fokus lämnar på det individuella och privata eftersom målet är att hitta gemensamma faktorer och strukturer som karakteriserar fenomenet och ger det betydelse (Thomassen, 2021, s. 114–115). Jag upplever att den noggranna kodningen som jag har gjort med SDI-metoden har hjälpt mig att ta vara på olika nyanser av informanternas erfarenheter, vilket har hjälpt mig att hitta gemensamma faktorer i data.

För att kunna göra en kritisk undersökning så är det viktigt att sträva till att göra det som Husserl beskriver som en fenomenologisk reduktion, nämligen att man försöker sätta till sidan alla förutfattade uppfattningar som vi har kring det som forskningen handlar om för att ge rum till själva fenomenet så som det faktiskt upplevs. Detta handlar om att möta fenomenet med ett öppet sinne och den danska filosofen Dan Zahavi menar att fenomenologisk reduktion ger oss en möjlighet till att ta ett steg bort från de naturliga attityder vi möter världen med och i stället analysera något som vi vanligtvis tar för givet. På detta sätt lär man sig att analysera det faktum att vi tar saker i världen för givet (Thomassen, 2021, s. 115–117). Jag har strävat efter att lämna bort mina förutfattade meningar i skapandet av denna magisteravhandling, men är dock medveten av att det är näst intill omöjligt att lämna bort alla sina förutfattade meningar och inte låta sig påverkas av tidigare erfarenheter som kan påverka ens förståelse för olika fenomen. Det faktum att mina informanter är professionella inom det fält som jag själv arbetar inom anser jag att har utmanat mig som forskare, eftersom jag har fått vara väldigt noga med att inte grunda min förståelse av informanternas ord enligt mina egna erfarenheter från fältet.

4.1.2 Hermeneutik

Precis som fenomenologin så är hermeneutik även en filosofisk teori, men i tillägg till detta så är hermeneutik även en forskningsansats vars syfte är att använda tolkning som ett analysredskap (Nyström, 2007; Kakkori, 2009, s. 276). Hermeneutik strävar därmed till att klargöra vad det innebär att tolka och förstå mening (Thomassen, 2021, s. 162; Nyström, 2007; Kakkori, 2009, s. 276). Idag används hermeneutik ofta inom samhälls- och vårdvetenskap (Nyström, 2007) och hermeneutiken har öppnat upp för en bredd till vilka ämnen som går att forska om och ett djup i mänskliga existensformer inom det sociala området (Thomassen, 2021, s. 162).

Hermeneutiken har en väldigt lång historia eftersom begreppet myntades redan under medeltiden i samband med tolkning av bibeltexter (Nyström, 2007). Det grekiska ordet ”hermeneuein” översätts ofta med ”att tolka” (Nyström, 2007; Thomassen, 2021, s. 163–164; Gilje, 2021, s. 191–192). Inom hermeneutiken letar man inte efter sanningar enligt orsak-verkan tänkande, utan i stället försöker man hitta meningsfulla sätt att förstå olika fenomen som kan vara svåra att förstå i vår vardagsförståelse. Ifall man som forskare är intresserad av att förstå vad något innebär/betyder för en viss grupp av människor så kan ett hermeneutiskt perspektiv hjälpa en att förstå data och göra meningsfulla tolkningar (Nyström, 2007). Jag anser att ett hermeneutiskt perspektiv har hjälpt mig när jag har analyserat data, eftersom jag har reflekterat kring förståelsens villkor och mina egna tolkningar av data.

Nyström (2007) hävdar att eftersom det ligger i människans natur att ständigt göra tolkningar kring vår omgivning så är det viktigt att skilja på vardagstolkningar och tolkningar som görs i en vetenskaplig studie. Vardagstolkningar sker utan någon större eftertanke och det vi därmed upplever som sanningar är de tolkningar som vi har gjort i en viss situation. Hermeneutiken kan hjälpa en att ta distans från sina egna förutfattade meningar, för att forska med ett öppet sinne och göra tolkningar efter det som data säger. Claesson et al. (2013, s. 31) framhäver att även om man ofta uppmärksammar tolkningsaspekter inom empiriska studier så är det inte alltid så att dessa aspekter beskrivs. Detta kan leda till att forskarens tolkning tas förgivet och att tolkningarna blir förbisedda. Hermeneutiken har således hjälpt mig att beskriva och argumentera för de tolkningar som jag har gjort, och belysa det som alltid äger rum, nämligen tolkning.

Inom hermeneutiken pratar man om att förståelsen har en cirkulär karaktär, eller rättare sagt en hermeneutisk spiral, var vi hela tiden rör oss mellan helhet och del (Thomassen, 2021, s. 171). Till exempel när man läser en text så börjar man med att se på delar av texten, men med tiden förstår man delarna bättre när man fått en överblick av helheten och helheten ger även mera mening till delarna. Gadamer har utvecklat detta genom att tillägga att förståelse skapas i samverkan mellan forskare och det material som hen vill förstå, eftersom forskarens historiska förståelsehorisont möter materialets historiska horisont. I mötet med materialet så kan forskarens förförståelser bekräftas eller korrigeras, för det är ju mycket möjligt att vi kan ha fördomar som är felaktiga (Thomassen, 2021, s. 171).

För att förstå något behöver vi alltså riskera något, vi riskerar att vår förståelse för något förändras och därmed även att vi själva och vår självförståelse förändras. Det är viktigt att inte försöka tvinga bort sina tidigare uppfattningar och sin förståelse kring ett fenomen, utan att i stället bli medveten om dessa så att man kan utmana sin förståelse och ställa sig själv kritiska frågor angående ens förståelse

(Thomassen, 2021, s. 172–173). I denna studie har jag strävat till att ta avstånd från mina tidigare förståelser kring temat, och jag inledde även forskningen genom att först skriva upp de saker som jag trodde att jag visste kring min problemställning, för att försöka bli mera medveten om vilka förutfattade meningar jag eventuellt hade kring temat. Jag tänker även att förståelse till en viss del kräver mod, mod till att våga förstå saker på ett nytt sätt och kasta sig in i forskarrollen med en öppenhet och nyfikenhet för de nya saker/förståelser som kan uppkomma.

Något som är viktigt att poängtera är att eftersom vi hela tiden befinner oss inne i den hermeneutiska cirkeln så kan vi aldrig veta ifall en tolkning är den slutgiltiga och sanna tolkningen (Thomassen, 2021, s. 178). Vi kommer alltid att begrunda en tolkning igen, och en tolkning ger alltid upphov till nya tolkningar i en oändlig process. Detta är inte en svaghet eller brist på vetenskaplig precision, tvärtom så berikar denna ständiga process av nya tolkningar vår förståelse för olika fenomen och göra att vi förstår den komplexa mänskliga världen bättre (Thomassen, 2021, s. 178). Med detta i baktanke vill jag framföra att det inte finns någon garanti för att de tolkningar som jag som forskare har gjort kring mitt material är de slutgiltiga tolkningarna, men de har dock utvidgat min förståelsehorisont kring temat och kan bidra till nya tolkningar vilket i sin tur kan inspirera vidare forskning.

4.2 Forskningsstrategi

I detta underkapitel kommer jag att redogöra för min forskningsstrategi och de olika val som jag har gjort under forskningsprocessen. Val av forskningsstrategi är väldigt viktigt för att kunna inhämta den typ av kunskap som man är intresserad av och inom samhällsvetenskaperna skiljer man mellan studier som grundar sig i kvantitativa metoder och studier som grundar sig i kvalitativa metoder (Skilbrei, 2019, s. 14–16).

4.2.1 Kvalitativ metodik

Eftersom jag intresserar mig för att få beskrivningar av professionellas subjektiva uppfattningar och tankar kring deras arbete med målgruppen och deras förmåga att hjälpa dem så fungerar kvalitativ metodik väldigt bra för denna studie. Kvalitativ metodik fungerar bra ifall man som forskare intresserar sig för att undersöka, förstå och förmedla kunskap om olika processer och sociala fenomen (Skilbrei, 2019, s. 28). Genom kvalitativ metodik så kan jag få en bred och detaljerad helhetsförståelse från de erfarenheter som de professionella berättar om. Några karaktäriserande drag för kvalitativ metodik är att man vill gå på djupet i det ämne som man undersöker samt att man strävar till beskrivning och ökad förståelse (Holme & Solvang, 1997, s. 78).

En styrka med kvalitativ metodik är att det präglas av en flexibilitet under undersökningsupplägget. Målet med kvalitativa studier är att skapa en typ av förståelsemodell eller analys över ett fenomen som kan överföras till andra kontexter, till skillnad från kvantitativ metodik vars mål är att hitta statistisk som är generaliserbart (Skilbrei, 2019, s. 21). Även Aksel Tjora (2021, s. 17) pratar om värdet av kvalitativ metodik ger möjlighet till flexibilitet och kreativitet under forskningsprocessen och han kallar kvalitativ forskning spännande och intensivt eftersom man måste vara inställd på att justera sitt projekt, sina handlingar och kanske till och med sina idéer när man möter fältet genom till exempel intervjuer.

Tjora (2021, s. 17) argumenterar för att det är lämpligt och smart att börja med datainsamling i ett ganska tidigt skede när man använder sig av kvalitativ metodik, eftersom metodiken ofta ger upphov till att man måste justera sitt projekt. Detta är en av grunderna till varför jag har valt att använda mig av SDI-metoden, eftersom denna modell drivs av en induktiv nyfikenhet, var empirin får bestämma vad som är intressanta teman och fenomen inom forskningen (Tjora, 2021, s. 20). Jag kommer att berätta mera om SDI-metoden i kapitel 4.3 var jag går in på analys av data, men i detta läge vill jag bara föra fram att en induktiv forskningsprocess fungerar bra tillsammans med kvalitativ metodik, så som även Tjora (2021, s. 17) argumenterar för.

4.2.2 Val av datainsamlingsmetod

Jag valde att använda mig av semistrukturerade intervjuer som metod för att samla in data eftersom denna metod lämpar sig väldigt bra ifall man som forskare är intresserad av informanternas erfarenheter, åsikter och värderingar (Tjora, 2021, s. 128). Semistrukturerade intervjuer grundar sig på ett relativt fritt samtal var man har planerat några teman från början, men under intervjusituationen kan det vara att andra relevanta teman dyker upp och det är således informantens erfarenhetsvärld som bestämmer vad som är viktiga teman att diskutera (Tjora, 2021, s. 128). Semistrukturerade intervjuer som metod bygger på ett fenomenologiskt perspektiv eftersom man strävar efter att förstå informanternas upplevelser och hur de reflekterar över detta (Tjora, 2021, s. 128) och med tanke på att jag har använt mig av fenomenologi som vetenskapsteoretisk utgångspunkt så anser jag att semistrukturerade intervjuer är ett givande metodval.

Fokusgrupp intervju (gruppintervju) kunde ha varit ett alternativ till metod (Tjora, 2021, s. 137), men eftersom min målgrupps arbete präglas av tidsbrist så valde jag att inte använda mig av denna metod då det säkert skulle ha blivit utmanande att på ganska kort varsel hitta en tid som skulle ha passat alla

deltagare. Observationsstudier är en metod som är bra att använda sig av ifall man vill se vad informanterna gör i praktiken (Tjora, 2021, s. 62). Jag bekantade mig med metoden, men eftersom ungdomar som är socialt tillbakadragna ofta har väldigt svårt med sociala situationer så kändes det inte etiskt rätt att utsätta dem för att jag som en helt ny person skulle vara med under deras möten med informanterna. I efterhand fick jag ännu starkare bekräftat att observationsstudier inte skulle ha fungerat eftersom informanterna beskrev att det var vanligt att ungdomarna inte dök upp på bokade tider till exempel på grund av social ångest, det faktum att träffar ofta kan bli avbokade skulle ha gjort det väldigt svårt att få insamlat tillräckligt med observationer inom min tidsram.

4.2.3 Urval och urvalskriterier

När det kommer till kvalitativ metodik finns det två olika sätt att avgränsa ett projekt, antingen genom att välja ut ett antal case som man studerar, eller genom att plocka ut eller bjuda in potentiella informanter utifrån några speciella kriterier (Tjora, 2021, s. 47–48). Ifall man bjuder in potentiella informanter utifrån några speciella kriterier så kallas det för ett kriterieurval. Ett kriterieurval är bra att använda sig av ifall ens problemställning innefattar ett intresse för att studera något som är anknutet till deltagarna (till exempel erfarenheter, upplevelser och olika problem) (Tjora, 2021, s. 47–48; Galletta, 2013, s. 33). Jag valde att göra ett kriterieurval eftersom jag är intresserad av erfarenheter som hänger ihop med socialarbetar- och socialhandledarrollen.

Mitt urval begränsar sig till socialhandledare och socialarbetare som arbetar med vuxet socialt arbete inom Österbottens välfärdsområde i Finland. Vuxet socialt arbete är ett ganska brett fält som man kan arbeta inom både inom offentliga sektorn, privata sektorn och tredje sektorn, men mitt arbete har fokuserat på den offentliga sektorn och specifikt på de professionella som arbetar vid socialbyrån i olika kommuner som inkluderas av Österbottens välfärdsområde. Utöver dessa urvalskriterier så bestämde jag mig även för att informanterna skulle ha minst ett års arbetserfarenhet med målgruppen, så att de skulle ha en del erfarenheter att grunda sina synpunkter på.

Tjora (2021, s. 52) nämner att det ibland kan vara till nytta att ändra på sina urvalskriterier under projektets gång, ifall man märker att det krävs nya kriterier för att få svar på eventuella nya fenomen som kan dyka upp under vägen. Jag upplevde inget behov av att ändra mina urvalskriterier under studiens gång eftersom jag upplevde att informanterna gav svar på min problemställning.

4.2.4 Rekrytering av informanter

Jag inledde rekryteringsprocessen genom att skicka mejl till en utvecklingsocialarbetare inom Österbottens Vårdsområde som sedan skulle skicka ut informationen till alla socialhandledare och socialarbetare som jobbar inom vuxet socialt arbete inom Österbottens vårdsområde. Enheten för forskning och innovation gav mig namnet på personen och gav instruktionerna om att jag skulle skicka mitt informationsbrev och min samtyckesblankett till utvecklingsocialarbetaren. Jag skrev därmed ihop ett mejl var jag tydligt men kort berättade om studiens syfte och informanternas rättigheter och framhävde även att all information om studien och informanternas rättigheter kan hittas i informationsbrevet och samtyckesblanketten som var bifogade som bilagor till mejlet. Utvecklingsocialarbetaren var snabb med att skicka ut informationen om min magisteravhandling både till svenskspråkiga och finskspråkiga professionella, och det var fyra informanter som kontaktade mig via mejl dagen efter att informationen hade blivit sänt ut.

De fyra informanter som kontaktade mig uppfyllde alla mina urvalskriterier (se kapitel 4.2.3) och redan följande vecka hade jag bokat in min första intervju. Fyra informanter kändes dock som ganska lite och jag skickade mejl till utvecklingsocialarbetaren en gång till och hon tog i sin tur kontakt med en ledande socialarbetare som kunde skicka ut informationen till finskspråkiga socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete. I detta skede hade jag bara svenskspråkiga informanter så detta var grunden till att jag frågade ifall man kunde skicka ut informationen en gång till åt finskspråkiga professionella. Tjora (2021, s. 151) nämner att det är väldigt vanligt att man måste skicka ut informationen flera gånger när det kommer till intervjustudier.

Den femte informanten fick jag direkt kontakt med när en av informanterna visade mig runt i deras utrymmen. Man kan säga att de fyra första informanterna som själva tog kontakt med mig var mina ”första kontakter” och att den femte informanten rekryterades via en så kallad snöbollseffekt, var jag fick kontakt med informanten via en annan informant som var en ”första kontakt”. Tjora (2021, s. 150–151) beskriver att snöbollsmetoden är det fenomen då man först börjar med ett litet urval, men längs med vägen får man kontakt med andra potentiella informanter via sina ”första kontakter” och snöbollen rullar därmed vidare och blir större när urvalet växer. Detta är etiskt utmanande eftersom informanter börjar ange varandra, och jag kan även tänka mig att det kan vara svårare att tacka nej till deltagande ifall en förfrågan att delta kommer av någon som är bekant. Existerande deltagare går även delvist in rollen som forskningsassistent, vilket inte heller är etiskt rätt (Tjora, 2021, s. 150–151).

Efter att jag hade intervjuat mina fem informanter ställde jag mig kritisk emot om jag hade tillräckligt med data och i detta skede frågade jag lite råd av mina handledare, som nämnde att det kan vara tillräckligt för en kvalitativ studie. Min ena handledare nämnde även att jag kunde börja analysera data och sen i ett senare skede komplettera data med flera intervjuer ifall jag anser att jag har för lite data. Jag valde att inleda analysarbetet med de fem intervjuer som jag hade och under analysprocessen märkte jag att det fanns mycket mera intressanta aspekter i materialet än vad jag först hade tänkt.

De fem informanterna hade mellan 2–8 års arbetserfarenhet, med ett medeltal på 5,2 år. Eftersom jag kunde se samband och hitta intressanta fenomen i informanternas svar så upplever jag att fem intervjuer var tillräckligt för att komma till de slutsatser som jag har gjort i denna studie, men på samma gång skulle det ha varit intressant med lite fler intervjuer för att bredda och fördjupa kunskapen ytterligare.

4.2.5 Intervjuguide

Mina semistrukturerade intervjuer gjordes med stöd av en semistrukturerad intervjuguide. Genom att ha en semistrukturerad intervjuguide så kan man vid behov ändra ordningen på frågorna samt formulera om frågorna ifall man märker att det finns behov av det under forskningsprocessen (Kvale, 1997, s. 117–188). Jag var noggrann med att skapa tematiska frågor för att jag skulle få svar på min problemställning och tillhörande forskningsfrågor (Kvale, 1997, s. 121). Det är väldigt viktigt att man som forskare är medveten om syftet med alla frågor som man inkluderar i intervjuguiden, det vill säga att man som forskare reflekterar över frågornas nödvändighet och hur frågan kunde tillföra något till det tema som man undersöker. Det är väldigt vanligt att man under forskningens gång märker att man måste ändra ordning på några frågor eller omformulera något (Galletta, 2013, s. 49).

Precis så som Galletta (2013, s. 49) skriver så märkte jag redan efter den första intervjun att det fanns ett behov av att ändra ordning på mina frågor i intervjuguiden. Den ordning som jag hade haft på frågorna kändes logisk när jag planerade intervjuguiden, men när jag satt och intervjuade den första informanten så märkte jag att ordningen inte var så logisk vilket medförde att jag finslipade på intervjuguiden efter den första intervjun.

Min intervjuguide bestod av fem olika huvudteman och under dessa huvudteman skrev jag ner frågor som relaterade till varje tema. Eftersom forskningen grundar sig på en stegvis deduktiv-induktiv metod enligt SDI-metoden så hade jag inte läst mycket litteratur före jag designade intervjuguiden eftersom jag inte ville riskera att bli styrd av tidigare forskning eller olika teorier. På samma gång var jag

medveten om att jag som forskare redan hade en del kunskap kring dessa frågor eftersom jag har jobbat med ungdomar som är socialt tillbakadragna.

4.2.6 Genomförande av semistrukturerade intervjuer

Jag valde att göra individuella semistrukturerade intervjuer eftersom jag ville ge den bästa möjligheten till att individuella berättelser, erfarenheter och tolkningar skulle få komma fram (Skilbrei, 2019, s. 66–67). Före man inleder själva intervjun finns det en del saker som man bör tänka på som forskare. När man träffas (antingen fysiskt eller virtuellt) så är det viktigt att inleda med att kort berätta syftet med sin studie och visa att man är tacksam för att informanten vill delta i studien. Ifall informanten inte har skrivit under samtyckesblanketten så måst hen även skriva under detta före intervjun börjar så att informanten är medveten om hens rättigheter (Skilbrei, 2019, s. 153; Galletta, 2013, s. 46). Ifall informanterna ger samtycke till att intervjun bandas in med diktafon så är det viktigt att man sätter på diktafonen först när man själv ställer den första frågan till informanten (Galletta, 2013, s. 46).

Jag träffade alla mina informanter vid deras arbetsplatser enligt deras önskan. Alla informanter valde detta när jag bad dem att välja tid och ställe. Intervjuerna gjordes således ansikte till ansikte och orsaken varför informanterna ville att jag skulle komma till deras arbetsplatser var främst för att det sparade tid för dem i deras arbetsvardag. En av informanterna hade skrivit under samtyckesblanketten före intervjun och skickat in den som PDF till mig, medan de andra skrev under blanketten före vi inledde intervjun. Jag frågade alltid ifall det var något oklart med samtyckesblanketten och informationsbrevet samt nämnde kort deras rättigheter när vi träffades.

Informanterna gav lov till att intervjun fick bandas in via diktafon och därmed bandades alla intervjuer in med diktafon. Diktafonen placerades på bordet mellan mig och informanten och jag knäppte på den först när jag ställde den första frågan av intervjuguiden och knäppte av den efter att jag hade tackade för deltagande. Ibland kunde jag uppleva att informanterna verkade lättade efter att jag tackade för deltagandet och satte av diktafonen, och en del kunde nämna några intressanta aspekter kring tematiken efter att inspelningen var av (även om jag alltid frågade om de har något mera som de skulle vilja säga kring temat). Det är förstås fint att informanterna ibland ville fortsätta diskussionen, men ibland kunde jag uppleva det som synd att jag inte kunde använda dessa delar i forskningen på grund av etiska skäl. Mellan varje intervju blev varje inspelning överfört till extern hårddisk och raderat från diktafonen. De blev sparade med namn som *intervju 1*, *intervju 2*, *intervju 3* och så vidare. Informanterna blev väl

informerade om att jag raderar inspelningarna från hårddisken så fort som jag har transkriberat materialet.

Forskningsintervjun är en unik situation var kunskap skapas genom en dialog över ett ämne som intresserar båda parterna. För att kunna få ut så mycket information och kunskap som möjligt så är det viktigt att forskaren skapar en trygg och tillitsfull atmosfär (Kvale, 1997, s. 117–118). En del av informanterna nämnde att de var lite nervösa över att de kommer att glömma viktiga aspekter av temat, jag försökte bemöta detta genom att avdramatisera det hela och försäkra informanterna över att jag är väldigt tacksam över att få chansen att hålla en dialog kring detta ämne med dem och påpeka att deras deltagande är väldigt värdefullt. Jag försökte även skapa en trygg atmosfär genom att berätta lite kort om mig själv i början och intervjuguiden var även upplagd så att själva intervjun börjar med ganska enkla frågor som inte är av någon känslig karaktär. Det faktum att en del började diskutera mera efter intervjun var färdig ser jag som ett tecken på att de antagligen har varit lite nervösa i intervjusituationen, men att de ändå har fått ett förtroende för mig som person då de ville fortsätta dialogen efteråt.

I genomförandet av min studie märkte jag av att flexibilitet är ett måste under forskningsprocessen så som Tjora (2021, s. 17) och Skilbrei (2019, s.38) nämner eftersom varje intervjusituation såg väldigt olika ut. Vissa informanter pratade mera av sig själv medan andra svarade ganska kort på mina frågor. Jag upplevde även att det krävdes en flexibilitet i vilken ordning man ställde frågorna eftersom det ibland kunde hända att informanterna gick in på något annat tema och då kändes det naturligt att stanna kvar i detta tema. Flexibiliteten medförde att jag fick svar på mina frågor av alla informanter, även om det kunde vara i lite olika ordningsföljd och med olika mycket följdfrågor. För att trygga att jag skulle komma ihåg viktiga saker som kunde dyka upp i intervjusituationen så var jag beredd på att skriva ner olika stickord under intervjuens gång eftersom det ibland hände att jag ville minnas något intressant som dök upp medan informanten talade för att kunna återgå till det i ett senare skede.

Jag avslutade varje intervju med att fråga om det är något mera som informanten vill tillägga och detta visade sig vara väldigt nyttigt eftersom det verkligen inbjöd informanterna till att reflektera fritt kring temat och problematiken. Ibland frågade jag även om de har något tips till hur jag kunde göra nästa intervju ännu bättre, detta för att avsluta intervjusituationen på ett behagligt sätt (Skilbrei, 2019, s. 159).

4.2.7 Transkribering

Vid transkriberingen trädde det hermeneutiska perspektivet fram mera eftersom hermeneutiken strävar efter att klargöra vad det innebär att tolka och förstå mening (Thomassen, 2021, s. 162; Nyström, 2007; Kakkori, 2009, s. 276). Jag anser att överföringen från ett samtal till text i sig kan ses som ett tolkningsarbete som är en del av analysen, eftersom man deltar väldigt aktivt deltar som forskare när man lyssnar till samtalet och ska försöka överföra dess nyanser till text. Hermeneutiken var även mera närvarande i det lite senare skedet, när jag skulle börja försöka tolka innehållet i texterna.

Jag transkriberade alla intervjuer med Word och valde att göra en väldigt noggrann transkribering direkt från inspelningen för att kunna fånga upp så många nyanser som möjligt av samtalet. Med en noggrann transkribering så menar jag att långa pauser synliggjordes med ... och även halva meningar och mummel togs med i transkriberingen. I tillägg till detta så synliggjorde jag även känslouttryck i transkriberingen, dessa synliggjordes till exempel som "*skrattar*", "*ler*", "*suckar*". Känslouttryck kan innefatta intressant information med tanke på forskningen och genom en noggrann transkribering anser jag att jag även kunde styrka den induktiva designen när jag höll mig så nära som möjligt till forskningsdata. Dialekt omskrevs till högsvenska för att ta vara på informanternas anonymitet. En av intervjuerna gjordes på finska och transkriberades därmed på finska, medan de andra intervjuerna var på svenska. Varje färdigställd transkribering blev sedan lagrat i ett eget dokument på en extern hårddisk. Bokstaven F blev lagd före varje uttalande som jag sade för att symbolisera "*forskare*" och talen 1, 2, 3, 4 och 5 blev lagt till i de olika transkriberingarna för varje enskild informant. Varje intervju blev cirka 20 sidor lång.

4.3 Analys av data

Systematik är grundläggande för ett effektivt analysarbete inom kvalitativ metodik. För att stärka systematiken inom min magisteravhandling så har jag valt att använda mig av en stegvis deduktiv induktiv metod (SDI-metod) som karaktäriseras av en genomgående induktiv nyfikenhet. I SDI-metoden arbetar man från rådata mot att skapa olika koncept eller teorier (Tjora, 2021, s. 20). SDI-metoden strävar efter att stärka forskaren tilltro till sin empiri, bidra med systematik och undvika att förhastade slutsatser dras (Tjora, 2021, s. 217). Jag har varit väldigt noggrann med att låta empirin styra vad som är viktiga teman inom forskningen genom att göra empirinära kodning och försöka bli mera medveten om de förutfattade meningar som jag har, ta avstånd från dem och möta empirin med ett öppet sinne. Att redogöra för vad SDI-metoden går ut på och tydligt beskriva hur jag har använt mig

av metoden i mitt analysarbete stärker min studies reliabilitet eftersom jag genom att redogöra för dessa saker påvisar den inre logik och sammanhang som genomsyrar arbetet (Tjora, 2021, s. 259).

I enlighet med Tjora (2021, s. 20–23) så arbetar man induktivt med SDI-metoden genom att jobba från data mot teori i sju olika steg som jag redogör för nedan. På samma gång så gör man även deduktiva tillbakakopplingar vid varje steg av processen vilket innebär att man går från det mera teoretiska mot det mera empiriska. SDI-modellen kan först ge ett intryck av att forskningsprocessen är helt lineär, vilket den verkligen inte är i verkligheten. I många fall kan man befinna sig på olika stadier av SDI-modellen på samma gång för olika delar av projektet (till exempel för olika teman). SDI-metoden ger dock en systematik till forskningen och de sex deduktiva tillbakakopplingarna eller testen som görs under forskningsprocessen stärker kvalitetssäkringen inom forskningen. I följande underkapitel beskriver jag hur SDI-metoden har präglat min forskningsprocess och hur jag har använt mig av de olika deduktiva tillbakakopplingarna under forskningsprocessen.

4.3.1 Från data mot teori i sju olika steg

För att ge systematik till forskningsprocessen använde jag mig av de sju olika steg eller test som tillhör SDI-metoden. Det första testet heter urvalstest och handlar om att man konstant ställer sig frågan om man har använt rätt kriterier för val av informanter och om man har för lite/för mycket informanter (Tjora, 2021, s. 21–22). Jag har använt mig av urvalstestet genom att under hela processens gång försöka reflektera kring om det finns behov för att ändra kriterierna för deltagande i studien. Jag reflekterade även kring mängden data efter datainsamling och under analysprocessen.

Följande test kallas för datatest och på samma sätt som föregående test så görs datatestet för att öka på reliabiliteten i arbetet. Detta test görs (under tiden) och efter bearbetning av rådata (transkribering). Några av de frågor som man bör ställa är ifall det data som man har genererat är relevant för sina forskningsfrågor och sitt syfte med forskningen och om man har använt tillräckligt bra hjälpmedel för att registrera sitt data (Tjora, 2021, s. 22).

Vid användning av semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod så anknyts både reflektioner kring användning av diktafon och transkriberingssätt till datatestet. Diktafon och transkribering kan ses som hjälpmedel för att registrera sitt data och Tjora (2021, s. 181) framhäver även att detaljerade inspelningar och transkriberingar är väldigt viktiga för en bra analys. Jag valde därmed att köpa en ganska värdefull och diskret diktafon så att jag skulle få inspelningar av hög kvalitet på samma gång som diktafonen inte drog till sig extra uppmärksamhet.

Eftersom man under transkriberingen inte kan veta vilka teman som är viktiga och vilken detaljnivå som krävs för en god analys så är det oftast bäst att göra en lite mera detaljerad transkribering än vad man tror att är nödvändig (Tjora, 2021, s. 185). Jag valde därmed att göra väldigt noggranna transkriberingar, detta för att inte missa något som kunde vara relevant i hänsyn till mina forskningsfrågor och för att trygga att jag skulle ha tillräckligt detaljerat data. Jag värderar därmed att jag har använt mig av tillräckligt goda hjälpmedel för att registrera data och att datamaterialet besvarar de frågor som jag har ställt som forskare.

Det tredje testet heter kodtest och ska hjälpa en att göra empirinära koder baserat på vad informanterna säger, och inte vad de pratar om. Tjora (2021, s. 218) framför att kodning kan ses som det första steget i analysen och sätter grunden för vidare analysarbete. När man kodar enligt SDI-metoden håller man sig till en nivå av koder och har en ren induktiv strategi genom hela processen. Genom kodningsarbetet strävar man efter att hitta det essentiella i empirin, minska på materialets volym (göra det mer hanterbart) och främja kreativitet och idéskapande på basis av detaljer i empirin.

Jag gjorde ett väldigt noggrant kodningsarbete och kodade materialet rad för rad. Eftersom jag ville ha en stark induktiv design på mitt arbete så var jag noggrann med att koda materialet enligt vad informanterna sa och inte bara enligt vad de pratade om. Det faktum att man kodar enligt vad informanterna faktiskt säger och inte enligt vad de pratar om påvisar att man har använt sig av empirinära kodning i stället för att göra sorteringsbaserad kodande var man kodar materialet enligt olika teman som informanterna pratar om (Tjora, 2021, s. 224). Jag skapade koder enligt de begrepp som informanterna använde sig av, och därmed tog jag till vara på så kallade ”infödda begrepp” (Tjora, 2021, s. 218). En utmaning med att koda på detta sätt är att man ofta får en stor mängd koder eftersom koderna blir väldigt unika när man kodar ord och meningar exakt på det sätt som informanterna har uttalat sig (Tjora, 2021, s. 220). Efter att jag hade kodat färdigt i Nvivo 20 satt jag med totalt 667 koder.

För att undvika att bara sortera empirin enligt olika (förutfattade) teman så använde jag mig av ett kodtest vid genererandet av koder. För varje kod som jag lagade så ställde jag två frågor, nämligen;

1. Kunde man ha lagt koden före kodningen?
2. Vad berättar bara koden?

Ifall jag kunde konstatera att man inte skulle ha kunnat skapa koden före kodningen så fortsatte jag med att ställa mig frågan den andra frågan, och ifall svaret var att koden påvisar konkret innehåll från intervjun genom att visa vad som blev sagt så konstaterade jag att koden kunde räknas som en bra, empirinära kod (Tjora, 2021, s. 224).

Efter kodning blev nästa steg i processen att gruppera koderna tematiskt för att börja få en struktur för själva analysen (Tjora, 2021, s. 229). Jag började därmed gruppera koderna tematiskt genom att samla koder som påvisade ett inre, tematiskt sammanhang. Grupperingen gjordes därmed även induktivt eftersom jag utgick från de koder som jag redan hade skapat i det tidigare stadiet av analysen. Efter den första rundan av kodning så hade jag 50 kodgrupper framför mig, vilket var väldigt mycket. Följande arbete blev därmed att gå igenom alla kodgrupper och försöka se ifall någon kodgrupp egentligen var ett mindre tema som kunde inkluderas under ett större tema. Med tanke på den vidare analysen så var det viktigt att se till att få ett mindre antal huvudkodgrupper.

När jag grupperade koderna så använde jag mig av grupperingstestet som går ut på att man vid varje kod överväger ifall man ska koppla koden till en existerande kodgrupp eller om man ska skapa en ny kodgrupp för koden. Man strävar därmed att skapa kodgrupper som har en logisk, inre konsistens medan kodgrupperna även ska skilja sig från varandra tematiskt (Tjora, 2021, s. 232). Kodgrupperna fungerar sedan som utgångspunkt för teman inom analysen och ger en struktur till forskningens resultatdel (Tjora, 2021, s. 230). Efter att jag hade organiserat alla kodgrupper enligt deras teman så fick jag till sist åtta olika huvudkategorier eller teman, som bildar huvudrubrikerna i själva analysen. Jag hade även en kodgrupp som hette ”restkoder”, vart jag under arbetets gång samlade koder som jag ansåg vara överflödiga.

Det näst sista testet kallas för koncepttest och här låter man det teoretiska styra arbetet mera, till skillnad från kodning och kodgrupperingen som har fokus på empirin. Vid konceptutveckling ser man på sina kodgrupper (huvudteman) i ljus av tidigare forskning, relevanta teorier och perspektiv för att fundera på vad det hela egentligen handlar om (Tjora, 2021, s. 234). Jag förstår detta skede av forskningsprocessen som att man som forskare tar ett steg tillbaka och försöker få ny insikt och bättre förståelse i något fenomen genom att ta fasta på något fenomen som är intressant på basen av sitt fält.

Vid konceptutveckling kan man till exempel skapa nya begrepp, och vid själva koncepttestet överväger man ifall ens koncept är abstrakta nog för att gälla oberoende av tid, ställen och människor (Tjora, 2021, s. 246). Jag har inte skapat några unika koncept i denna magistervhandling, men trots detta har

koncepttestet guidat mig i att söka existerande begrepp från litteratur för att kunna hitta beskrivningar och förklaringsmodeller för de fenomen som informanterna beskrev. För att nämna ett exempel så gjorde informanternas beskrivningar av tidsbrist att jag sökte tidigare forskning kring denna problematik, vilket ledde till att jag hittade mycket forskning som antydde att nyliberalismen och marknadsorienteringen har bidragit till mera tidsbrist inom socialt arbete.

Det sista testet heter teoritest och handlar om att skapa speciellt systematiska koncept som testas vidare i andra studier. Tjora (2021, s. 252) skriver dock att man inte kan ha teoriutveckling som ett krav till magisterstuderanden eftersom det krävs en väldigt analytisk blick och en hel del erfarenhet av forskning för att utveckla ny förståelse på en teoretisk nivå. Teoriutveckling är därmed något som görs av erfarna forskare eller hela forskningsteam, och på grund av denna orsak har jag inte gått in i denna process.

4.4 Kvalitetssäkring

Genom historien så har det inte varit ovanligt att kvalitativ forskningens värde har blivit förminskat av forskare som använder sig av annan metodik (Kirk & Miller, 2011, *Toward Theoretical Validity*). I detta kapitel kommer jag att diskutera reliabilitet, validitet, objektivitet och generaliserbarhet för att reflektera kring mitt arbetes kvalitet. Jag börjar med att redogöra för vad dessa tre första begrepp handlar om och går sedan igenom reliabilitet, validitet och generaliserbarhet i varsitt underkapitel.

Kirk och Miller (2011, *Toward Theoretical Validity*, s. 6–8) skriver att reliabilitet och validitet kan ses som två olika komponenter av objektivitet. I sin enkelhet kan man säga att reliabilitet handlar om att man kan få samma resultat av en studie/ett test oberoende av hur och när man skulle göra detta igen. Validitet handlar i stället om i vilken grad studien ger rätt resultat. Användningen av reliabilitet och validitet som begrepp härstammar från naturvetenskapen, var det på ett helt annat sätt är möjligt att hänvisa till reliabilitet och validitet genom olika mätningar och förutsägbara lagar eller mönster. I kvalitativ forskning inom samhällsvetenskaperna finns många tekniker för att säkerställa reliabilitet, medan det inte är ett teoretiskt mål att ens försöka nå ”perfekt validitet” (Kirk & Miller, 2011, *Toward Theoretical Validity*, s. 6–8; Tjora, 2021, s. 25). Här kan man återgå till den hermeneutiska cirkeln vars poäng är att vi aldrig kan veta ifall en tolkning är slutgiltig och sann vilket inte i sig är en svaghet eller brist på vetenskaplig precision utan berikar vår förståelse för olika komplexa fenomen (Thomassen, 2021, s. 178).

Objektivitet är vidare ett komplext begrepp som ofta används inom naturvetenskaperna och som handlar om att allt i universum kan beskrivas genom kausalitet (orsak-verkan). Tanken om kausalitet passar inte in i den typ av forskning som ofta görs inom sociala vetenskaperna, eftersom man ofta intresserar sig för de val som människor gör och människors värderingar, känslor och uppfattningar (Kirk & Miller, 2011, *Objectivity in Qualitative Research*, s. 3).

4.4.1 Reliabilitet

Inom kvalitativ forskning så kan inte reliabilitet förstås helt enligt den beskrivning som Kirk och Miller (2011, *Toward Theoretical Validity*, s. 6–8) påvisar, var god reliabilitet karaktäriseras av att man ska kunna upprepa studien igen och få samma resultat. Detta blir väldigt problematiskt inom kvalitativ forskning, eftersom forskningens kvalitet skulle bli dålig ifall forskaren repetitivt bara skulle läsa alla frågor i intervjuguiden under intervjun för att göra forskningen repeterbar för andra forskare (Tjora, 2021, s. 264).

Kirk och Miller (2011, *The Problem of Reliability*, s. 10) påpekar att något som är väldigt viktigt inom kvalitativ forskning är att man noggrant beskriver varje steg under forskningsprocessen och så genomskinligt som möjligt klargör för de olika beslut man har gjort. Denna genomskinlighet eller transparens kan ses som ett medel för att uppnå reliabilitet genom att man som forskare redogör för varför man har gjort sin undersökning, hur den har blivit gjord, vilka val man har tagit vid olika tidpunkter, hur deltagarna är rekryterade, hur man har analyserat det empiriska materialet, vilka problem som har uppstått, vilka perspektiv och teorier man har använt till stöd för att hitta fynd och så vidare (Tjora, 2021, s. 264). Ifall man inte redogör för forskningsprocessens alla steg och varför man har gjort de val som man har gjort så minskar reliabiliteten (Kirk & Miller, 2011, *The Problem of Reliability*, s. 10). Genom hela forskningsprocessen har jag dokumenterat olika val som jag har gjort under vägen för att senare kunna argumentera för dem i denna avhandling. Jag anser att SDI-metoden har gett mig bra stöd till att redogöra för forskningsprocessens olika steg och de val som jag har gjort. Målet har varit att läsaren skulle ha fått en så bra inblick i forskningen så att hen kan ta ställning till min forsknings kvalitet.

Ifall man som forskare inte är medveten om vilka saker som är viktiga variabler i ens forskning så finns det en risk för att man inte berättar all relevant fakta kring forskningsprocessen och den kontext som forskningen har blivit gjord i. Tyvärr så är det så att kvalitativ metodik även innefattar tekniker som ökar risken för att man som forskare inte öppet rapporterar kring alla stadier i studien, till exempel det

faktum att det är samma person som inhämtar data och gör analysen så ökar risken för att man kan glömma/mista sig från att öppet berätta kring alla faktorer som kan ha påverkat forskningen. (Kirk & Miller, 2011, *The Problem of Reliability*, s. 10) Jag har strävat till att vara medveten om de variabler som har varit viktiga i min forskning och det faktum att jag har formulerat tre tydliga forskningsfrågor har hjälpt mig att hålla koll på vilka saker som var relevanta variabler under forskningsprocessen. Att ha tydligt formulerade forskningsfrågor som artikulerar det som man är intresserad av att få svar på i sin studie ökar studien reliabilitet (Galletta, 2013, s. 15).

4.4.2 Validitet

Vid kvalitativ forskning är det ett faktum att exakthet i sig är väldigt begränsat (Kirk & Miller, 2011, *The Problem of Validity*, s. 2). Tjora (2021, s. 25) framför att när det kommer till validitet inom kvalitativ forskning är det därmed nödvändigt att ta avstånd från den traditionella (positivistiska) metodläran som innefattar en tanke om att vi kan hitta olika stabila konklusioner om hur saker verkligen är. Validitet kan i stället förstås som att vi försonar oss med att den metodik som vi har valt har låtit oss studera aktuella teman på ett nyanserat sätt, med en respekt för de som har deltagit i studien och med en möjlighet till kollegial värdering och kritik. Det är därmed möjligt att nå validitet inom kvalitativ forskning, om än i lite annan form än inom den traditionella metodläran. SDI-metoden främjar en stark kvalitet inom det metodologiska och analytiska arbetet vilket gör att man som forskare tryggt kan stå bakom de koncept som man utvecklar.

Kirk och Miller (2011, *The Problem of Validity*, s. 9) nämner att det finns tre olika misstag som man kan göra när det kommer till validitet, nämligen att man tror på att en princip är sann även om den inte är det (typ ett fel), att man förkastar en princip även om den egentligen är sann (typ två fel) eller att man ställer fel frågor (typ tre fel). Att ställa fel frågor leder till de flesta validitets fel och är egentligen det enda misstaget som kan göras inom kvalitativ metodik när det kommer till dessa tre misstag eftersom typ ett och typ två fel hänvisar till att det skulle finna en enda sanning. Jag har varit väldigt uppmärksam på att ständigt reflektera kring de frågor som jag har ställt för att hitta svar på min problemställning. I takt med att analysen av empirin började ta form blev det tydligt att nya frågor blev relevanta att ställa och en del av dessa har jag bearbetat genom att anknyta min analys av empirin med tidigare forskning.

Validitet handlar dock inte bara om att vi måste försöka trygga att vi ställer de rätta frågorna under forskningsprocessen, utan även om att de svar som man har fått från empirin faktiskt ger svar på de

frågor som man har ställt. Man kan därmed säga att validitet handlar om att det ska finnas ett sammanhang mellan forskningens utformning, fynd och de frågor som man vill ha svar på (Tjora, 2021, s. 260). Jag upplever att det har varit en röd tråd genom hela min forskningsprocess och upplever att jag har fått svar på de frågor som jag ställde i början av forskningsprocessen.

4.4.3 Generaliserbarhet

Eftersom SDI-metoden innefattar att man jobbar mot teorier från rådata så blir generalisering en väldigt viktig del av metoden. Tanken är att den kunskap som man presenterar i form av koncept eller teorier bör ha en giltighet utöver det urval som man har studerat för att det ska kunna räknas som bra forskning (Tjora, 2021, s. 25). När man använder sig av SDI-metoden så strävar man efter att uppnå konceptuell generalisering, vilket innebär att man strävar till att fördjupa insikten av ett fenomen och denna insikt presenteras och testas sedan med hjälp av koncept- eller teoriutveckling (Tjora, 2021, s. 268).

Generaliserbarheten (och validiteten) i mitt arbete stärks även av det faktum att jag har använt mig av tidigare forskning och teorier som stöd för min analys och mina fynd (Tjora, 2021, s. 271). Jag har gjort en grundlig litteratursökning inom tidigare forskning och fokuserat både på nordiska källor och internationella källor, för att ytterligare stärka generaliserbarheten i mitt arbete och påvisa olika orsakssammanhang.

4.5 Etiska reflektioner

I Norge finns det ämnesspecifika kommittéer för forskningsetik och dessa kommittéers forskningsetiska riktlinjer är bindande både för studeranden som gör forskning och erfarna forskare. (Skilbrei, 2019, s. 25) Eftersom jag studerar vid Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet så har jag följt de forskningsetiska principer som NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) har utformat. De senaste forskningsetiska riktlinjerna publicerades 16.12.2021 och beskriver fem olika aspekter av forskningsetik, nämligen;

1. Forskningsgemenskapen (forskare har ett kollegialt ansvar över varandra, ska bete sig sanningsenligt och respektera varandras projekt och bidrag)
2. Hänsyn till personen (forskare har ansvar över alla som deltar i en undersökning)
3. Grupper och institutioner (sårbara grupper kan behöva extra mycket beskydd/anonymisering, detta bör tas i beaktan inom forskningen)

4. Uppdragsgivare, finansiär och samarbetspartners (forskare har förpliktelser gentemot eventuella uppdragsgivare, finansiärer och samarbetspartners)
5. Forskningsförmedling (forskare har ett ansvar över att förmedla vetenskapliga resultat, arbetssätt och attityder från egen och andras forskning)

(De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2021, s. 8-9)

Alla dessa punkter är väldigt viktiga och relaterar på olika sätt med min forskningsprocess och de val som jag har gjort under vägen. Jag anser att punkt två och fem har varit extra relevanta inom detta arbete, eftersom jag ständigt har reflekterat över hur jag kan beakta informanternas integritet, säkerhet och välfärd under projektets gång medan jag har värderat att tydligt förmedla forskningsprocessens olika skeden och forskningens resultat vilket har stärkt projektets reliabilitet och generaliserbarhet. De riktlinjer som punkt ett handlar om har även inkluderats, eftersom jag har varit noggrann med att använda mig av tidigare forskning på ett sanningsenligt sätt, vilket kan ses som respektfullhet. Punkt fyra syns genom att jag har vissa förpliktelser gentemot NTNU och mina handledare, så som till exempel att jag följer de riktlinjer som skolan ställer på skrivning av magisteravhandling och följer de överenskommelser som jag och mina handledare har kommit överens om.

Eftersom jag gjorde en studie i Finland så behövde jag få forskningslov både av NSD (Norsk senter for forskningsdata) och Enheten för forskning, utveckling och innovation (FUI) i Finland. Den 27.10.2022 fick jag forskningslov av NSD och den 3.11.2022 fick jag godkänt forskningslovet av socialdirektören, vilket innebar att det var okej att börja rekrytera informanter och göra min undersökning inom Österbottens välfärdsområde.

4.5.1 Målgruppens sårbarhet och forskarrollen

Punkt tre av NESH förordning handlar om att man som forskare bör reflektera över hur sårbar positionens målgrupp är i och även ta i beaktande eventuella kulturella aspekter (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2021, s. 8–9). Som forskare måste man trygga att informanterna inte kommer till skada av att delta i sin undersökning, även om det sällan medför någon risk för skada inom samhällsvetenskaplig forskning (Tjora, 2021, s. 187; Skilbrei, 2019, s. 26).

Jag värderar att mina informanter inte är i en så väldigt sårbar position i sig, eftersom de beskriver erfarenheter som de har haft som professionella och inte som privat personer, vilket gör att temat inte är lika ”nära” dem. På samma gång är jag även medveten om att mitt tema kan väcka väldigt mycket

känslor hos informanterna, eftersom många av dem ibland kunde känna en stor hopplöshet och sorg när de arbetade med ungdomarna. Med tanke på de känslor som väcktes hos informanterna så blev jag tvungen på att fundera på min roll som forskare och hur jag ska bemöta de känslor som informanterna förde fram. Tjora (2021, s. 189) skriver även att informanter kan uppleva att dialogen i en intervjusituation har en terapeutisk effekt, och som forskare kan det vara svårt att veta vad man kommer att möta på i en intervjusituation och om man kommer att klara av att bemöta ”svåra” känslor, tankar och erfarenheter på ett sätt som påvisar medmännisklighet men även upprätthåller god kommunikation. Jag upplevde vid ett par tillfällen en viss konflikt mellan att bara vara medmänniska och vara i forskarrollen, men upplever ändå att jag klarade av att balansera mellan dessa genom att visa empati men ändå hålla fokus vid kommunikationen och syftet med dialogen.

4.5.2 GDPR och informerat samtycke

2018 införde EU en ny dataskyddsförordning, General Data Protection Regulation (GDPR), detta medförde nya lagar om personskydd inom forskning och det blev ännu viktigare för forskare att få ett informerat samtycke av personer som deltar i en forskning (Skilbrei, 2019, s. 26). Ett informerat samtycke handlar om att informanterna har fått tillräckligt med information om forskningen så att de vet vad de eventuellt tackar ja till, vet sina rättigheter och att forskaren ser till att samtycket ges i en sådan situation att informanten har en möjlighet till att säga nej till att delta (Skilbrei, 2019, s. 26). Jag skickade in projektet till Norsk senter for forskningsdata (NSD) och fick laglig rätt att behandla personupplysningarna på planerat sätt (ref. nr. 923 577, 27.10.2022). Enheten för forskning, utveckling och innovation (FUI) i Finland gav mig lov till att få utföra studien inom Österbottens välfärdsområde den 3.11.2022.

Personupplysningar har behandlats enligt de krav som NESH och NSD ställer och transkriberingarna samt inspelningarna av intervjuerna har därmed sparats på en extern hårddisk. Efter varje intervju raderade jag inspelningen från diktafonen efter att jag hade överfört inspelningen till den externa hårddisken. Inspelningarna och transkriberingarna blev anonymiserade med namn som *intervju 1*, *intervju 2*, *intervju 3* och så vidare.

Jag upplever att jag har tryggat att informanterna fick tillräckligt med information om studien eftersom i inbjudan till att delta i studien så kunde alla läsa informationsbrevet via mejl, och det var även upp till informanterna att kontakta mig ifall de var intresserade av att delta. Före varje intervju frågade jag även

om det var något oklart i informationsbrevet och betonade anonymiteten och berättade varför jag spelar in intervjuerna och att jag kommer att radera dem så fort jag har transkriberat intervjun.

4.5.3 Frågan om anonymisering

Anonymisering är en viktig aspekt av forskningsetiken och något som jag har fått reflektera över under forskningsprocessen. Tjora (2021, s. 191) för fram att det ibland kan vara svårt att garantera anonymitet ifall informanterna har en identitetsindikator eller ”tag” på sig, detta kan till exempel vara deras arbetstitel. Eftersom syftet med min magisteravhandling är att undersöka socialarbetares och socialhandedares erfarenheter av att arbeta med ungdomar som är väldigt isolerade från samhället så medför det ett krav på att informanterna har en identitetsindikator i form av arbetstitel. Jag har övervägt ifall informanterna före publikation skulle ha behövt läsa igenom de citat som jag har använt så att de får se hur de är refererade, men kom ändå fram till det att citatkontroll inte är nödvändigt eftersom det ändå jobbar ganska många socialarbetare och socialhandedare inom Österbottens välfärdsområde. Jag anser därmed att anonymiteten kunde tryggas tillräckligt bra eftersom jag har varit noggrann med att inte ange några andra identitetsindikationer (som till exempel kön, ålder, ifall de är socialarbetare eller socialhandedare).

5 Analys

I detta kapitel kommer jag att presentera de fynd som jag har gjort från min analys i den kvalitativa undersökningen. Mina tolkningar av empirin varvas med direkta citat från informanterna och granskas i ljuset av tidigare forskning. Målet är att belysa hur informanterna förstår själva fenomenet med socialt tillbakadragna ungdomar, hur de arbetar med målgruppen inom det organisatoriska ramverk som omsluter dem och vilka önskemål och behov informanterna har i relation till sitt arbete med målgruppen. Det faktum att jag presenterar direkta citat av informanterna stärker undersökningens reliabilitet eftersom informanternas ”röst” synliggörs genom text vilket för läsaren närmare empirin och intervjusituationen (Tjora, 2021, s. 281). Jag tänker även att de direkta citaten ger läsaren en möjlighet till att göra sina egna tolkningar av informanternas uttalanden medan läsaren även har en möjlighet till att granska mina tolkningar mera kritiskt.

Informanterna beskrev flera olika faktorer som karaktäriserar social tillbakadragning och dessa faktorer påvisar tre olika förståelsemodeller av social tillbakadragning. Man kunde säga att dessa tre förståelser tillsammans beskriver informanternas övergripande förståelse av fenomenet. I följande underkapitel beskriver jag de tre olika förståelsemodellerna av social tillbakadragning för att sedan beskriva hur informanterna arbetar med målgruppen och vilket handlingsutrymme informanterna jobbar inom. Slutligen för jag fram vilka behov och önskemål informanterna har i förhållande till deras arbete med målgruppen.

5.1 Medicinsk/diagnostisk förståelse av social tillbakadragning

En förståelse av social tillbakadragning som tydligt framkom i informanternas beskrivelser var en medicinsk eller diagnostisk förståelse av fenomenet. Med en medicinsk eller diagnostisk förståelse av fenomenet menar jag att informanterna framförde att det ofta kan finnas någon psykiatrisk diagnos och/eller en neuropsykiatrisk diagnos hos de ungdomarna som blir socialt tillbakadragna. Diagnoserna som omtalades beskrevs ofta både som riskfaktorer för att drabbas av social tillbakadragning, samt som faktorer som ofta kan upprätthålla social tillbakadragning. Även forskning påvisar att psykisk ohälsa ofta är en av de faktorer som ligger bakom social tillbakadragning (Wong, 2009, s. 342–343).

5.1.1 Psykisk ohälsa

Majoriteten av informanterna nämnde att ungdomar i denna målgrupp ofta har en skräck och ångest för att lämna hemmet och fyra av fem informanter nämnde även att psykisk ohälsa kan vara en bakomliggande orsak bakom isoleringen. Social fobi/ångest, generellt ångestsyndrom och depression

var de diagnoser som blev omtalade, och speciellt social fobi nämndes ofta. Dessa tre diagnoser har framkommit tydligt i tidigare finsk forskning kring finska ungdomar som är socialt tillbakadragna (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 19–20). Saker som för många andra bara är en del av vardagens sysslor kan bli väldigt utmanande och ångestframkallande för dessa ungdomar och många av dem undviker att röra sig bland platser var det är mycket människor. En informant förde fram att de blir ”folk sjuka” vilket kan ses i följande citat:

En del blir ju också ganska folk sjuka och går...är inte vana att liksom, att de blir en väldigt stor sak för dom att gå till butiken till exempel. Att dom försöker gå på tider när det inte är andra.
(Informant 3)

Citatet indikerar att en del ungdomar i målgruppen undviker sociala kontakter genom att röra sig i offentliga utrymmen under tider som det är mindre människor i rörelse. Informanten nämner även att de ”inte är vana” vilket eventuellt kunde antyda att tröskeln för att gå ut bland mycket människor blir högre desto längre man inte utmanar sig till att göra detta och har ”vanan inne”. Följande citat påvisar den skräck som en del av ungdomarna kan känna över att lämna lägenheten:

Hen är sådan där som har en bakgrund med som...blivit väldigt mobbad i högstadiet och riktigt skräck för att fara till nå skolor eller ut ur lägenheten överhuvudtaget och just de här som...generellt ångestsyndrom, väldigt mycket utmaningar men bor ju själv och på det sättet jätteduktig men det här liksom med att komma sig ut och där har nog andras förväntningar och andra människor varit jättesvårt för hen. (Informant 1)

Citatet påvisar att ungdomen i fråga hade svårt att lämna hemmet och denna svårighet kan kopplas ihop med två olika faktorer som informanten för fram, nämligen att ungdomen har blivit utsatt för mobbning under högstadiet och att hen har svårt med andras förväntningar. Här kan man således se en koppling mellan individ och omgivning i informantens uttalande, när hen nämner att andras förväntningar har varit väldigt svårt för ungdomen och att hen har blivit utsatt för mobbning. Att isolera sig där hemma kan bli ett tryggt alternativ ifall omvärlden verkar för utmanande och skrämmande.

I sin helhet påvisar empirin att psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till att någon blir socialt tillbakadragen och att speciellt social fobi och ångest verkar upprätthålla social tillbakadragning, vilket även kan understödjs i forskningen gjord av Takkunen och Uusitalo-Malmivaara (2017, s. 20–21). På samma gång är det tydligt att psykisk ohälsa inte ensamt kan förklara varför social tillbakadragning uppstår, eftersom informanternas upplevelser tydligt påvisar att yttre faktorer inom omgivningen har en inverkan. Subjektet måste därmed förstås i relation till omgivningen, även om den medicinska förståelsen fokuserar ganska starkt på ett individ inriktat perspektiv. Det faktum att informanten är

medveten om de yttre faktorer som har gjort att ungdomen känner en stor skräck för att gå utomhus påvisar en kontextuell förståelse för problematiken, vilket tar avstånd från individualismens individualisering av sociala problem (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21).

5.1.2 Neuropsykiatriska diagnoser

”Ofta är det faktiskt dom här nepsy ungdomarna som har en tendens att bli dom som sitter hemma. Så det är den där diagnosen där i bakgrunden” (Informant 4). Fyra av fem informanter nämnde med sina egna ord att det ofta är ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser som har en tendens att bli hemmasittande utan jobb eller skola, ett av uttalanden kan ses i ovanstående citat. Nepsy kan förstås som en förkortning för neuropsykiatrisk diagnos. Informanterna pratade ofta om nepsy ungdomar och flera olika aspekter diskuterades, bland annat vikten av att få en diagnos. Följande utdrag från en av intervjuerna påvisar att det ofta kan handla om ungdomar som har neuropsykiatriska diagnoser som blir hemmasittande:

Har du några tankar kring varför det kan vara så att ungdomar isolerar sig där hemma?
(Forskare)

Jag tänker att det ofta kan vara nepsy ungdomar, väldigt ofta...det är någonting som gör då dom blir äldre och kraven ökar i skolan och över lag, att dom känner att dom inte klarar av det...det blir för många bollar att hålla reda på.” (Informant 2)

Informanten nämner allra först nepsy ungdomar för att senare komma in på den ökade press som skolan och livet över lag bidrar med när man blir äldre och förväntas ta mera ansvar. På basis av informantens uttalande kunde man reflektera kring skolsystemets förmåga att fånga upp och stödja ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser eftersom informanten nämner att ungdomarna kan uppleva att det blir för många bollar att hålla reda på och att de upplever att dom inte klarar av det. Eftersom fyra av fem informanter nämner att ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser ofta kan bli hemmasittande så kunde man tolka detta som om det finns brister i att integrera dessa ungdomar i dagens samhälle. Forskning visar att bara det faktum att en ungdom har en neuropsykiatrisk diagnos ökar risken för att en ungdom blir hemmasittande eftersom de har svårare att klara av studier och arbete (Tägtström & Olsen, 2016, s. 6).

En informant beskrev tydligt hur viktigt det skulle vara att barn och ungdomar skulle slippa på en utredning ifall det finns misstankar om någon neuropsykiatrisk diagnos. Informanten uttrycker även att det har så stora konsekvenser för personer ifall de inte har fått någon diagnos:

Det är så mycket som man kan få löst...om man får en utredning så visar det att man har någonting, autism eller ADHD eller någonting och därifrån kan man ju gå vidare med alla möjliga stödinsatser och man förstår ungdomen bättre. Att det som skrämmer mig...alla dagar här på jobbet är dom som vi träffar som nu är 40, 50 och 60 år som troligen har en diagnos men som aldrig har fått en och hur livet ser ut för dem idag och hur mycket samhällsinsatser dom behöver...jaa...och det är dom som vi ser en hel del av i vuxet socialt arbete, som inte klarar av jobb eller har gått någon skola, som är helt på något sätt utanför samhället. Och jaa...det är så jättesorgligt och de här skulle gå att styra upp, det är så onödigt. (Informant 2)

Informantens uttalande påvisar även att det ger upphov till starka känslor när man möter på vuxna som inte har fått någon diagnos även om de troligtvis skulle ha det. Citatet antyder att en diagnos kan göra att man får den hjälp man behöver för att bryta social tillbakadragning. Det faktum att informanten säger att de inom vuxet socialt arbete ser mycket av dessa klienter som inte har fått någon diagnos antyder att det är svårt att få en neuropsykiatrisk diagnos. Det verkar även som om informanterna gör sina egna tolkningar kring det faktum att vissa klienter eventuellt skulle ha någon neuropsykiatrisk diagnos, detta är intressant och kan förstås som att informanterna försöker förstå klienterna i relation till de diagnostiska kriterier och normer som har skapats i dagens samhälle. Jag tänker att det faktum att det näst intill behövs diagnoser för att kunna få anpassad hjälp till en viss del avspeglar nyliberalismens tankesätt kring effektivitet, eftersom man genom diagnoser till en viss grad kategoriserar människor för att effektivera arbetet. På samma gång behöver inte detta vara negativt, så länge man tryggar att lösningarna inte blir opersonliga, stela och ”objektiva”, vilket är risken med nyliberalismen (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265). Informanten som uttalade sig om vikten av att få en diagnos verkar ändå se hopp eftersom hen säger att ”det skulle gå att styra upp”. Frågan är bara hur?

5.2 Kontextuell förståelse av social tillbakadragning

Informanterna nämnde två olika faktorer som påvisar en förståelse om att omgivningen har en inverkan på förekomsten av social tillbakadragning. Mobbning lyftes fram som en väldigt vanlig företeelse i klienternas liv, och informanterna gav flera beskrivelser på mobbningens negativa inverkan på individers liv. Hemförhållanden var den andra faktorn som lyftes fram, och här var det centralt att

många av de ungdomar som är socialt tillbakadragna har saknat trygghet och stöd hemifrån, och/eller växt upp i en familj var det finns psykisk ohälsa och/eller beroendeproblematik. Kontexten har således en inverkan på risken för att bli socialt tillbakadragen och trots den individualism som påverkar dagens sociala arbete (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21), så är det tydligt att informanterna strävar efter att förstå klienterna i relation till dess omvärld.

5.2.1 Mobbning

Majoriteten av informanterna pratade om mobbning som en faktor som ökar risken för marginalisering och social tillbakadragning. En koppling som många gjorde var även att mobbning ofta kunde ligga i bakgrunden hos dem som kämpade med psykisk ohälsa, vilket igen påvisar att de olika förståelserna av social tillbakadragning samverkar och förstärker varandra. Följande citat påvisar ett samband mellan mobbning och marginalisering: ”Jag har flera som har berättat att dom har blivit mobbade och det är ju jättesorgligt att se att det har lett till att dom är som marginaliserade nästan idag” (Informant 1).

Det faktum att informanten specifikt nämner att mobbningen har lett till att vissa ungdomar är marginaliserade påvisar att yttre faktorer har en inverkan på risken för att bli socialt tillbakadragen. Mobbning kunde även vara en bidragande faktor till att ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser har en större risk för att bli socialt tillbakadragna, även om ingen av informanterna lyfte fram specifikt detta samband. I nästa citat kan man vidare se en tydlig koppling mellan mobbning och psykisk ohälsa:

När ungdomen berättar att dom har depression, ångest och man börjar fråga att ’okej sedan när har du haft det?’ Att kunde personen själv säga vad som har orsakat det och ganska ofta så är det då mobbning som ligger bakom. Att det är också på något sätt väldigt hemskt att höra att ungdomen säger att hen har blivit mobbad hela grundskolan. Det tär nog på självkänslan om man har blivit mobbad, fast det bara skulle vara en kort tid så gör det ändå det. (Informant 5)

Jag tänker mig att det faktum att många av de ungdomar som är socialt tillbakadragna har upplevt mobbning bidrar till deras känsla av att vara ”annorlunda” och inte passa in. Det faktum att mobbning tär på självkänslan gör även att ungdomarna kan ha lättare att tänka att något är fel med dem, i stället för att se det som att samhället inte är så bra anpassat till att integrera alla. Mobbningen kan även leda till att ungdomarna tappar tilliten till andra och att de tänker illa om sig själv i och med att självkänslan försämras (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 22).

5.2.2 Svåra hemförhållanden

Alla fem informanter nämnde att svåra hemförhållanden inverkar på ungdomars risk att bli socialt tillbakadragna. En del informanter hade sett detta fenomen mer än andra. När det kommer till familjen så framförde de flesta informanter att brist på stöd och trygghet hemifrån var faktorer som kunde bidra till att en ungdom blir socialt tillbakadragen. Vissa informanter nämnde mera specifika utmaningar och en informant framförde att föräldrarnas användning av rusmedel och eventuell psykisk ohälsa påverkar ungdomar i hög grad. Denna informant var den enda som framförde ett anhörigperspektiv när hen nämnde att det är jobbigt för ungdomarna att vara anhöriga till någon som har ett beroende och/eller lider av psykisk ohälsa:

Familjens situation påverkar väldigt mycket, att vilken situation det är där hemma. Om föräldrarna är marginaliserade så har det ju varit modellen för barnet. Och såklart påverkar föräldrarnas användning av rusmedel och eventuell psykisk ohälsa. Allt det påverkar och just det att hurdan bild ungdomen har fått hemifrån under barndomen och ungdomen att är det så att det är enda alternativet att leva på olika ekonomiska stöd. (Informant 5)

Informanten för fram en socioekonomisk aspekt och kommer lite in på en diskussion kring socialt arv i och med att hen påpekar att ungdomar får en viss modell hemifrån som kan ses som det enda alternativet att leva på. Informanten var dock väldigt tydlig med att påpeka att det går att bryta det sociala arvet, och att det är något som hen försöker få ungdomarna att tro på. Även om det sociala arvet går att bryta så var ändå informanterna väl medvetna om att alla ungdomar har olika förutsättningar hemifrån och en informant påpekade även att vissa ungdomar har fått dåliga redskap hemifrån och har till exempel svårt att hålla reda på ekonomin och vet inte hur man gör olika vardagssysslor. Här tänker jag att informanten för fram ett behov som man genom olika metoder kunde uppfylla, till exempel genom att ha mera ekonomi- och vardagskunskap i skolorna för att främja att ungdomar får en känsla av att bemästra sin vardag.

5.3 Samhällsmässig förståelse av social tillbakadragning

Från informanternas beskrivelser kunde jag hitta två faktorer som påvisar utmaningar som uppstår på grund av dagens samhälle. Man kunde därmed säga att informanterna även hade en samhällsmässig förståelse av fenomenet och påvisade speciellt två olika utmaningar som drabbar ungdomarna idag, nämligen det faktum att tekniken är så lättillgänglig och en stor del av vår vardag, samt att samhället ställer höga krav på ungdomar.

5.3.1 Den digitala världen

Något som många socialt tillbakadragna ungdomar verkar ha gemensamt är att den digitala världen är väldigt närvarande i deras livsstil. Det är inte ovanligt att den digitala världen påverkar ungdomarnas vilja att delta i det samhälle som omger dem. Följande utdrag av intervjun påvisar ett samband mellan livsstil, internet och en avsaknad av intresse för omvärlden:

En sak som jag tycker jag har sett i vissa fall så är alltså spelande. Alltså spel på nätet. Alltså att man...man hittar sin identitet och sitt sociala sammanhang på internet och steg för steg så tappar man intresset för den fysiska världen man lever i eftersom man får allt vad man behöver från den där världen på nätet. Liksom det att alla behov blir tillfredsställda via det, man har inte ens ett behov av att det finns den värld där vi är. (Informant 4)

Jaa, har du märkt hur det här påverkar ungdomarnas vilja till att få hjälp? (Forskare)

Jaa det är ju det att dom ser inte varför dom skulle behöva göra något annat för inget annat än de intresserar. Att så länge liksom dom har ett tak över huvudet, internet till sin dator och mat på bordet så då...så överlever dom nog. Dom har inte den där känslan av att behöva någonting mera än det i sitt liv.” (Informant 4)

Att socialt tillbakadragna ungdomar spelar mycket och/eller använder sig mycket av internet är något som fyra av fem informanter nämnde. Spelande och internet verkar vara kopplat till ungdomarnas identitet och för många kan det även vara att de får sociala kontakter som de har bara sker via spel/internet. Informanten nämner att ungdomarna steg för steg tappar intresset för den fysiska världen som vi lever i, och att de inte har en känsla av att behöva någonting mera i sitt liv så länge de har tak på huvudet, internet och mat på bordet. Man kunde tolka informantens ord som om den digitala världen både kan bidra till att någon blir socialt tillbakadragen eftersom intresset för den fysiska världen stegvis försvinner, medan den digitala världen även kan bidra till att upprätthålla isoleringen i och med att en del upplever att de får alla sina behov tillgodosedda. Med tanke på att informanterna dock ofta pratar om ungdomar som vill ha hjälp så tänker jag att det finns ungdomar som upplever att de inte får alla sina behov tillgodosedda via den digitala världen och vill skapa en förändring.

En annan informant för fram en annan aspekt av det hela, nämligen att det faktum att en del ungdomar har nästan alla deras sociala kontakter via nätet även påverkar deras sociala förmågor negativt då de knappt träffar någon ansikte mot ansikte:

Ifall man inte har fått några gränser till spelande, telefonanvändning och ditt liv är där, så är det ju nog liksom om alla dina sociala kontakter är några spelkamrater så inte ersätter det ju någon gång ett face-to-face möte och på samma gång så blir vissa sociala förmågor inte heller de bästa. Så internet och spelande är nog stora hot (för isolering). (Informant 5)

Även denna informant framför att internet och spelande är stora hot för att en ungdom blir socialt tillbakadragen, medan man kan tolka det som om gränser till spelande, telefonanvändning och internet kunde ses som förebyggande åtgärder för att motverka att den digitala världen ska börja dominera i ungdomars liv. Från informantens uttalande kan man tolka en aktuell problematik för målgruppen, nämligen att den digitala världen bidrar till att de sociala förmågorna försämras, men på samma gång skulle ungdomarna behöva sociala förmågor för att kunna bryta isoleringen. En annan intressant kontrast är att spelandet ses som ett hot för att bli isolerad, men på samma gång kan även spelande vara ungdomarnas enda kontakt ut till omvärlden och ett ställe var de kan skapa relationer, vilket är något som även nämns av en del informanter.

Fenomenologin har hjälpt mig med att fånga upp alla olika nyanser kring spelande och internetanvändning eftersom det var tydligt att informanterna hade flera olika erfarenheter kring detta tema. Något som dock är tydligt är att det verkar finnas både negativa och positiva saker med den digitala världen, och dess närvaro kan starkt kopplas samman med det samhälle som vi lever i idag. Teknologin möjliggör dock hemmasittande på ett helt annat sätt än förut, och olika onlinetjänster blev ännu mera utvecklade under COVID-19 pandemin (Muris & Ollendick, 2023, s. 470; Husu & Välimäki, 2016, s. 607).

5.3.2 Känslan av att vara annorlunda

Vid analys av material upptäckte jag vidare att det verkar som om informanterna pratar om två olika grupper av ungdomar. Den första gruppen av ungdomar (som omtalas mest) karaktäriseras av att de inte är nöjda med sin livssituation, ofta lider av någon typ av psykisk ohälsa och skulle vilja ha hjälp men inte får den hjälp de behöver på grund av olika orsaker. Den andra gruppen av ungdomar som omtalas är de ungdomar som inte är intresserade av någon hjälp, inte är intresserade av att passa in i det "normala samhället" och är nöjda med deras livsstil. Båda grupperna av ungdomar som informanterna pratar om verkar uppleva att de är "annorlunda" och att de inte passar in i dagens samhälle, men deras förhållningssätt gentemot detta verkar vara olika.

Det är intressant att jämföra de två grupper av ungdomar som jag har hittat i min studie med forskningsresultat av Takkunen och Uusitalo-Malmivaara (2017, s. 17). I sin studie hittade Takkunen

och Uusitalo-Malmivaara tre olika grupper av socialt tillbakadragna ungdomar i Finland (se kapitel 2.1.2) och enligt de beskrivningarna som de för fram så kunde man tolka det som om informanterna i denna studie har pratat om de ungdomar som tillhör gruppen ”garderobens fångar” (känner sig hopplösa och vill ha hjälp, men har inte själva några medel/någon ork till detta) och ”eremiter” (har nått en acceptans över deras livsstil, känner inget behov av att få hjälp).

En rad av misslyckande var något som informanterna förde fram att är vanligt för målgruppens ungdomar och speciellt två informanter belyste hur detta till sist kan leda till att ungdomarna börjar tvivla på sin kapacitet och känna att detta samhälle inte är gjorda för dem:

Liksom en rad av misslyckande brukar ju ofta vara en sådan där ledande grej att någonting har gjort att man har misslyckats i skolan och misslyckande leder ofta till nästa misslyckande och sen mitt i allt så, så känner man att...jag har inte en plats i det här samhället...de här samhället finns inte för mig. Jag är konstig, jag är en alien. (Informant 4)

De börjar tänka att dom liksom, att dom inte klarar av det, har inte kapacitet, är korkad. Och klart man i gymnasieålder börjar tänka på att hur ska man någonsin klara sig i samhället, studier och jobb att...liksom de där kaoset och rädslan över hur dom ska klara sig i livet är ju enorm. (Informant 2)

Båda uttalanden av informanterna beskriver en känsla av att inte passa in, att vårt samhälle inte är gjort för dem och en rädsla över att inte klara sig. Man kunde tolka citaten vidare genom att reflektera kring relationen mellan individens kapacitet och samhällets krav. Det verkar som om ungdomar som är socialt tillbakadragna ofta möts av ett samhälle som inte på grund av olika orsaker klarar av att integrera alla ungdomar vilket i sin tur bidrar till att ungdomarna kan uppleva flera misslyckanden. Från informanternas citat kan man även tolka det som om ungdomarna ganska snabbt tänker att det är något fel på dem, även om det egentligen är samhället som inte klarar av att integrera dem och ta i beaktande ungdomarnas behov. Man kan tolka det som att den individualisering av ansvar som individualismen har gett upphov till i dagens samhälle (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21) kan leda till att ungdomar känner att de är korkade och misslyckade ifall de inte klarar av att hitta lösningar till sina utmaningar på egen hand. Ungdomar kan uppleva detta som om samhället ställer för höga krav på dem, vilket kan öka rädslan kring hur man ska klara sig i dagens samhälle.

5.3.3 Normbrytande beteende

I föregående kapitel nämnde jag att det verkar finnas en grupp av ungdomar som inte är intresserade av att följa de rådande normerna som finns i dagens samhälle och därmed inte är intresserade av att ändra sin livssituation. Något som dock lämnade lite oklart är ifall socialarbetarna förstår det som om dessa ungdomar har gjort ett medvetet livsstilsval eller om det bara på grund av olika orsaker har blivit så att de med tiden har lärt sig att acceptera den livsstil som de har. En del av informanterna uttryckte sig genom att prata om ”ungdomarnas val av livsstil”, men det är ändå lite oklart ifall informanterna tänker sig att detta val är ett medvetet val som görs innan man inleder själva livsstilen eller ifall ungdomarna i ett senare skede gör ett val av att fortsätta med den livsstil som har uppstått på grund av andra orsaker (till exempel på grund av social ångest och stark koppling till den digitala världen). Följande citat påvisar ett samband mellan ungdomens val av livsstil och bristande intresse för att följa de normer som finns i samhället:

Sen andra saker som kan göra det att det är svårt med kontakten med dem så är ju nog liksom...deras val av...kanske...livsstil. Att...det finns ju också ungdomar som kanske inte riktigt vill ha som eller dom är inte intresserade helt enkelt av det här med sysselsättning och skola. (Informant 3)

Informantens uttalande kan tolkas som om ungdomars val av livsstil kan göra det svårare att hjälpa dem eftersom de inte är intresserade av att ta emot den service som vuxet socialt arbete kan erbjuda. Informanten fortsätter med att reflektera kring problematiken och påvisar i följande citat att ungdomarna ibland inte bara har ett intresse för att passa in i det system som vuxet socialt arbete innefattar:

Ibland kan det ju vara att man har ganska olika...att jag skulle kunna visa på den här vägen framåt typ att så här skulle du kunna komma vidare via vår typ av service, men den här unga kanske har något helt annat vad han eller hon vill eller liksom bara inte vill passa in i det här vårt system. (Informant 3)

De två ovanstående citaten kan tolkas som att aktivering i form av sysselsättning är en del av det system som vuxen socialt arbete innefattar, och att vissa ungdomar helt enkelt inte har ett intresse av att passa in i detta system som bygger på rådande samhällsnormer. Här kan socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete möta på väldigt utmanande situationer eftersom de kan möta på ungdomar som skulle vilja följa en helt egen stig i deras liv, medan det aktiveringspolitiska ramverket inom socialt

arbete inte alltid ger utrymme till detta (Toiviainen, 2021, s. 18–19). Det verkar därmed finnas en skillnad mellan ungdomar som är ledsna och oroliga över att de inte ”passar in” i dagens samhälle och ungdomar som inte ser något problem med att de inte passar in i dagens samhälle och till och med tar avstånd från vissa normer som finns i vårt samhälle, som till exempel det faktum att vi förväntas gå i skola eller arbete. Flera av informanterna nämnde att det är väldigt svårt att hjälpa denna grupp av ungdomar som inte själva har någon motivation för att ändra sin situation, medan informanterna kan känna en press över att hjälpa dem eftersom det är förväntat att unga människor ska delta aktivt i samhället.

5.4 Arbetsmetoder som grundar sig på en medicinsk förståelse av fenomenet

En översikt av de arbetssätt som informanterna anser vara viktiga inom arbetet med målgruppen påvisar att en medicinsk förståelse av fenomenet leder till att arbetsmetoderna anpassar sig efter det faktum att ungdomen ofta kan ha social fobi eller någon annan psykiatrisk diagnos. För att kunna bemöta informanternas behov så ansågs hembesök vara en viktig arbetsmetod med målgruppen. I tillägg till detta så ansågs samarbete med andra professionella inom social-och hälsovården vara väldigt viktigt. Något som dock är intressant är att det inte framkom någon tydlig metod som informanterna skulle använda sig av för att hjälpa de ungdomar som är socialt tillbakadragna och har en neuropsykiatrisk diagnos, detta indikerar att det skulle behövas mera stödinsatser för ungdomar som har en neuropsykiatrisk diagnos och är socialt tillbakadragna. Det som dock nämndes var att samarbete med andra professionella inom social-och hälsovården ansågs vara viktigt även i arbetet med ungdomar som har en neuropsykiatrisk diagnos och är socialt tillbakadragna. I följande underkapitel presenteras de arbetsmetoder som grundar sig på en medicinsk förståelse av social tillbakadragning.

5.4.1 Hembesök

Alla fem informanter nämnde att hembesök är ett viktigt arbetssätt med målgruppen, jag fick hela 16 olika referenser kring hembesök. Hembesök ansågs vara viktiga eftersom målgruppen är svår att nå och ofta kan ha svårigheter med att lämna hemmet på grund av till exempel social ångest. Följande citat påvisar en förståelse över att det finns ett behov för att vara rörliga och göra hembesök för att kunna hjälpa målgruppen:

Ibland kan det vara en nödvändighet att man gör ett hembesök i stället för att bjuda hit till mottagningen. Så det kan vara ett bra sätt. Det är ju ifall det är sådana som inte vill komma hit så kan det helt enkelt vara lättare för dom att kommunicera med oss om vi kommer hem till dom. (Informant 3)

Det är intressant att reflektera över varför en del ungdomar upplever att det är lättare att kommunicera med socialarbetarna/socialhandledarna där hemma jämfört med om de träffas på mottagningen. Jag tänker att det förstås kan bero på att ungdomarna känner sig mera trygga där hemma och inte behöver lämna sitt hem och eventuellt hamna i oväntade sociala situationer. I tillägg till detta så försvinner en del maktdimensioner mellan den unga och den professionella när man träffas utanför mottagningen, vilket även kan bidra till att det är enklare att kommunicera där hemma än vid mottagningen (Wong, 2014, s. 162). Följande utdrag påvisar ett annat argument kring varför det är viktigt med hembesök, nämligen att man genom hembesök kan arbeta enligt klienters behov:

Vilka arbetssätt tycker du fungerar bäst med målgruppen? (Forskare)

Säkert just det då vi far på hembesök att vi på riktigt förgrenar oss dit till klienten och arbetar enligt klientens behov, att om klienten har så stark social fobi och ångest att hen inte vågar komma på en bokad tid så då kommer vi i det skedet emot och far på hembesök. (Informant 5)

Att bemöta klientens behov och samarbeta med klienten enligt hens premisser verkar således vara en central faktor i varför hembesök anses vara den bästa arbetsmetoden. På samma gång kan man avläsa att klienterna är en svårare grupp att hjälpa eftersom det kan hända att de inte klarar av att ta sig till en bokad tid på kontoret, vilket ställer mera krav på att de professionella arbetar flexibelt och kreativt med målgruppen.

5.4.2 Samarbete med professionella inom hälsovården i samband med hembesök

Eftersom alla informanter påvisade en medicinsk förståelse för uppkomsten av social tillbakadragning så är det även ganska logiskt att alla informanter nämnde att samarbete med professionella inom social- och hälsovården är viktigt för att kunna hjälpa målgruppen på bästa vis. Vid hembesök framkom det specifikt att samarbete med professionella inom hälsovården är extra viktigt eftersom majoriteten av informanterna såg hembesök som en inkörsport till att få mera hjälp till målgruppen. För att kunna få mera hjälp till målgruppen och kunna bedöma ungdomens psykiska mående så nämnde flera att samarbete med psykiatriska sjukskötare och läkare blir aktuellt. Följande citat påvisar att det är bra att ha med någon som är insatt i psykiatrin vid hembesök eftersom hen då kan bedöma ungdomens psykiska mående.

På ett hembesök kan vi kanske erbjuda direkt sådan här psykologiskt stöd eller vård med lågröskel ifall vi misstänker att de finns behov av det. Just då det är sådana här var jag funderar att om dom är väldigt isolerade så ibland kan man också misstänka att dom kan vara liksom

psykiskt i dåligt skick. Så då har jag haft med en vårdare, sjuksköterska som är insatt i psykiatri som kan bedöma den sidan också. (Informant 3)

Från informantens uttalande kan man se ett samband mellan isolering och psykisk ohälsa eftersom hen nämner att hen brukar kunna anta att de mår psykiskt dåligt ifall de är väldigt isolerade. Isoleringen i sig kan därmed ses som en faktor som ökar psykisk ohälsa hos målgruppen. Att erbjuda vård med lågtröskel framkommer även som viktigt och man kan antyda att det ges redan vid en misstanke om att det finns behov för det och här är samarbete med andra aktörer viktigt.

Följande citat var informanten pratar om en ungdom som hen jobbar med påvisar även en annan viktig aspekt av samarbetet, nämligen att de genom att ha med någon som är insatt i psykiatri under hembesöken kan bedöma ungdomens situation mera helhetsmässigt och faktiskt se hur situationen ser ut:

Jag gjorde mycket hembesök och försökte stödja och hjälpa och hen hade nog vårdkontakt och psykiater med på distans...inte är det ju så ofta, högst en gång per månad och jag upplever ju att inte ser dom ju liksom vad vi som jobbar mera regelbundet och far på hembesök ser. Jag hade en psykiatrisk sjukskötare med mig som arbetspar och det var ju liksom sen då vi hade varit på hembesök som vi gick och skrev en remiss, att dom skulle ta in hen för en M1 bedömning för att det var så osannolika saker hen berättade... (Informant 1)

Informanten antyder att de som inte arbetar så regelbundet med ungdomen och inte far på hembesök inte har en klar bild av situationen, vilket stärks av att informanten och den psykiatriska sjukskötaren efter hembesöket såg hur situationen egentligen var och såg till att ungdomen slapp på en M1 bedömning (observationsremiss för att utreda behovet för vård utan vilja) (Kuosmanen, u.å., s. 6). Man kan således tolka det som om distanshjälp inte är tillräckligt för målgruppen. Det faktum att distanshjälp inte är tillräckligt påvisar än en gång en kontextuell förståelse av problematiken, var ungdomen måste förstås i relation till dess näromgivning.

En informant förde fram att det faktum att en läkare tog sig tiden till att göra ett hembesök tillsammans med informanten och en psykiatrisk sjukskötare var en vändpunkt för en ungdom som hade varit isolerad där hemma under en längre tid. Följande citat belyser detta:

Jag tänker nog att där var läkarkontakten avgörande, att vi fick någon början på det där att träffa en psykiatrisk sjukskötare och en läkare som kom på hembesök för att det inte gick att få ungdomen till hälsovårdscentralen. Därifrån tror jag det började, och också medicin som stöd. (Informant 2)

Informanten använder uttrycken ”vi fick någon början” och ”därifrån tror jag att det började” vilket man kunde tolka som att man fick en början på att bryta den sociala tillbakadragningen och ta tag i ungdomens hälsa. Den medicinska förståelsen för fenomenet är även närvarande i ovanstående citat eftersom informanten nämner att medicin kan stödja processen med att återgå till att delta i samhället, medan man tydligt kan avläsa vikten av att även läkare kan komma med på hembesök.

5.4.3 Samarbete med andra professionella inom socialvården

Samarbete görs inte bara under hembesöken utan är något som annars också är närvarande i arbetet med målgruppen. De samarbetspartners som nämndes mest var NUOTTI-coachning (via FPA) och uppsökande ungdomsarbete. NUOTTI-coaching är målinriktad och personlig rehabilitering i form av coaching som riktar sig till ungdomar i 16–29 års ålder vars funktionsförmåga har försämrats väsentligt (Folkpensionsanstalten, 2023). Ungdomen får en personlig coach som hen kan träffa max 20 gånger under en 5 månaders period och målet är att ungdomen blir medveten om sina starka sidor och resurser medan hen tar konkreta steg mot någon typ av sysselsättning (Folkpensionsanstalten, 2023). NUOTTI-coaching fick mycket beröm av informanterna och ansågs vara en väldigt viktig service och en god samarbetspartner, vilket följande citat belyser: ”Jag har jättebra erfarenheter av samarbete med Nuotti-coachar, de tar kontakt med oss och funderar kring ungdomarna och man får en känsla av att de verkligen sätter sig in i ungdomarnas situation och funderar tillsammans med ungdomen” (Informant 5).

Man kunde tolka informantens uttalande som att ett gott samarbete bland annat karaktäriseras av ett intresse för att tillsammans kunna fundera på ungdomarnas situation. På samma gång kunde man antyda att det är viktigt att den professionella som försöker hjälpa ungdomen genuint är intresserad av ungdomens situation och att hen tillsammans med ungdomen funderar på situationen och eventuella nästa steg. Det faktum att man funderar tillsammans med klienten tänker jag att kan ses som en form av empowerment var man strävar till att stärka ungdomens aktörskap och förmåga till att forma sitt liv.

Följande informant var även tacksam över samarbetet med NUOTTI-coacherna och nämnde även att det är bra eftersom de kan arbeta mera ute på fältet och följa med ungdomarna till olika ställen:

Ifall ungdomen inte har prövat Nuotti-coaching så kan jag tycka det är skönt att säga att ’nå ska vi ta och se om det här skulle kunna fungera’, för då får dom ju en helt personlig människa som hjälper dom och faktiskt är den där handen som går med och besöker olika ställen, det där som jag egentligen inte har tid att göra. (Informant 4)

Från informantens ord kan man tolka att målgruppen har ett behov av att ha någon som kan följa med dem på olika ärenden, vilket antagligen beror på målgruppens svårigheter med att röra sig utanför hemmet. Informanten nämner att hen inte har tid att vara den handen som går från ställe till ställe med ungdomen, vilket påvisar en begränsning i informantens handlingsrum som antagligen påverkas av de nyliberala modellerna för styrning som ställer krav på effektivitet (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23–24). Att kunna erbjuda service som NUOTTI-coachning verkar dock ge upphov till en typ av lättnad till informanterna, eftersom de då ser att (de flesta) ungdomarna kan få hjälp som bemöter deras behov.

Uppsökande ungdomsarbete var även ett samarbete som blev nämnt av alla informanter och som uppskattades mycket. Många gånger tar informanterna kontakt med uppsökare ifall de inte vet vad de kunde göra med ungdomen och är oroliga över ungdomens situation. Även i detta fall så uppskattas samarbetet för att uppsökare även har goda möjligheter till att göra hembesök och vara rörliga. Man kunde eventuellt se det som att både NUOTTI-coacherna och uppsökande ungdomsarbetare delvis kan komplettera informanternas handlingsrum med sådan service som informanterna inte hinner erbjuda.

Ett annat typ av samarbete som informanterna var väldigt nöjda med var TYP-samarbetet som kan erbjudas till ungdomar som har varit utan någon sysselsättning över en lång tid. Ungdomar kan få ett TYP-klientskap, vilket innebär sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättning. Ifall en ungdom godkänner att inleda ett TYP-klientskap så kan AN-byrån (arbets- och näringsbyrån), kommunen och FPA genom en gemensam handlingsmodell tillsammans med kunden jobba för att klientens sysselsättningsprocess framskrider. (Arbets- och näringsministeriet, 2023) TYP-klientskapet är ett exempel på att samarbete även är en väldigt viktig del då det kommer till att försöka få ut ungdomen i någon typ av sysselsättning. Klientskapet är även till ungdomens fördel då hen inte måste gå från en dörr till en annan och berätta samma saker.

5.5 Arbetsmetoder med fokus på det relationella

I tillägg till de arbetsmetoder som grundar sig på en medicinsk förståelse av fenomenet så framhävde alla informanter vikten av relationsbyggande och att skapa förtroende med klienten så att man tillsammans kan försöka hitta vägen framåt. Att skapa en god relation till ungdomen var något som alla informanter pratade om när de beskrev hur de arbetar med målgruppen och totalt hade jag 15 referenser kring olika aspekter av relationsbyggande. Fokuset på relationsbaserat stöd påvisar att hjälpen som ges i en ganska hög grad är individbaserad.

5.5.1 Att se personen bakom problematiken

Även om arbetet med målgruppen ofta är utmanande så påvisade informanterna ett väldigt förstående förhållningssätt och en stark tilltro till klienternas förmåga. Speciellt en informant förde tydligt fram sin grundläggande syn på ungdomar som är socialt tillbakadragna och även om inte alla informanter använde exakt dessa ord så anser jag att uttalandet på ett belysande sätt beskriver ett genomgående, grundläggande förhållningssätt som styr arbetet med ungdomarna:

Jag tänker så här; inga ungdomar vill vara till besvär eller till last eller bråka eller ha den här rädslan för att hur de ska klara sig i samhället. Alla gör absolut så gott de kan alla dagar enligt vad de förmår till, det är liksom mitt rättesnöre. Att det finns en orsak och man måste få reda på den och så kommer man vidare. (Informant 2)

Informantens uttalande påvisar en stark tilltro till- och acceptans av ungdomarna. Från informantens uttalande kan man tolka att det helt klart finns hopp för att kunna hjälpa denna målgrupp, men att det är viktigt att försöka hitta den bakomliggande orsaken bakom ungdomarnas beteende. Man kan även tolka uttalandet som att det vore viktigt för professionella att se förbi det problembeteende som ungdomarna påvisar och i stället försöka förstå orsaken bakom detta beteende. Informanten påvisar även en stark tilltro till ungdomarnas kapacitet/aktörskap i förhållande till deras förmåga. Det faktum att ungdomarna gör sitt bästa enligt deras förmåga så tänker jag även att man kunde tolka som om ungdomarna gör sitt bästa med det sociala kapital som de innefattar och att professionella måste se den unika personen bakom problematiken.

5.5.2 Flexibilitet för att skapa kontakt och stärka resiliensen

För att samarbete med ungdomen ska fungera ansågs det vara viktigt att man alltid fokuserar framåt, är flexibel i sitt arbete med klienten och har överseende (ifall klienten till exempel inte dyker upp på en bokad tid eller är försenad). Behovet av flexibilitet i arbetet med ungdomarna var något som informanterna nämnde. En informant förde fram ett intressant spänningsfält; nämligen att vuxet socialt arbete i sig är ganska byråkratiskt och stelt i sin natur, men att hen ändå försöker jobba flexibelt med ungdomarna för att skapa kontakt med dem:

Vi är ju byråkrater här och jag är en sådan här ganska byråkratisk person och vi jobbar med kanske stela saker från ett ungdomsperspektiv men jag brukar nog ändå försöka att vara så där...liksom extra flexibel med dom här ungdomarna...att få kontakt med dem, så kanske det

också är nått slags verktyg. (Informant 3)

Det är intressant att informanten kallar sig för en 'byråkratisk person' och målar upp denna kontrast mot att hen ändå försöker vara flexibel med ungdomarna. Jag tänker att det faktum att hen ändå strävar till att vara flexibel med ungdomarna fast hen ser sig själv som ganska byråkratisk påvisar att flexibiliteten verkligen är något hen anser vara nödvändigt för att kunna hjälpa målgruppen. På samma gång kan man se det som om informanten försöker kämpa emot nyliberalismens värderingar kring effektivitet och standardisering (Kamali & Jönsson, 2018, s. 261), när hen försöker ta ett steg bort från de byråkratiska processer som styr arbetet för att ändå vara flexibel.

Att ha överseende med målgruppen ser jag som en typ av flexibilitet eftersom man förstår att arbetet måste utgå från ungdomens behov och att dagsformen till exempel kan påverka ifall ungdomen är försenad eller inte dyker upp. En av informanterna gav ett konkret exempel på hur det faktum att hen hade överseende med en klient gav resultat i det långa loppet:

Jag har haft mycket överseende med den här klienten, men det har nog på sikt gett resultat för hen har haft jättesvårt att komma i tid att från början kunde hon komma flera timmar försenad men att det blev som stegvis bättre och bättre. (Informant 1)

Det faktum att ungdomen stegvis klarade av att komma mer och mer i tid tänker jag påvisar att överseende och uppmuntran av professionella kan leda till att ungdomarnas resiliens stegvis förbättras, vilket i sin tur är väldigt värdefullt med tanke på att öka deras möjligheter för att till exempel klara av arbete eller studier.

5.5.3 Förtroende och acceptans

Att arbeta med att bygga förtroende och tillit ansågs även vara viktiga aspekter och här spelar den första tiden av samarbetet en stor roll:

Man måste nog bygga det där förtroendet där redan från början, att om man har en liksom hård, eller stressad inställning som dom upplever som anklagande eller attackerande på något sätt så då är det kört. Man har liksom den där korta stunden i början att visa att man är en bra typ. (Informant 4)

Från informantens uttalanden kan man tolka att ungdomar som är socialt tillbakadragna behöver träffa vuxna som är accepterande, närvarande och trygga. Målgruppen kan ha erfarenheter av att ha träffat på

anklagande och pressande vuxna och socialarbetare och socialhandledare har en möjlighet till att fungera som en trygg vuxen i de ungas liv. På samma gång antyder informantens uttalande att man har en kort tid på sig att visa att man är ”en bra typ” vilket antyder att ungdomar är ganska snabba med att bedöma om den professionella accepterar dem och genuint är intresserade.

Acceptans och att inte vara anklagande verkar vara genomgående teman även om informanterna beskriver aspekter av acceptans på olika sätt. I följande citat kan man tydligt se hur informanten värdesätter ett fokus på acceptans och att hela tiden fokusera framåt med fokus på det som fungerar:

Det som jag tror att har varit som den där röda tråden med den här ungdomen som jag har kontakt med är att man bara accepterar. Man liksom...accepterar ALLT, skäller aldrig, bara uppmuntrar gång på gång...pratar inte något om det som går fel på det sättet utan vi fokuserar bara framåt och på det som fungerar. (Informant 2)

Det faktum att informanten nämnder att acceptans har varit den röda tråden i arbetet med ungdomen kunde förstås som om acceptans i sig är en grundläggande värdering och inställning som informanten tar med sig i arbetet med ungdomarna. På samma gång tänker jag att detta förhållningssätt även kräver tålamod av informanterna eftersom det även framkom att det är väldigt vanligt med motgångar och misslyckanden när man hjälper målgruppen, vilket kan testa de professionellas tålamod och energi till att fortsätta uppmuntra ungdomen.

5.6 Stödinsatser med fokus på integrering i samhället

Något som tydligt framgick från empirin var ett fokus på att försöka integrera klienterna tillbaka till samhället genom att få klienterna att delta i någon typ av sysselsättning. Man kunde se detta fokus som ett sätt att skapa en länk mellan individ och samhälle, medan det även bygger på rådande samhällsnormer kring att vi förväntas delta i någon typ av sysselsättning. Att hitta något intressant att göra på dagarna sågs som ett sätt att få mening i livet och relaterade även till relationsbyggande i och med att klienten genom sysselsättning kan komma i kontakt med nya människor. Det är intressant att fundera på vilken förståelse av fenomenet detta fokus grundar sig på och jag tänker att det främst baserar sig på samhällsförståelsen av fenomenet eftersom man försöker hitta kravlös sysselsättning till klienterna. På samma gång medför detta fokus sina utmaningar eftersom det till en vis del grundar sig på att hitta individanpassade sätt till att integrera klienten inom det rådande normsystemet, som inte är av intresse för alla klienter.

5.6.1 Sysselsättning som en väg tillbaka in i samhället

Fyra av fem informanter nämnde någon typ av sysselsättning eller aktivering som en möjlig lösning till att bryta social tillbakadragning. Rehabiliterande arbetsverksamhet var den typ av sysselsättning som nämndes mest, men även social rehabilitering nämndes eftersom det kan vara aktuellt för målgruppen före man eventuellt kan klara av att delta i rehabiliterande arbetsverksamhet. Vuxet socialt arbete verkar vara väldigt fokuserat på att ge ungdomarna mycket stöd för sysselsättning. Det är intressant att sysselsättning lyfts fram en hel del eftersom målgruppen i sig är väldigt svår att få med i någon sysselsättning, men detta påvisar tydligt det starka fokuset på aktiveringspolitiska åtgärder som präglar dagens sociala arbete (Toiviainen, 2021, s. 18). Informanterna var väl medvetna om de utmaningar som är anknutna till sysselsättning och följande citat påvisar även att ungdomens vilja är avgörande då det kommer till att få hen med i någon sysselsättning:

Jag ser ju nog att bara man liksom skulle få kunden motiverad att göra ens någonting utanför hemmet så brukar det lösa sig. Det finns sådana som inte har gjort något på många år men så har dom själv i något skede på något sätt så där *pling*, 'jag vill ha en förändring', och så har någon, antingen jag eller via andra instanser lyckats få in dom på rehabiliterande verksamhet och är sedan där en dag i veckan några timmar, men bara man får in den där första så finns det en chans att bygga upp någonting annat. Men om dom inte har en vilja...så då vet jag inte. (Informant 4)

Sysselsättning ses således som ett sätt att bryta social tillbakadragning och som en möjlighet till att börja bygga upp något annat. Det verkar även som om informanten insinuerar att det ibland bara krävs att tiden är mogen och att ungdomen själv på grund av någon orsak inser att de vill skapa en förändring i sitt liv. Man kunde tolka informantens uttalande som om hon beskriver en process var en ungdom går från att inte se något problem med sin livsstil till att hitta en vilja och motivation till att skapa en förändring i sitt liv.

Att arbeta med små steg framåt var något som majoriteten av informanterna nämnde, vilket även syns i ovanstående citat när informanten nämner att ungdomen kunde vara en dag i veckan, eller några timmar vid rehabiliterande verksamhet. Eftersom ungdomar som är socialt tillbakadragna ofta har upplevelser av att inte bemästra de krav som samhället ställer på dem så tänker jag att det är extra viktigt att ordna väldigt kravlös sysselsättning till dem, så att de inte igen upplever ett misslyckande.

Något som dock är väldigt utmanande är ifall klienten inte har någon vilja till förändring. Från informantens uttalande kan man tolka att informanten saknar verktyg till att hjälpa de ungdomar som inte har en vilja. Det framkom väldigt ofta att informanterna skulle vilja veta hur man väcker en vilja och motiverar någon till förändring.

5.7 Informanternas handlingsutrymme

I detta underkapitel kommer jag att undersöka hur informanterna beskriver deras möjligheter att hjälpa målgruppen i ljuset av de organisatoriska ramarna som omger dem. Från intervjuerna framkom det flera intressanta spänningsfält mellan arbetssätt och informanternas handlingsutrymme, det vill säga alla de faktorer som inverkar på deras möjligheter till att hjälpa målgruppen.

5.7.1 Tidsbrist

”Det är ju det här med tidsbrist som drabbar oss i den här branschen” (Informant 3). Fyra av fem informanter nämnde att tidsbrist är något som gör det utmanande att hjälpa målgruppen, ett av uttalanden kan ses i citatet ovan. Alla informanter påvisade en stor vilja att hjälpa klienterna och det framkom att det inte bara är informanterna som önskar att de skulle ha mera tid för klienterna, utan ofta kan klienterna själva också önskar att informanterna hade mera tid för dem.

I kapitel 5.4.1 påvisade jag att hembesök anses vara den bästa arbetsmetoden med ungdomarna men på samma gång konstateras det att på grund av tidsbrist så finns det inte resurser att göra hembesök allt för ofta, och de görs bara ifall de verkligen ser ett stort behov. De professionella har således sett att hembesök är en fungerande metod, men på grund av tidsbrist och resursbrist så är det inte alltid möjligt att arbeta med målgruppen så som de gärna skulle vilja arbeta med dem. Tidsbristen minskar därmed informanternas chanser till att kunna hjälpa målgruppen och en tydlig konflikt mellan socialarbetares handlingsrum och klienternas behov uppstår. Tidsbristen kan ses som en följd av bland annat nyliberalismens krav på effektivitet (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 23–24). Det är ett faktum att hembesök tar mera tid för de professionella på grund av resetid, och på grund av säkerhet krävs det även flera arbetstagare då man oftast far parvis hem till klienten (Wong, 2014, s. 162). På grund av tidsbristen och resursbristen kan man fråga sig vem som ska göra hembesök till ungdomar som är socialt tillbakadragna.

Det verkar som om många ungdomar vill ha mera tid med de professionella medan de professionella även önskar att de hade mera tid att ge. Följande citat påvisar en önskan om att ha mera tid till ungdomarna: ”Ibland kan jag uppleva att man skulle vilja ge dem mera tid än vad man riktigt har till

unga, men sen samtidigt så är ju vår uppgift här att just handleda dom vidare till rätt service...” (Informant 3).

Informant 3 påpekar även att deras uppgift är att handleda som vidare till rätt service vilken kan antyda att det eventuellt inte är deras uppgift att sätta väldigt mycket tid på ungdomarna eftersom de ska vidare till annan service. Det är dock intressant att informanten ändå känner att hen skulle vilja ge mera tid till ungdomarna trots att ramarna kring arbetet kan göra detta svårt, detta påvisar en vilja om att hjälpa i lugn och ro vilket även kan ses i följande citat: ”Om man har bokat in en timme till ungdomen och efter det har följande kund på inkommande så är det väldigt synd om ungdomen är mitt i någonting och man måste avbryta, det gör nog ont” (Informant 5). Jag tänker att man här ser en konflikt mellan informanternas egen vilja och de rådande normer kring effektivitet som nyliberalismen har medfört till arbetet. Att ständigt vara i konflikt med hur man vill arbete och hur det är möjligt att arbete sätter de professionella i en väldigt utmanande situation som säkert kan ge upphov till emotionell stress.

5.7.2 Vuxen socialarbetets roll

Något som majoriteten av informanterna förde fram var det faktum att unga vuxna som är över 18 år alltid själva väljer ifall de vill ta emot den service som vuxet socialt arbete erbjuder. En del av informanterna förde fram att valfriheten kan vara en utmaning, och framförde att man kan göra mera för ungdomen före hen blir myndig eftersom man då kan sätta in flera stödinsatser. Förebyggande arbete och tidiga insatser ansågs därför vara viktigt eftersom de klienter som kommer till vuxet socialt arbete ofta redan har en hel del i bagaget:

Vi jobbar ju inte förebyggande här, utan för dom här ungdomarna så är vi ju nog ganska sista stället så att säga. Så dom unga som kommer hit och behöver våra tjänster har redan en hel del i bagaget. Säkert isolering i någon form, eller stor risk för kommande isolering. (Informant 3)

Från citatet framkommer det att vuxet socialt arbete ofta kan vara den sista hjälpinstans som målgruppen möter. Det faktum att ungdomarna själva får välja om de tar emot servicen då de är myndiga kan ge upphov till frustration/hopplöshet hos informanterna ifall de inte får hjälpa fast de ser ett behov. Följande citat belyser detta:

Genast man har fyllt 18 så är allt frivilligt, och då om någon faktiskt bara inte vill ha vår hjälp så måste vi respektera detta. Vi kan inte tvinga oss till det fast vi ser att behov finns. Så absolut en stor hopplöshet och en viss frustration också över att vi är så låsta. (Informant 4)

Det är intressant att reflektera kring ovanstående citat i ljuset av den distinktion på två olika typer av ungdomar som jag har uppfattat att informanterna har pratat om. Det kunde vara så att informanten här pratar om de ungdomar som har accepterat sin livsstilsval och inte är intresserade av någon hjälp. Ifall man tolkar informantens uttalande som om det skulle beröra de ungdomar som inte är intresserade av någon hjälp så framhäver informanten även att det medför en känsla av hopplöshet och frustration när man inte får hjälpa dessa ungdomar. Här uppstår ett spänningsfält mellan ungdomar som inte vill ha någon hjälp och professionella som ser att de har ett behov av att få hjälp. Jag tänker att alla har rätt att välja hur dom vill leva sitt liv, men det är även tydligt att samhället medför vissa normer och förväntningar på hur vi borde leva och dessa förväntningar ger oss en bild av vem som borde hjälpas och var det finns behov för hjälp.

Flera av informanterna upplevde någon typ av hopplöshet eller frustration över att de är ganska låsta ifall klienten inte vill ta emot någon hjälp. Det framkom även att det var upp till var och en att bedöma hur mycket man ville försöka motivera och kontakta ungdomen. Det faktum att många av informanterna känner att de är låsta tolkar jag som att de inte är helt nöjda med deras handlingsutrymme. Man kunde tolka informanternas hopplöshet och frustration över att vara så låsta som att de önskar att de hade mera möjligheter till att arbeta kreativt, vilket står i konflikt med kravet på evidensbaserad praktik som gör att socialarbetare tvingas följa politiska och organisatoriska riktlinjer på bekostnad av att kunna använda sig av sin professionella kompetens och arbeta kreativt (Kamali & Jönsson, 2018, s. 261).

5.7.3 Brist på verktyg

Majoriteten av informanterna förde fram att de upplever att de inte har haft/har verktyg för att arbeta med målgruppen och att de har behövt sätta egen tid på att ta reda på information och lära sig genom att ”pröva sig fram”. I samband med detta uppkom även ganska starka känslor av både hopplöshet och frågor som ”vad ska man göra”, ”hur ska man nå dem” uppkom. Detta kunde man tolka som att socialt arbete i sig är präglad av osäkerhet och att det praktiska arbetet hela tiden bör utvecklas enligt de fenomen som framkommer på fältet. Följande citat belyser bristen av verktyg och arbetssätt som man kunde använda sig av med målgruppen:

”Första gången jag kom i kontakt med målgruppen så hade jag ingen erfarenhet...och jag försökte hitta information att hur ska man gå till väga, men jag hittade ingenting. Jag har ju egentligen inte haft några verktyg för det här.” Informant 2

Informanten i ovanstående citat nämner att hen inte hittade något då hen försökte hitta information om hur man ska gå till väga med dessa klienter, vilket påvisar att det skulle finnas ett behov för lättillgänglig information kring temat. Informanten påvisar tydligt att hen inte har haft några verktyg för detta, vilket var något som alla informanter upplevde. Det varierade dock ifall informanterna ännu upplevde att de inte har verktyg för att arbeta med målgruppen, eller om de upplevde att de inte tidigare hade några verktyg men att de nu hade hittat verktyg i takt med att de hade fått mera arbetserfarenhet.

Informanterna upplever att det är väldigt svårt att få ungdomarna att öppna upp sig och en av de största faktorerna som de ansåg att minskade deras chanser att hjälpa målgruppen var ifall ungdomen själv inte hade någon motivation för att förändra sin situation. Utan motivation fungerar inga av de få verktyg som kunde användas. Följande citat belyser igen en brist på verktyg och påvisar en stark vilja om att hitta "det magiska kortet" för att kunna hjälpa ungdomarna:

Jag vet egentligen inte vad man ska göra med dom här, att jag skulle jättegärna vilja ha det där magiska kortet att hur når jag dem? Hur får jag deras förtroende? Hur liksom...hur väcker man en vilja? (Informant 4)

Från citatet ovan kan man tolka att informanten ännu letar efter de verktyg som kunde hjälpa målgruppen när hen säger att hen skulle vilja ha det där magiska kortet kring hur man når dem, får deras förtroende och väcker en vilja. Det verkar finnas en bristande kunskap kring hur man kan arbeta med denna målgrupp, och eftersom de flesta säger att de inte visste något när de började arbeta så kunde man tolka det som att det redan under utbildningen inte lärs ut hur man kan arbeta med denna målgrupp, högst antagligen för att det inte finns så mycket att lära ut kring fungerande metoder när professionella ännu saknar tydliga metoder och verktyg ute på fältet.

Utöver det faktum att majoriteten av informanterna upplevde att de inte har haft verktyg för att arbeta med målgruppen så framhävde majoriteten av informanterna även att det känns svårt att inte kunna hjälpa målgruppen då man skulle vilja hjälpa dem. En informant förde tydligt fram ett samband mellan bristen på verktyg och en känsla av hopplöshet: "Det är ju en stor hopplöshet känsla, det måste jag nog säga att man liksom ser behovet men har ingenting att göra, det finns inga verktyg att göra" (Informant 4).

Det är tydligt att alla informanter har upplevt utmaningar med att hjälpa målgruppen i fråga, och upplever att de inte har haft verktyg till att arbeta med målgruppen. Det som ändå framkommer är att informanterna har lärt sig genom att jobba och testa sig fram, men ingen nämnde några specifika metoder, handböcker eller liknande som skulle ha gett dem stöd i sitt arbete. Det som dock är mest oroande är att en del av informanterna ännu i dagens läge saknade verktyg för att kunna hjälpa målgruppen, vilket indikerar att det finns behov för att utveckla nya verktyg för att arbeta med målgruppen.

5.8 Informanternas behov och önskemål

I detta kapitel kommer jag att presentera de behov och önskemål som informanterna förde fram relaterat till deras arbete med målgruppen. Informanterna förde fram en del saker som kunde hjälpa och stödja dem i deras arbete med målgruppen. De flesta önskemål går att relatera till de professionellas handlingsutrymme som jag presenterade i kapitel 5.7. Något som dock var intressant var att många informanter hade svårt att säga vad som kunde hjälpa och stödja dem i deras arbete med målgruppen, och deras svar varierade även mycket mera än vad de gjorde i de andra frågorna. Trots att informanternas svar varierade mera inom detta område så kunde man ändå se några gemensamma drag i empirin och dessa gemensamma drag presenteras i följande underkapitel.

5.8.1 Utveckla samarbetet med läkare

Fyra av fem informanter upplevde att det skulle gynna klienterna och dem själva ifall samarbetet med läkare skulle utvecklas. De nämnde bland annat att kontakten båda vägarna kunde bli bättre till exempel genom att läkare skulle veta att det går bra att kontakta dem och samarbeta kring klienterna, medan informanterna kunde få läkarnas telefonnummer så att de enkelt kunde få kontakt med dem vid behov. I dessa diskussioner uppkom även ett maktperspektiv i och med att en del av informanterna pratade kring det faktum att klientens rätt till olika sociala förmåner och möjligheter till att delta i olika typer av sysselsättning ofta grundar sig på den text som läkaren skriver i sitt utlåtande. Läkaren har därmed ganska stor makt att forma klientens vardag, medan många informanter dock upplevde att läkare sällan har en tillräckligt bra insyn i klienternas situation då de inte har kontakt med dem regelbundet. Med tanke på att läkare har ganska stor makt över beslut som påverkar klienternas liv så skulle det vara väldigt viktigt att skapa ett gott samarbete med läkarna. Följande citat påvisar att läkarna besitter en viss makt över klienternas situation och att samarbetet kunde förbättras:

Läkare är svåra att få tag på och jag bjuds sällan med till läkarmöten med kunden fast det ordnas ett nätverksmöte runt kunden, och bjuds jag med så bjuds jag med dagen före och då är det ju helt omöjligt att hitta den tiden i min kalender. Att där skulle jag nog önska mera samarbete med läkarna för att det är så mycket kring kunderna som sitter fast i att läkarna skriver rätt saker i sitt B-utlåtande. Om kunden behöver en rehabilitering kanske via FPA eller en rehabiliteringsutredning eller bara en sjukskrivning så allt hänger ju på det som står i läkarutlåtande. (Informant 4)

Från citatet ovan kan man avläsa att samarbetet med läkare inte alltid fungerar så smidigt i och med att informanten uttrycker att hen kan få en inbjudan till ett nätverksmöte kring kunden först dagen innan mötet. Vad detta beror på är svårt att veta, eventuellt så kan tidsbrist förklara även denna utmaning eller så kanske läkarna saknar en insikt i informanternas arbete. På samma gång tänker jag att det vore viktigt att informanterna skulle slippa med på nätverksmöten, eftersom de känner till klientens situation bättre och därmed kan påverka att läkaren inte tar beslut som har negativa konsekvenser för individens utveckling.

5.8.2 Tidigt ingripande

Fyra av fem informanter framhävde att ett tidigt ingripande skulle vara väldigt viktigt för att kunna förebygga att problemen blir stora efter att ungdomarna har blivit myndiga. Många framhävde att man har mycket större möjligheter till att kunna hjälpa ungdomen så länge hen inte är myndig. I samband med detta nämnde många att det skulle behövas mera resurser till allt från rådgivningen till gymnasium för att de skulle ha möjlighet till att fånga upp de barn och unga som börjar tappa motivationen och isolera sig. Även om jag har fokus på ungdomar som är mellan 18–29 år så anser jag att det är relevant att föra fram informanternas önskan om tidigt ingripande eftersom det framkom så tydligt att arbetet med ungdomarna måste inledas i ett tidigt skede för att det ska ha bästa effekt. I följande citat påvisar en av informanterna att man borde börja med motivationsarbete så fort man märker att det ”börjar fara mot fel håll”:

Motivationsarbete borde göras genast man märker att de börjar fara mot fel håll. För det ska ju inte vara så att man försöker börja motivera någon som suttit hemma i fem år redan, att det är så tidigt ingripande som möjligt och ofta syns problemen allra först i skolan. (Informant 4)

Man kan tolka informantens uttalande som att det är ett misslyckande i sig ifall det är så att man börjar med motivationsarbete först efter att någon har suttit hemma i fem år, utan att man i stället borde ta tag i problematiken så fort som man upptäcker de första tecknen. Jag tänker att samhället till en viss del har svikit de ungdomar som är socialt tillbakadragna i flera år. Ett tidigt ingripande är ofta effektivt på både individ och samhälls-nivå men hur man i praktiken skulle uppnå mera resurser till allt från rådgivningen till gymnasiet är en komplex fråga. Även forskning påvisar att förebyggande arbete och tidigt ingripande är den mest produktiva hjälpen som kan ges till målgruppen med tanke på att målgruppen i ett senare skede blir väldigt svår att hjälpa på grund av problematikens natur (Muris & Ollendick, 2023, s. 473).

5.8.3 Mera lågtröskelverksamhet

Majoriteten av informanterna önskade att det skulle finnas mera lågtröskelverksamhet för ungdomar, även om de också framförde att de är mycket nöjda med den lågtröskelverksamhet som redan finns. Problemet verkar ändå vara att de ställen som erbjuder lågtröskelverksamhet inte kan ta emot ungdomar så väldigt snabbt, och en informant uttryckte även att det borde finnas så mycket lågtröskelverksamhet så att ungdomarna skulle slippa och prata med någon under den dagen som det behövs:

De borde verkligen finnas mycket lågtröskelverksamhet och så där att om ungdomen får ångest och känner att hen måste få prata med någon så nog skulle det vara viktigt att det finns något ställe och någon person som har möjlighet att ta emot ungdomen samma dag och prata med hen. (Informant 5)

En annan informant nämnde även att det borde finnas mycket mera lågtröskelverksamhet och i flera olika former, men specificerade inte saken mera. Social rehabilitering kan även ses som en typ av lågtröskelverksamhet och denna informant framförde även att det borde finnas mera ställen vart ungdomarna kunde gå på socialrehabilitering till:

Det skulle ju behövas mycket mera, och olika former tänker jag...det skulle det behövas och just social rehabilitering att man skulle hitta ställen åt dem som dom är intresserade av, om det då är musik eller konst...nu just är det jättedåligt med den biten. (Informant 2)

Informanten påpekar att de platser som man skulle hitta borde vara sådana som intresserar ungdomarna, vilket igen går att anknyta till behovet för att motivera ungdomarna. Det är oroande att det framkommer

att det just nu är väldigt dåligt med platser som ungdomarna kan vara på social rehabilitering vid. Från informantens uttalande kan man även tolka att det är väldigt viktigt att hitta platser som intresserar ungdomarna, vilket säkert är extra viktigt med denna målgrupp som är extra svår att få att delta i någon typ av sysselsättning.

5.8.4 Någon att dela tankarna med

Många upplevde att det är utmanande att arbetet med målgruppen är väldigt självständigt medan man även har ett stort ansvar över klienten. Med tanke på att arbetet känns ensamt så är det logiskt att majoriteten önskade att de skulle få någon att dela sina tankar med. En del av informanterna nämnde att man till exempel kunde ha regelbundna träffar med de kollegor som arbetar i samma hus och en informant nämnde även att det är på kommande vilken hen var glad över. Sedan nämnde även några informanter att kanske man kunde utveckla ett nätverk för de som arbetar med samma uppgifter och träffar dessa ungdomar. Informanternas behov av att få dela tankar (och delvis ansvar) med andra påvisar en vilja av att gå emot de värderingar om individuellt ansvar som individualismen har medfört inom socialt arbete (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266).

Följande citat beskriver en informants behov för att få dela även svåra känslor som kan uppstå av arbetet med målgruppen: ”I dom här stunderna då man känner sig ganska hopplös med dom här kunderna, då skulle det vara skönt att man skulle ha någon att dela den hopplösheten med” (Informant 4). Informantens uttalande är gripande och antyder att man inte alltid behöver hitta lösningar till olika situationer, utan bara det att man får dela på de jobbiga känslorna kunde hjälpa. En del nämnde att man kunde samarbeta mera med andra inom välfärdsområde som jobbar med liknande uppgifter och utbyta erfarenheter. På samma gång verkar det som att en del av informanterna kan tveka att ta kontakt med andra som jobbar med samma uppgifter: ”Man glömmer lätt bort eller tänker att ’nå vad ska nu jag liksom börja blanda mig i vad de gör i andra kommuner’, men det kan som vara jättebra att man har utbyte och funderar tillsammans hur man ska göra” (Informant 1).

6 Diskussion och kritisk granskning

I detta avslutande kapitel kommer jag att sammanfatta studiens fynd, diskutera min empiri, påvisa hurdana implikationer min magisteravhandling kan ha för det praktiska arbetet, framföra vilka kunskapsbehov som framkommer från min studie och ge rekommendationer om vidare forskning. I tillägg till detta diskuteras studiens begränsningar.

6.1 Sammanfattning av fynd

Syftet med denna magisteravhandling var att undersöka vilka utmaningar socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete möter på i deras arbete med unga vuxna som är socialt tillbakadragna, men även att belysa de arbetssätt som visat sig vara positiva för att hjälpa målgruppen. Fokus har legat på informanternas beskrivningar av deras arbete med målgruppen och deras förståelse av social tillbakadragning.

Informanterna beskrev målgruppen på nyanserade sätt och hade många tankar om vad som kan bidra till social tillbakadragning. Något som dock alla förde fram var att social tillbakadragning är ett väldigt komplext fenomen och att det aldrig är bara en sak som leder till social tillbakadragning. Marginalisering är något som sker över tid och alla informanter påpekade vikten av förebyggande arbete och ett tidigt ingripande.

Informanterna påvisade en osäkerhet över hur man kunde hjälpa målgruppen på bästa sätt, och många uttryckte en hopplöshet över att det saknas verktyg för att hjälpa målgruppen. Det framkom att ingen av informanterna visste hur de skulle arbeta med målgruppen när de inledde sitt arbete, och att de hade fått ta reda på arbetssätt själva under tiden som de arbetade med målgruppen. En av informanterna önskade att hen skulle få ”det magiska kortet” för att kunna hjälpa klienterna på bästa sätt, och även andra informanter påvisade en önskan om nya verktyg och metoder.

Något som tydligt framkom var även ett behov för verktyg till att arbeta specifikt med ungdomar som har en neuropsykiatrisk diagnos och är socialt tillbakadragna. Informanterna nämnde en del samarbeten som fungerar bra (bland annat NUOTTI-coaching och uppsökande ungdomsarbete), och dessa stödinsatser kompletterar informanternas handlingsrum på ett värdefullt sätt eftersom det framkom att NUOTTI-coacher och uppsökande ungdomsarbetare har bättre möjligheter till att vara rörliga och följa med ungdomarna till olika ställen. Trots detta uppkom ändå en brist på metoder för att hjälpa ungdomar

som har en neuropsykiatrisk diagnos och är socialt tillbakadragna, vilket är oroande med tanke på den starka korrelation som framkom mellan social tillbakadragning och neuropsykiatriska diagnoser.

Trots att det finns ett behov för nya verktyg och metoder för att arbeta med målgruppen, så framförde ändå informanterna en del arbetsmetoder som de ansåg vara fungerande för att hjälpa målgruppen. Hembesök, samarbete med andra professionella och att bygga en god relation med klienten ansågs vara väldigt viktiga arbetssätt, men på samma gång påvisade empirin att tidsbrist ofta gör att informanterna inte kan använda sig av dessa arbetssätt i en så stor utsträckning som de skulle vilja. Flera informanter önskade mera tid för klienterna och skulle ha velat göra mera hembesök, men på grund av tidsbrist var detta inte möjligt. De byråkratiska processerna och det faktum att det är frivilligt för klienterna att ta emot hjälp av vuxet socialarbete påverkar även informanternas arbete med målgruppen, och en del uttryckte att de ibland kan känna sig "låsta" i deras arbete med målgruppen.

Informanterna framförde tydligt att de önskar mera förebyggande arbete för målgruppen och tidiga ingripanden. Samarbetet med läkare borde utvecklas så att socialarbetarna mera ofta kunde vara med på nätverksmöten och hjälpa klienterna att framföra till exempel viktiga saker om sitt mående, vilket ofta kan vara väldigt utmanande för klienten att göra själv. I tillägg till detta så framkom det starkt att informanterna önskar mera socialt stöd eftersom de ofta kan känna sig ganska ensamma i deras arbete.

6.2 Diskussion

I detta underkapitel kommer jag att diskutera mina centrala fynd i ljuset av tidigare forskning och det handlingsrum som de professionella arbetar inom. Empirin påvisar att det finns flera intressanta spänningsfält mellan informanternas önskade arbetssätt och det institutionella och politiska ramverk som omger dagens sociala arbete.

6.2.1 Brist på kontextuella och samhällsmässiga arbetsmetoder

Informanternas övergripande förståelse av social tillbakadragning grundar sig på en medicinsk förståelse, kontextuell förståelse och en samhällsmässig förståelse av problematiken. Trots att informanterna har en förståelse för att social tillbakadragning ofta uppstår när olika individuella, kontextuella och samhällsmässiga faktorer samverkar så använder sig informanterna främst av individuella arbetsmetoder när de arbetar med klienterna. Det verkar finnas en brist på kontextuella och samhällsmässiga arbetsmetoder, var man skulle arbeta mera intensivt med ungdomen i förhållande till dess omgivning och försöka förbättra målgruppens förutsättningar i samhället på ett större plan.

Forskning påvisar att det vore väldigt viktigt att beakta omgivningen och samhället när man försöker hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna (Yung et al, 2021, s. 1), och metoder med detta fokus kunde eventuellt uppfylla bristen av verktyg som informanterna uttrycker. Yung et al. (2021, s. 1) framför även att beaktande av omgivningen även borde inkluderas i CHIME-modellen för återhämtning för att skapa ett teoretiskt ramverk kring arbetet med socialt tillbakadragna ungdomar. Tyvärr påvisar forskning att det finns en brist på metoder som skulle rikta sig till hela familjen och näromgivningen när man arbetar med ungdomar som är socialt tillbakadragna, och speciellt när det kommer till förebyggande arbete så saknas det metoder var man skulle inkludera både föräldrar och lärare, som båda kunde spela en viktig roll i förebyggandet av social tillbakadragning (Li & Wong, 2015, s. 607).

På samma gång är det viktigt att komma ihåg att det inte finns någon arbetsmetod som kunde lösa alla problem eftersom alla situationer och individer är unika och kräver olika typer av insatser. Informanterna för fram att bemötandet mellan professionell och klient är väldigt viktigt och i detta bemötande skulle det vara viktigt att ungdomen bemöts kontextuellt i sin helhet. Eventuellt kunde man kombinera dessa komponenter, och skapa en arbetsmetod som skulle stödja de professionella i att kunna bemöta ungdomarna kontextuellt och arbeta utgående från detta.

Orsakerna bakom att individbaserade arbetsmetoder verkar dominera kan vara många, men säkerligen hänger det ihop med den strukturella omvandling som välfärdsstaten har genomgått under 1980-talet och framåt (Herz, 2019, s. 35). Den strukturella omvandlingen har inneburit att vi har gått mot en marknadsorientering, individualisering och ekonomisering av det sociala arbetet (Herz, 2019, s. 35), som till en stor del kan förklaras med nyliberalismens inflytande (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266). Denna omvandling har lett till mera fokus på individen och en strävan efter normalisering genom olika disciplinerande socialpolitiska åtgärder, så som till exempel krav på att bevisa vilka arbeten man har sökt för att kunna få arbetslöshetsersättning (Herz, 2019, s. 35). Det faktum att socialpolitiska åtgärder främst riktas mot individer (Dahlstedt & Lalander, 2019, s. 21), gör även att socialarbetare inom offentliga sektorn förväntas använda sig av arbetsmetoder som baserar sig på en individualiserad förståelse av sociala problem (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265).

Nyliberalismens krav på effektivitet och den individualisering som råder inom socialt arbete motverkar sig själv i många fall, eftersom individualisering ofta har en negativ inverkan på effektivitet, då man genom att ignorera det strukturella och institutionella ramverk som påverkar sociala arbetares handlingar i stället förminskar det sociala arbetets kapacitet till att skapa samhällslik förändring (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266). Informanterna påvisade att tidsbrist var en bidragande orsak till att de inte

hinner med samhällspåverkan. Det är oroande att det inte verkar finnas mycket tid för denna viktiga del av socialt arbete, eftersom ungdomar som är socialt tillbakadragna är en väldigt utsatt grupp som är i behov av professionella som skulle arbeta för att strukturellt förbättra deras möjligheter i samhället. Att arbeta med att förbättra samhällsförhållanden för klientgruppen kunde dock vara något av det mest effektiva och förebyggande arbete som kunde göras.

Konsekvenserna av att individbaserade arbetsmetoder dominerar kan vara att de strukturella förutsättningarna som sätter ramarna för klienternas möjligheter till att påverka deras situation glöms, medan individers egen motivation blir viktigare än den sociala och politiska kontexten som omfattar själva individen (Herz, 2019, s. 35–38). Genom att återgå till ett socialt arbete som fokuserar på social rättvisa så kunde man skapa förutsättningar för att kunna hjälpa individer även på en kontextuell och samhällsmässig nivå.

Herz (2019, s. 41) skriver att filosofen Nancy Fraser förstår social rättvisa som tre olika komponenter, nämligen: omfördelning, erkännande och representation. Omfördelning handlar om resurser och tillgång till resurser, till exempel att socialarbetare är medvetna om omfördelningen av ekonomiska resurser i samhället, och hur detta drabbar vissa negativt medan andra gynnas. Erkännande handlar om individers rätt att bli sedda som människor, och inte enbart som ”sociala problem”. Erkännande var en aspekt som informanterna påpekade en hel del genom att de indikerade att man måste se den unika individen bakom problematiken. Den sista aspekten av social rättvisa, representation, handlar om rätten att vara representerad, vilket socialarbetare kan arbeta för genom att till exempel trygga att olika utsatta gruppers intressen beaktas inom olika beslutande organ (Herz, 2019, s. 41).

När man reflekterar över prevalensen av social rättvisa inom empirin så verkar erkännande vara en aspekt som informanterna arbetar med väldigt aktivt, medan omfördelning och speciellt representation inte framhölls lika mycket. Jag ser det som att omfördelning och representation inkluderar ett fokus på det kontextuella och samhällsmässiga ramverket som omsluter socialt tillbakadragna ungdomar. Informanterna har bevisligen en förståelse för att kontextuella och samhällsmässiga faktorer inverkar på uppkomsten av social tillbakadragning och deras önskan om mera metoder och verktyg indikerar att det skulle krävas innovativa sätt att arbeta med målgruppen. Problemet verkar således inte vara de professionellas motivation och vilja eftersom de verkar vara öppna för nya metoder och påvisade även en önskan av att kunna arbeta mera kontextuellt med klienterna.

6.2.2 Bristande möjligheter till att arbeta med fungerande arbetsmetoder

Det är ett faktum att socialt tillbakadragna ungdomar är en målgrupp som är svår att hjälpa, och traditionella metoder fungerar oftast inte (Li & Wong, 2015, s. 607). Forskning påvisar att det finns ett behov för innovativa lösningar och metoder när man arbetar med ungdomar som är socialt tillbakadragna (Li & Wong, 2015, s. 607), och med tanke på detta så är det oroande att informanterna ofta uttryckte en hopplöshet över att de kan känna sig väldigt ”låsta” i deras arbete med målgruppen.

Känslan av hopplöshet härstammar bland annat från det faktum att de professionella upplever att de inte kan arbeta med målgruppen så som de skulle önska. Att ha en professionell insikt om att vissa arbetsmetoder brukar kunna fungera ganska bra med målgruppen, men ha begränsade möjligheter till att kunna använda sig av dessa metoder gör att de professionella befinner sig i en väldigt komplex situation som kan ge upphov till känslor av frustration. De begränsade möjligheterna till att använda sig av fungerande arbetsmetoder gör även att de professionella inte fullt ut kan använda sig av sin professionella kompetens i deras arbete med målgruppen.

Nyliberalismens krav på effektivitet, individuellt ansvar och standardisering har gjort att lösningarna som anses vara effektiva ofta blir ganska opersonliga, stela och ”objektiva” då socialarbetare tvingas följa de rådande politiska och organisatoriska riktlinjerna (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265), även om de egentligen skulle vilja arbeta mera flexibelt och kreativt. I tillägg till detta så har relationen mellan socialarbetare och klient värdesatts olika genom tiderna och en del kritiker menar att vi har gått från att se relationen mellan socialarbetare och klient som ”det sociala arbetets hjärta” till att ha förlorat denna värdering på grund av ökade dokumentationskrav och ett disciplinerande system som omfattar och påverkar både de professionella och klienterna (Herz, 2019, s. 34–35).

Kunde det vara så att New Public Management (NPM) gör att socialarbetare inte har möjligheter till att arbeta med klienterna på önskat sätt? Både NPM och evidensbaserad praktik (EBP) kan förstås som sätt att implementera nyliberal styrning av det sociala arbetet, var socialarbetare behöver påvisa sin ”effektivitet” genom instrument, mätbar statistik och olika verktyg (Herz, 2019, s. 37). Det disciplinerande systemet inom socialt arbete karaktäriseras av normaliserande åtgärder som används för att skapa ”goda samhällsmedborgare” (Herz, 2019, s. 35). Det faktum att både professionella och klienter befinner sig inom det sociala arbetets disciplinerande system ger dock utrymme för möjligheter till att ändra på denna dynamik (Herz, 2019, s. 35–36). Man kan säga att makten verkar dubbelt, för att systemet ska kunna disciplinera klienter (genom till exempel olika aktiveringspolitiska åtgärder), så

måste också personal disciplineras till att följa de värderingar som bland annat NPM medför (Herz, 2019, s. 36). Det faktum att informanterna önskar mera tid för klienterna och flera möjligheter till kreativa arbetssätt påvisar att de redan gör motstånd mot de värderingar som NPM och EBP står för.

Jag tolkar det som att konsekvenserna av NPM och EBP syns i min empiri, eftersom det tydligt framkommer att informanterna känner sig begränsade i sitt arbete med klienterna och skulle önska mera tid för att bygga en relation med de ungdomar som de möter. Det framkom tydligt att informanterna vill möta och bemöta människan och dess behov, men för att göra detta skulle det krävas att de professionella skulle få ta ett steg bort från olika statistiska kategorier (så som till exempel avhumaniserande kategorier som "fattig", "hemmasittande" och "missbrukare"), färdiga mallar och rutiner kring dokumentering (Herz, 2019, s. 40). Att som individ försöka stå emot och påverka de värderingar som NPM och EBP medför är emotionellt krävande, vilket för oss in på följande underkapitel.

6.2.3 Emotionellt krävande arbete

Informanterna hamnar i en väldigt krävande situation när de arbetar med en målgrupp vars problematik är väldigt komplex och svår att hitta lösningar till, medan samhället på samma gång ställer krav på effektivitet. Sorg var en känsla som omtalades flera gånger av informanterna, medan informanterna påvisade en stark vilja att hjälpa ungdomarna. Arbetet med socialt tillbakadragna ungdomar karaktäriseras av små steg framåt, ibland flera steg bakåt, och små vinster som kan betyda otroligt mycket. Något som framkom tydligt är att det tar tid att arbeta med målgruppen och bygga ett förtroende.

Att ständigt vara i kläm mellan klientens behov av att arbeta i lugn takt och samhällets krav på effektivitet kan leda till emotionell stress. I tillägg till detta så framkom det även att informanterna ofta kunde känna sig ganska ensamma i sitt arbete, de upplevde att de hade ett stort ansvar över klienten och skulle gärna ha någon att dela tankarna med. Situationen blir väldigt komplex när nyliberalismen ställer krav på effektivitet inom socialt arbete, medan individualiseringen har gjort att de professionella anses ha fullt ansvar för deras handlingar utan att strukturella och institutionella faktorer tas i beaktan (Kamali & Jönsson, 2018, s. 265–266). Det säger sig själv att nyliberalismen och individualiseringen i kombination sätter mycket press på de professionella att själva hitta effektiva lösningar. Informanternas utmaning blir att försöka navigera mellan ett stort ansvar, tidsbrist, krav på effektivitet och evidens och deras egen vilja att hjälpa klienterna på bästa möjliga sätt utifrån klientens behov.

Risken med att länge utsättas för emotionell stress är att man slutligen kan drabbas av kronisk stress, som även kallas för utbrändhet (Lloyd et al., 2002, s. 256). Det faktum att fokuset inom socialt arbete har flyttats från relationen mellan professionell och klient till effektivitet och instrumentella utfall skapar en konflikt för professionella eftersom deras huvudfokus ännu ligger på relationen till klienten i enlighet med de värderingar som de har lärt sig att tillhör socialt arbete (Lloyd et al., 2002, s. 256). Kortfattat kan man säga att detta ytterligare leder till en konflikt mellan de ideal som råder inom socialt arbete (värderingar, aktörskap, empowerment och social rättvisa) och hur socialarbetare förväntas utöva sin roll som socialarbetare samt arbeta med klienterna (Lloyd et al., 2002, s. 257). Det faktum att det råder olika värderingar mellan administration och professionella skapar mycket stress hos de professionella (Lloyd et al., 2002, s. 256), vilket är något som jag upplever att är synligt i min empiri eftersom informanterna upplever emotionell stress av att inte få arbeta i enlighet med deras egna värderingar.

Det nyliberala sättet att organisera och styra socialt arbete går att jämföra med organisationer som inte påvisar emotionell intelligens, specifikt när det kommer till värderingskonflikter och arbetsmängd (Rose & Palattiyil, 2020, s. 27). När organisationen ställer krav på effektivitet står detta i konflikt med socialarbetares vilja att arbeta relationellt, vilket i sin tur påverkar socialarbetares resiliens/uthållighet negativt (Rose & Palattiyil, 2020, s. 27). Kravet på effektivitet kan ytterligare leda till att socialarbetare inte söker sig till arbetshandledning även om det kunde finnas behov för detta, eftersom de är rädda att andra ska se dem som ineffektiva (Rose & Palattiyil, 2020, s. 27–28). När organisationen kräver effektivitet, och socialarbetarna inte kan arbeta enligt sina värderingar och vara ärliga med sina känslor så ökar risken för utbrändhet i en hög grad (Rose & Palattiyil, 2020, s. 28).

En hög nivå av stress som är relaterat till socialarbetarrollen leder till en mera allvarlig grad av utbrändhet, medan en allvarligare grad av utbrändhet ökar risken för att man säger upp sig från arbetsplatsen (Kim & Stoner, 2008, s. 20). Känslan av att inte vara i kontroll över sitt arbete och bristen på socialt stöd ökar ytterligare risken för att man säger upp sig själv (Kim & Stoner, 2008, s. 20). I ljuset av min empiri är dessa samband oroande, eftersom flera informanter kände sig ganska ensamma i sitt arbete och önskade någon att dela sina känslor och erfarenheter med. Något som dock är positivt är att socialt stöd även fungerar andra vägen, ett gott arbetsklimat med socialt stöd förebygger utbrändhet och hög personalomsättning (Kim & Stoner, 2008, s. 20).

6.3 Implikationer

Denna studie och tidigare forskning påvisar att det finns ett behov för att angripa problematiken med social tillbakadragning på tre olika nivåer, nämligen individnivå, kontextuellnivå och samhällsnivå. Det finns ett behov för att utveckla innovativa arbetsmetoder som skulle fungera speciellt på kontextuell- och samhällsnivå. Mera forskning krävs kring hur man på allra bästa sätt kunde hjälpa målgruppen i fråga, men det som är tydligt är i alla fall att man måste angripa problematiken med olika typer av insatser eftersom ingen arbetsmetod fungerar för alla då varje situation och ungdom är unik.

Social tillbakadragning är ett fenomen som inte har uppmärksammats under en så lång tid, och det finns därmed väldigt lite finsk forskning kring fenomenet och fungerande verktyg för att hjälpa målgruppen (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara, 2017, s. 11), vilket säkert även bidrar till den osäkerhet som finns kring fungerande arbetsmetoder. Eftersom ingen arbetsmetod fungerar till alla individer handlar problematiken även mycket om hur socialarbetare och socialhandledare bemöter och hanterar den osäkerhet som präglar arbetet med socialt tillbakadragna ungdomar.

Mera forskning skulle behövas kring hur man kunde förebygga social tillbakadragning samt vilka metoder som kunde användas för att förebygga problematiken. Studien påvisar att det finns en önskan om mera förebyggande arbete och tidiga interventioner, men det är oklart hur man skulle organisera detta i praktiken. Mycket förebyggande arbete görs i skolvärlden, men inget som specifikt riktar sig till ungdomar som riskerar att drabbas av social tillbakadragning.

Eftersom det är omöjligt att eliminera den osäkerhet som präglar mänskliga möten inom socialt arbete så blir det aktuellt att reflektera över hur man kunde minska på denna osäkerhet, få de professionella att acceptera osäkerheten och öka på deras känsla av trygghet mitt i det osäkra. Ett teoretiskt ramverk kunde eventuellt ge riktlinjer till hurdana metoder som kunde fungera i arbetet med målgruppen och skapa en känsla av trygghet bland de professionella.

I kapitel 2.4.1 framförde jag att CHIME- modellen för personlig återhämtning kunde fungera som ett teoretiskt ramverk för att guida arbetet med målgruppen. I enlighet med det som informanterna har framfört kring deras arbete med målgruppen anser jag att komponenterna i CHIME-modellen kunde vara ett givande teoretiskt ramverk för arbetet med målgruppen. Genom att sprida kunskap om CHIME-modellen med de tre områden som Yung et al. (2021, s. 1) påvisar att ytterligare borde inkluderas så

kunde professionella få en gemensam, teoretisk grund att stå på när de arbetar med målgruppen, vilket eventuellt skulle minska på deras osäkerhet kring hur man borde arbeta med målgruppen.

Något som även kunde minska på de professionellas känsla av osäkerhet kunde eventuellt vara att skapa möjligheter till gemensamma träffar för professionella. Syftet med träffarna kunde vara att stärka det sociala stödet genom att ge de professionella chansen till att dela med sig av egna erfarenheter, tankar och känslor relaterat kring arbetet med målgruppen. Informanterna uttryckte ett tydligt behov av att få prata med andra kring deras erfarenheter, och forskning påvisar även att ett gott socialt stöd förebygger utbrändhet och hög personalomsättning (Kim & Stoner, 2008, s. 20).

6.4 Studiens begränsningar

Som forskare upplever jag att jag har uppnått en god validitet och reliabilitet inom denna studie, men alla studier har ändå sina begränsningar och i detta underkapitel kommer jag att redogöra för de begränsningar som jag ser i min studie. Något som ibland har varit utmanande under processens gång har varit att hitta nordisk litteratur som berör social tillbakadragning, eftersom det inte har gjorts så mycket forskning inom området. Jag har dock varit noggrann i mitt val av litteratur och argumenterar för att den litteratur som inte är nordisk ändå har varit av relevans eftersom social tillbakadragning anses vara ett globalt fenomen (Muris & Ollendick, 2023, s. 460).

Jag upplever att jag har fått svar på min problemställning och på mina forskningsfrågor av de fem informanter som deltog i studien, vilket påvisar en god validitet inom studien (Tjora, 2021, s. 260). På samma gång är jag medveten om att ett större antal informanter eventuellt kunde ha stärkt mina insikter ytterligare och bidragit till flera intressanta forsknings fynd. En annan begränsning är att jag bara har intervjuat informanter inom Österbottens Vårldsområde, vilket gör att det är svårt att säga ifall mina fynd går att generalisera till hela Finland. Det var bara en av informanterna som var finskspråkig, och det kan eventuellt vara att man skulle ha kunnat lägga märke till olika arbetssätt eller värderingar mellan finskspråkiga informanter och finlandssvenska informanter ifall jag skulle ha haft en mera jämn fördelning mellan språken. Detta är dock bara spekulationer, och det är förstås även möjligt att det inte skulle ha uppkommit några större skillnader. Även om forsknings fynden knappast går att generalisera till hela Finland, så upplever jag ändå att jag har lyckats med att få en inblick i hur informanterna förstår fenomenet social tillbakadragning, hur de arbetar med målgruppen, hur deras handlingsrum påverkar deras arbete med målgruppen, samt vilka behov informanterna har i relation till sitt arbete med målgruppen.

6.5 Avslutning

Socialarbetare och socialhandledare inom vuxet socialt arbete påvisar en stark vilja att hjälpa ungdomar som är socialt tillbakadragna, men känner sig begränsade i deras förmåga att kunna hjälpa målgruppen. Informanterna förstår att social tillbakadragning uppstår på grund av individuella, kontextuella och samhällsmässiga faktorer men ändå finns det en brist på- och begränsade möjligheter till att arbeta med arbetsmetoder som angriper problematiken på en kontextuell- och samhällsmässig nivå. Studien påvisar att det uppstår en konflikt mellan rådande ideal inom socialt arbete och hur socialarbetare förväntas utöva sin roll som socialarbetare och arbeta med klienterna. De professionella hamnar i en väldigt komplex situation när de måste navigera mellan samhällets och administrationens krav på effektivitet och en egen önskan om att få bemöta- och arbeta med klienterna enligt klientens takt och behov.

Den komplexa situationen medför en osäkerhet över hur man borde arbeta med målgruppen, och det framkommer ett behov för mera kunskap, metoder och riktlinjer för arbetet med målgruppen. I denna studie föreslås att ett teoretiskt ramverk för arbetet med målgruppen samt mera socialt stöd för de professionella eventuellt kunde minska på den osäkerhet som råder. Genom att minska på osäkerheten och skapa möjligheter till utbyte av erfarenheter kunde man främja välmående bland de professionella och ge utrymme för nya innovativa idéer. Kunskapsutbyte mellan professionella kunde eventuellt också leda till att de professionella skulle bli mera medvetna om det handlingsrum som de arbetar inom, vilket ger förutsättningar för att kollektivt kunna påverka handlingsrummet mot det mera positiva.

Källförteckning

Alatalo, J., Mähönen, E. & Räisänen, H. (2017). *Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus*. (ISBN 978-952-327-211-8). Arbets- och näringsministeriet.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79182/nuorten%20ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4%20ja%20sen%20ulkopuolisuus%202017.pdf>

Arbets- och näringsministeriet. (2023, 14. mars). *Sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen*. <https://toimistot.te-palvelut.fi/uusimaa/typ>

Bent-Goodley, T.B. (2016). Social Work's Grand Challenges: Mobilizing the Profession. *National Association of Social Workers*, 61(3),197-198. <https://doi.org/10.1093/sw/sww035>

Cho, J. & Trent, A. (2014). Evaluating Qualitative Research. I P.E. Nathan (Red.), *The Oxford handbook of qualitative research*. (s. 677-696). Oxford University Press.

Claesson, S., Hallström, H., Kardemark, W. & Risenfors, S. (2013). Ricoeurs kritiska hermeneutik vid empiriska studier. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 16(1), 18–35. ISSN 1401–6788

Dahlstedt, M. & Lalander, P. (2019). *Manifest- för ett socialt arbete i tiden*. Studentlitteratur.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2021) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. (ISBN: 978-82-7682-101-7). De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora>

Eurostat. (2023a) *Youth unemployment rate by sex, age and country of birth* [tabell].

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/YTH_EMPL_100_custom_2166586/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c36eaf6a-cbd1-4538-8cb9-4b135d1d3205

Eurostat. (2023b). *Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status* [tabell].

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_20_custom_5093235/default/table?lang=en

Eurostat. (2023c). *Youth long-term unemployment rate (12 months or longer) by sex and age* [tabell]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/YTH_EMPL_120_custom_1368503/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=7041c3f6-085c-4120-8494-6cd0437d6ac2

Eurostat. (2023d). *Total unemployment rate*. [tabell]. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>

Folkpensionsanstalten. (2023). *NUOTTI-coachning*. <https://www.kela.fi/nuotti-coachning>

Galletta, A. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication*. New York University Press.

Gilje, N. (2021). Hermeneutikk som metode- introduksjon til hermeneutisk intensjonalisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P.A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial-og helsefag* (s. 189-217). Gyldendal.

Haasio, A., Kettunen, S., Salminen-Tuomaala, M & Savunen, T. (u.å.). *Hikikomorit- sosiaalisesti vetäytyneiden alakulttuuri*. (ISBN: 978-952-7317-39-6). Seinäjoen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355991/SeAMK_Hikikomorit.pdf?sequence=1

Haasio, A. (2021). Sosiaalisesti vetäytyneiden peli- ja verkkoriippuvuus. I M. Salminen-Tuomaala, K. Valkama, & S. Saarikoski (Red.), *Luovat, kestävät ja innovatiiviset opetus- ja kehittämismenetelmät ja -ratkaisut sosiaali- ja terveysalalla* (s. 33–42). Seinäjoen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021082544134>

Haasio, A. (2015). *Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon “pienessä maailmassa”*: *Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä*. [Doktorsavhandling, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9878-7>

Herz, M. (2019). Det sociala arbetets kontrollmaskineri. I M. Dahlstedt & P. Lalander (Red.), *Manifest- för ett socialt arbete i tiden* (s. 33-42). Studentlitteratur.

Holme, I-M. & Solvang B-K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur.

Husu, H-M. & Välimäki, V. (2016). Staying inside: social withdrawal of the young, Finnish “Hikikomori”. *Journal of Youth Studies*, 20(5), 605-621. <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1254167>

International Federation of Social Workers. (2023). *Global definition av social arbete*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Julkunen, I. (2011). Handlingsutrymmet i socialt arbete: Hur studera förändrade förutsättningar i praktiken i socialt arbete i Norden? I C. Granholm., T. Juvonen & M. Jäppinen (Red.), *Tutkiva sosiaalityö: Sosiaalityön paikka tieteessä ja yhteiskunnassa* (s. 17–20). Föreningen för forskning i socialt arbete. https://www.researchgate.net/profile/Hanna-Kiuru/publication/278673126_Article/links/5582914608ae12bde6e4c85c/Article.pdf#page=17

Kakkori, L. (2009). Hermeneutiikka ja fenomenologia. Hermeneuttis-fenomenologisen tutkimusotteen sisäisestä problematiikasta. *Aikuiskasvatus*, 29(4), 273-279. <https://doi.org/10.33336/aik.94208>

Kamali, M. & Jönsson, J.H. (2018). *Neoliberalism, Nordic Welfare States and Social Work: Current and Future Challenges*. Routledge.

Khoo, E., Nygren, L. & Gümüscü, Ahmet. (2020). From Needs to Relationships to Organizations: Transactional Complexity in Social Work in the Swedish Social Services. *The British Journal of Social Work*, 50(7), 2098–2115. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz141>

Kim, H. & Stoner, M. (2008). Burnout and Turnover Intention Among Social Workers: Effects of Role Stress, Job Autonomy and Social Support. *Administration in Social Work*, 32(3), 5-25. <https://doi.org/10.1080/03643100801922357>

Kirk, J. & Miller, M.L. (2011). *Sage Research Methods: Reliability and Validity in Qualitative Research*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412985659>

Kuosmanen, L. (u.å.). *Psykiatrisk vård oberoende av patientens vilja och information om patientens rättigheter*. Valvira, tillstånds och tillsynsverket för social-och hälsovården.

<https://www.valvira.fi/documents/18502/101118/Ruotsinkielinen+esite+tahdosta+riippumaton+hoito+ja+potilaan+oikeudet.pdf/643cbc39-27a3-d218-0b22-7575d77d546c?t=1600178089063>

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Lee, Y.S., Lee, J.Y., Choi, T.Y. & Choi, J.T. (2013). Home visitation program for detecting, evaluating, and treating socially withdrawn youth in Korea. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 67(4), 193-282. <https://doi.org/10.1111/pcn.12043>

Li, M.H T. & Wong, W.C P. (2015). Youth social withdrawal behavior (hikikomori): A systematic review of qualitative and quantitative studies. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 49(7), 595–609. <https://doi.org/10.1177/0004867415581179>

Lindström, J. & Raske, R. (2016). *Hemmasittare – en utmaning för socialt arbete: En kvalitativ studie om hur socialtjänsten i Umeå arbetar med hemmasittande*. [Bacheloroppgave, Institutionen för socialt arbete, Sverige]. Diva-portal. <http://diva-portal.org/smash/get/diva2:956040/FULLTEXT01.pdf>

Lloyd, C., King, R. & Chenoweth, L. (2009). Social work, stress and burnout: A review. *Journal of Mental Health*, 11(3), 255-265. <https://doi.org/10.1080/09638230020023642>

Loscalzo, Y., Nannicini, C., Huai-Ching Liu I.T. & Giannini, M. (2022). Hikikomori Risk Inventory (HRI-24): A new instrument for evaluating Hikikomori in both Eastern and Western countries. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(1), 90-107. <https://doi.org/10.1177/0020764020975800>

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2011). Vad är socialt arbete? I A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (Red.), *Socialt arbete: en grundbok*. (s. 27–69). Natur och Kultur.

Muris, P. & Ollendick, T.H. (2023). Contemporary Hermits: A Developmental Psychopathology Account of Extreme Social Withdrawal (Hikikomori) in Young People. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 26, 459-481. <https://doi.org/10.1007/s10567-023-00425-8>

Nyström, M. (2007, 2. mars). *Hermeneutik*.

<http://www.infovoice.se/fou/bok/kvalmet/10000012.shtml>

Rose, S. & Palattiyil, G. (2020). Surviving or thriving? Enhancing the emotional resilience of social workers in their organizational settings. *Journal of Social Work*, 20(1), 23-42.

<https://doi.org/10.1177/1468017318793614>

Skilbrei, M-L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.

Takkunen, L. & Uusitalo-Malmivaara, L. (2017). Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 27(1), 10–27.

<https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/05/takkunen.pdf>

Teo, A. R., Chen, J. I., Kubo, H., Katsuki, R., Sato-Kasai, M., Shimokawa, N., Hayakawa, K., Umene-Nakano, W., Aikens, J. E., Kanba, S. & Kato, T. A. (2018). Development and validation of the 25-item Hikikomori Questionnaire (HQ-25). *Psychiatry and clinical neurosciences*, 72(10), 780-788. <https://doi.org/10.1111/pcn.12691>

Teo, A.R., Stufflebam, K.W., Lu, F. & Fetters, M.D. (2015). Use of a public film event to promote understanding and help seeking for social withdrawal. *Asia-Pacific Psychiatry*, 7(2), 157-163.

<https://doi.org/10.1111/appy.12166>

Thomassen, M. (2021). Fenomenologiens mange ansikter. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P.A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial-og helsefag* (s. 103-134). Gyldendal.

Thomassen, M. (2021). Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P.A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial-og helsefag* (s. 162-187). Gyldendal.

Tilastokeskus. (2022, 23. maj). *Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi edelleen vuonna 2021*.

<https://www.stat.fi/julkaisu/cktvhogps28n50b55gb5y44hg>

Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal.

Toiviainen, S. (2021). *Suhteisia elämänpolkuja- yksilöiden elämänhallintaa? Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus*. Nuorisotutkimusseura.

<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/2483-Suhteisia%20el%C3%A4m%C3%A4npolkuja%20verkkojulkaisu>

Tägtström, J. & Olsen, T. (2016). *Nordic projects to combat school dropout: good practice in helping young people complete upper secondary education*. Nordic Welfare Centre. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1071115&dswid=3606>

Yung, J.Y.K., Wong, V., Ho, G.W.K. & Molassiotis, A. (2021). Understanding the experiences of hikikomori through the lens of the CHIME framework: connectedness, hope and optimism, identity, meaning in life, and empowerment; systematic review. *BMC Psychology*, 10(9). DOI: [10.1186/s40359-021-00605-7](https://doi.org/10.1186/s40359-021-00605-7)

Walls, G. (2013). *Kunskapsutveckling i socialt arbete*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja.

Wong, V. (2014). Social work with youth in social withdrawal: in-home and beyond-home intervention modalities. *China Journal of Social Work*, 7(2), 161-174.

<https://doi.org/10.1080/17525098.2014.921211>

Wong, V. (2009). Youth locked in time and space? Defining features of social withdrawal and practice implications. *Journal of Social Work Practice*, 23(3), 337-352.

<https://doi.org/10.1080/02650530903102692>

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

Intervjuguide för semistrukturerade intervjuer till magisteravhandlingen ”Att hjälpa ungdomar som isolerar sig- En kvalitativ studie kring socialarbetares och socialhändledares erfarenheter av att hjälpa unga vuxna mellan 18–29 år som är allvarligt socialt tillbakadragna från samhället”

Bakgrund:

- Vilken utbildning har du?
- Kan du berätta om de arbetsuppgifter som hör till ditt arbete?
- Hur länge har du arbetat med unga vuxna inom din roll?

Erfarenhet från arbete med målgruppen:

- På vilket sätt kom du först i kontakt med problematiken (unga vuxna som är väldigt isolerade från samhället)?
- Har du tidigare arbetserfarenhet som stödjer ditt nuvarande arbete med målgruppen?
- På vilket sätt arbetar du med målgruppen just nu?
- Hur upplever du personligen att det är att arbeta med målgruppen?
- Vilka känslor uppkommer vanligtvis under klientarbetet?

Möjligheter och hinder:

- Finns det några specifika utmaningar med att hjälpa målgruppen?
- Finns det några metoder/arbetsätt som du anser fungera bra när man försöker hjälpa unga vuxna som är allvarligt socialt tillbakadragna från samhället?
- Kan du berätta om något konkret exempel var olika insatser har lett till att en ung vuxen inom målgruppen har börjat må bättre?
- Upplever du att det finns några faktorer som minskar dina chanser till att hjälpa målgruppen? (Till exempel på arbetsplatsen, i samhället, ramverket kring yrkesrollen)
- Vilka saker stödjer och hjälper dig i ditt arbete med målgruppen?

Samarbete med andra

- Samarbetar du med andra professionella i ditt arbete med målgruppen?
- Vilka samarbetar du med?
- Finns det något samarbete som visat sig vara extra bra?
- Finns det någon som du skulle vilja samarbeta mera med? Till exempel anhöriga, samarbetspartners, kollegor?

Önskemål och behov

- Har du några tankar kring hurdan hjälp målgruppen i fråga kunde behöva?
- Finns det något som kunde stärka och hjälpa dig i ditt arbete med målgruppen?

Bilaga 2: Informationsbrev

Vill du delta i magisteravhandlingen ”Att hjälpa ungdomar som isolerar sig- En kvalitativ studie kring socialarbetares och socialhandledares erfarenheter av att hjälpa unga vuxna mellan 18–29 år som är socialt tillbakadragna”?

Detta är en förfrågan till dig om att delta i min magisteravhandling. Jag studerar som bäst en magister i socialt arbete vid NTNU: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet och kommer att studera mitt sista år i Finland. Syftet med magisteravhandlingen är att undersöka vilka utmaningar socialarbetare/socialhandledare möter på i deras arbete med unga vuxna som är allvarligt socialt tillbakadragna från samhället, men även att belysa de arbetssätt som visat sig vara positiva för att hjälpa målgruppen. Forskningen kommer att göras inom Österbottens välfärdsområde i Finland. I detta informationsbrev kan du läsa om målen för avhandlingen och vad deltagande skulle innebära för dig.

Syfte

Genom dina erfarenheter önskar jag att få tillgång till värdefull information om vilka aktuella utmaningar det finns för att hjälpa målgruppen i fråga samt vilka arbetssätt som redan fungerar för att hjälpa målgruppen. Jag är intresserad av följande forskningsfrågor:

- Hurdana arbetssätt fungerar och hjälper målgruppen?
- Finns det några hinder eller specifika utmaningar som gör det svårt att hjälpa denna målgrupp?
- Finns det något som kunde stärka och hjälpa informanterna i deras arbete med målgruppen?

Ansvar över magisteravhandlingen

NTNU: Norges teknisk-naturvitenskapelige Universitet har ansvar över magisteravhandlingen.

- Handledare: Anne Moe. E-post: anne.moe@ntnu.no Tel: +47 73559426

I tillägg till detta så har jag även en bihandledare från Helsingfors Universitet: Harry Lunabba.

E-post: harry.lunabba@helsinki.fi Tel: +358 504 160 390

Varför vill jag att just du ska delta?

Jag har kontaktat dig eftersom du är anställd som socialarbetare/socialhandledare inom Österbottens välfärdsområde, träffar på unga vuxna och har minst ett års arbetserfarenhet. Jag kan inte med säkerhet veta om du har träffat/träffar unga vuxna som är väldigt isolerade från samhället, men om du gör det så är dina erfarenheter och tankar kring temat värdefulla.

Vad innebär det för dig att delta?

Ifall du väljer att delta så innebär det att vi träffas (fysiskt eller digitalt) för en cirka 45 minuter lång intervju som inspelas med hjälp av en diktafon. Vi kan träffas på den platsen som du önskar. Jag sköter allt det praktiska och du behöver inte förbereda dig på något vis. Jag kommer att ställa några centrala frågor från min intervjuguide men det finns mycket utrymme för att prata fritt kring temat.

Det är frivilligt att delta

Det är helt frivilligt att delta och ifall du väljer att delta så kan du när som helst ändra dig och välja att inte delta utan att behöva ha någon orsak till det. Ifall du senare väljer att inte delta så raderar jag alla dina personuppgifter och den information/data som har samlats in. Det medföljer inga negativa konsekvenser ifall du inte vill delta eller om du senare väljer att dra dig ur.

Dina personuppgifter- hur lagrar vi och behandlar dem?

- Vi kommer bara att använda informationen om dig i samband med forskningen syfte.
- Den information som kan kopplas till dig (Namn, e-postadress, arbetstitel) kommer att lagras enskilt från övriga data och ersättas med en kod, till exempel så ersätts ditt namn av en kod som lagras på egen namnlista enskilt från övriga data. Datamaterialet är inlåst/krypterat på NTNU-server.
- Vi kommer att behandla informationen konfidentiellt, det är bara jag (Tanja Jakobsson) och mina handledare (Anne Moe och Harry Lunabba) som har tillgång till informationen.
- Vi raderar inspelningen av intervjun så fort som jag har skrivit ner allt som vi har pratat om.
- Vi ser till att ingen kan känna igen dig när de läser magisteravhandlingen.
- Vi följer lagen om personuppgifter.

Vad sker med dina personuppgifter efter att forskningen avslutas och magisteravhandlingen är färdig?

Magisteravhandlingen planeras vara färdig senast 01.10.2023. Efter att magisteravhandlingen har blivit bedömd kommer alla dina personuppgifter att raderas och inga personuppgifter blir publicerade. Det kan eventuellt bli aktuellt att publicera enstaka meningar från vår intervju, men vi ser till att detta inte går att koppla ihop med dig.

Vad ger oss rätt till att behandla dina personuppgifter?

Vi behandlar dina personuppgifter endast ifall du är okej med det och har påvisat ditt samtycke skriftligt. På uppdrag från Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har NSD (Norsk senter for forskningsdata) värderat att behandlingen av personuppgifter i denna magisteravhandling följer de

riktlinjer som lagen om personuppgifter ställer. I tillägg till den ansökan om forskningslov som har skickats till NSD så har även en ansökan om forskningslov skickats till FUI (enheten för Forskning, Utveckling och Innovationer) i Finland, för att få lov till att intervjua informanter inom Österbottens välfärdsområde.

Dina rättigheter

Så länge du kan identifieras i datamaterialet så har du rätt till:

- Att få se den information som vi har om dig och få en kopia av dem
- Att be om att all information om dig raderas
- Att säga ifrån ifall någon information om dig är fel och kräva att vi korrigerar det
- Att klaga till Datatilsynet (www.datatilsynet.no) ifall du inte är nöjd med hur vi har behandlat dina personuppgifter

Ifall du har frågor om studien, eller önskar att veta mera om dina rättigheter, ta kontakt med:

Tanja Jakobsson (Studerande vid NTNU)

E-post: tkjakobs@stud.ntnu.no , Tel: +358 443 208 996

Huvudhandledare vid NTNU: Anne Moe

- E-post: anne.moe@ntnu.no , Tel: +47 73 559 426

Bihandledare vid Helsingfors Universitet: Harry Lunabba

- harry.lunabba@helsinki.fi , Tel: +358 504 160 390

NTNU:s ansvariga person för hantering av personuppgifter: Thomas Helgesen

- E-post: thomas.helgesen@ntnu.no , Tel: +47 93 079 038

Med vänliga hälsningar,

Tanja Jakobsson

Anne Moe

& Harry Lunabba

Bilaga 3: Samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Jag har läst och förstått informationen om magisteravhandlingen ”Att hjälpa ungdomar som isolerar sig: En kvalitativ studie kring socialarbetares och socialhandledares erfarenheter av att hjälpa unga vuxna mellan 18–29 år som är allvarligt socialt tillbakadragna från samhället”, samt haft möjlighet till att ställa frågor. Jag förstår att det är frivilligt att delta i denna studie, och har fått tillräckligt med information kring studiens syfte, förverkligande och mina rättigheter. Jag är medveten om att jag när som helst kan dra tillbaka mitt samtycke, och att ingen information om mig i sådana fall används till studien utan raderas omedelbart. Det medföljer inga negativa konsekvenser ifall jag i ett senare skede väljer att inte delta i studien.

Jag samtycker till:

- att delta i studien genom att delta i en intervju
- att mina personuppgifter behandlas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet

Jag samtycker till att mina personuppgifter lagras tills magisteravhandlingen är färdig.

Plats och datum

Underskrift och namnförtydligande

